UNIVERZA V LJUBLJANI
PRAVNA FAKULTETA

DIPLOMSKA NALOGA

MATEJ BENKOVIČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
PRAVNA FAKULTETA

NOVA PRAVILA NADZORA NAD BANKAMI, ZAVAROVALNICAMI IN DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI

DIPLOMSKA NALOGA

Mentor: prof. dr. Franjo Štiblar

Matej Benkovič

Škofja Loka, oktober 2004

Hvala Mentorju za pomoč in napotke pri pripravi diplomske naloge.

Iskrena hvala Tini za izjemno podporo, pomoč in razumevanje.

Hvala Mami za vse.

Hvala Katarini in Borisu za vse.

KAZALO

1 UVOD ... 1

2 NADZOR V SLOVENIJI ... 2

2.1 UREDITEV NADZORA BANK ... 2
2.1.1 Organ nadzora nad bankami – Banka Slovenije ... 2
2.1.1.1 Ukrepi nadzora ... 5
2.1.1.2 Nadzor nad drugimi osebami ... 6
2.1.1.3 Posebej o konsolidiranem nadzoru (ZBan, 95. do 102. člen) ... 7
2.1.2 Vsebina nadzora ... 7
2.1.2.1 Kapital in kapitalska ustreznost ... 8
2.1.2.1.1 Kapital ... 8
2.1.2.1.2 Kapitalska ustreznost ... 9
2.1.2.1.3 Kapitalska ustreznost na konsolidirani osnovi ... 10
2.1.2.2 Obvladovanje tveganj ... 11
2.1.2.3 Koncentracija do posamezne osebe ... 11
2.1.2.4 Omejevanje naložb ... 12
2.1.2.5 Oblikovanje rezervacij ... 13
2.1.2.6 Poročanje nadzornemu organu ... 13
2.2 UREDITEV NADZORA ZAVAROVALNIC ... 14
2.2.1 Organ nadzora – Agencija za zavarovalni nadzor ... 14
2.2.1.1 Ukrepi nadzora ... 17
2.2.2 Vsebina nadzora ... 17
2.2.2.1 Kapital zavarovalnice in kapitalska ustreznost ... 18
2.2.2.1.1 Kapital zavarovalnice ... 18
2.2.2.1.2 Kapitalska ustreznost ... 19
2.2.2.1.2.1 Minimalni kapital ... 19
2.2.2.1.2.2 Zajamčeni kapital ... 20
2.2.2.2 Likvidnost ... 21
2.2.2.3 Zavarovalno-tehnične rezervacije ... 21
2.2.2.4 Omejevanje naložb - kritno premoženje in kritni sklad ... 23
2.2.2.4.1 Kritno premoženje ... 23
2.2.2.4.2 Kritni sklad ... 25
2.2.2.5 Sozavarovanje ... 25
2.2.2.6 Pozavarovanje ... 25
2.3 UREDITEV NADZORA TRGA VREDNOSTNIH PAPIRJEV ... 27
2.3.1 Organ nadzora trga vrednostnih papirjev - Agencija za trg vrednostnih papirjev ... 27
2.3.1.1 Ukrepi ATVP ... 30
2.3.2 Vsebina nadzora ... 30
2.3.2.1 Vsebina nadzora nad borzno posredniškimi družbami ... 31
2.3.2.1.1 Kapital in kapitalska ustreznost ... 31
2.3.2.1.2 Oblikovanje rezervacij ... 32
2.3.2.1.3 Likvidnost ... 32
2.3.2.1.4 Izpostavljenost ... 33
2.3.2.1.5 Ukrepi za zagotavljanje kapitalske ustreznosti in likvidnosti ... 33
2.3.2.2 Vsebina nadzora nad družbami za upravljanje in investicijskimi skladi ... 34
2.3.2.2.1 Kapital in kapitalska ustreznost ... 35
2.3.2.2.2 Upravljanje s tveganji ... 35
2.3.2.3 Vsebina nadzora nad pokojninskimi vzajemnimi skladi ... 37
2.3.2.4 Vsebina nadzora Klirinško depotne družbe in Borze ... 37
2.4 PRIMERJAVA NADZOROV FINANČNIH INSTITUCIJ V SLOVENIJI ... 39
2.4.1 Obseg nadzora ... 39
2.4.2 Postopek nadzora ... 41
2.4.3 Samostojnost, neodvisnost in strogost nadzornih organov ... 43
2.4.4 Finančni nadzor posameznih finančnih institucij ... 44
2.4.4.1 Kapitalska ustreznost in rezervacije ... 45
2.4.4.1.1 Kapitalska ustreznost ... 45
2.4.4.1.2 Rezervacije ... 46
2.4.4.1.3 Različna vloga kapitala in rezervacij ... 46
2.4.4.2 Likvidnost ... 47
2.4.4.3 Omejevanje naložb ... 48
2.4.4.4 Izpostavljenost ... 48

3 NOVA PRAVILA NADZORA BANK, ZAVAROVALNIC IN DRUGIH FINANČNIH INSTITUCIJ 51
3.1 NOVA PRAVILA NADZORA BANK – BASEL II 51
3.1.1 Prvi steber: Minimalne kapitalske zahteve 52
3.1.1.1 Kreditno tveganje 52
3.1.1.1.1 Standardizirani pristop 53
3.1.1.1.1.1 Ocenjevalne agencije 53
3.1.1.1.1.2 Določanje tveganosti terjatev 54
3.1.1.1.2 Pristopi, temelječi na internih modelih 56
3.1.1.1.3 Tehnike zmanjševanja kreditnega tveganja 57
3.1.1.1.4 Sekuritizacija sredstev 59
3.1.1.2 Tržna tveganja 59
3.1.1.3 Operativno tveganje 60
3.1.1.3.1 Enostavni pristop 61
3.1.1.3.2 Standardizirani pristop 61
3.1.1.3.3 Napredni pristopi 62
3.1.2 Drugi steber: Regulatorni nadzor 63
3.1.2.1 Načela regulatornega nadzora 64
3.1.2.2 Obrestno tveganje, tveganje koncentracij in preostala tveganja 67
3.1.2.3 Transparentnost regulatornega nadzora 68
3.1.3 Tretji steber: Tržna disciplina 68
3.1.3.1 Pogostnost razkritij 69
3.1.3.2 Predmet razkritij 69
3.1.3.3 Zaupnost in nekonkurenčnost podatkov 70
3.1.3.4 Ukrep nadzornika 70
3.2 NOVA PRAVILA NADZORA NAD ZAVAROVALNICAMI – SOLVENCY II 71
3.2.1 Prvi steber: Kapitalske zahteve, rezervacije in upravljanje s sredstvi 72
3.2.1.1 Kapitalske zahteve 72
3.2.1.2 Rezervacije 74
3.2.1.3 Upravljanje s sredstvi 76
3.2.2 Drugi steber: Regulatorni nadzor 77
3.2.2.1 Namen drugega srebra 78
3.2.2.2 Postopek regulatornega nadzora 78
3.2.2.3 Raven nadzorne kontrole 79
3.2.2.4 Upravljanje s tveganji 80
3.2.2.5 Peer review 81
3.2.2.6 Transparentnost regulatornega nadzora 81
3.2.3 Tretji steber: Razkritja, transparentnost in tržna disciplina 82
3.2.4 Komentar 83
3.3 NOVA PRAVILA NADZORA NAD DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI - DIREKTIVA CAD III 84
3.3.1 Investicijska podjetja 85
3.3.2 Prvi steber: Minimalne kapitalske zahteve 86
3.3.2.1 Kreditno tveganje 87
3.3.2.1.1 Standardizirani pristop 87
3.3.2.1.2 Pristopi, temelječi na internih modelih 88
3.3.2.2 Tržno tveganje 89
3.3.2.3 Operativno tveganje 90
3.3.3 Drugi steber: Regulatorni nadzor 92
3.3.3.1 Postopek regulatornega nadzora 92
3.3.3.2 Ukrepanje nadzornika 93
3.3.3.3 Pogostnost opravljanja postopka nadzora 94
3.3.3.4 Transparentnost opravljanja nadzora 94
3.3.3.5 Mednarodno sodelovanje nacionalnih nadzornikov 94
3.3.4 Tretji steber: Tržna disciplina 95
3.3.4.1 Pogostnost objave 95
3.3.4.2 Predmet razkritij 95
3.3.4.3 Zaupni podatki in konkurenčnost 96
3.3.5 Komentar 96
3.4 PRIMERJAVA NOVIH PRAVIL NADZORA NAD BANKAMI, ZAVAROVALNICAMI IN DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI 98
3.5 NOVA PRAVILA NADZORA IN SKUPEN NADZORNI ORGAN 103
4 ZAKLJUČEK 106
5 POVZETEK 108

6 ABSTRACT 109
7 LITERATURA IN VIRI 110

SEZNAM TABEL

TABELA 1 - OBSEG NADZORA 39
TABELA 2 - POROČANJE NADZORNEMU ORGANU 41
TABELA 3 - POSTOPEK NADZORA 42
TABELA 4 - UKREPI NADZORA 42
TABELA 5 - OBVLADOVANJE TVEGANJ 44
TABELA 6 - UREDITEV ELEMENTOV FINANČNEGA NADZORA BANK, ZAVAROVALNIC IN DRUGIH FINANČNIH INSTITUCIJ V SLOVENIJI 50
TABELA 7 - TRIJE STEBRI NOVIH NADZORNIH PRAVIL 98
TABELA 8 - PRIMERJAVA VSEBINE PRVIH STEBROV NOVIH PRAVIL NADZORA 99
TABELA 9 - PRIMERJAVA VSEBINE DRUGIH STEBROV NOVIH PRAVIL NADZORA 100
TABELA 10 - PRIMERJAVA VSEBINE TRETJIH STEBROV NOVIH PRAVIL NADZORA 101

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

AFNA - Agencija za finačni nadzor
ALM - Asset Liability Mismatch
AMA - Advanced Measurement Approach
ATVP - Agencija za trg vrednostnih papirjev
AZN - Agencija za zavarovalni nadzor
BIS - Bank for International Settlements
BPD - Borzno posredniška družba
BS - Banka Slovenije
CAD III - Capital Adequacy Directive III
CEBS - Committee of European Banking Supervisors
CEIOPS - Committee of European Insurance and Occupational Pensional Supervisors
CESR - Committee of European Securities Regulators
CRM - Credit Risk Management
DZU - Družba za upravljanje
EBR - Expenditure Based Requirement
EU - Evropska Unija
IAIS - International Association of Insurance Supervisors
IOSCO - International Organization of Securities Commissions
IRB - Internal Rating Based
IRM - Internal Risk Management
KDD- Klirinško depotna družba
RS - Republika Slovenija
SME - Small and medium sized entities
ZBan - Zakon o bančništvu
ZBS - Zakon o Banki Slovenije
ZISDU-1 - Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje
ZNVP - Zakon o nematerializiranih vrednostnih papirjih
ZPre - Zakon o prevzemih
ZTVP-1 - Zakon o trgu vrednostnih papirjev
ZZavar - Zakon o zavarovalništvu

1 UVOD

Finančne institucije se danes soočajo z novimi finančnimi produkti, storitvami, tveganji, medsebojnim povezovanjem in kompleksnejšim upravljanjem z izpostavljenostmi, ki jih prevzemajo. Sedanja nadzorna pravila, ki regulirajo njihovo delovanje, so glede na hitro razvijanje tega področja nezadostna za doseganje ciljev finančne stabilnosti trgov, institucij samih in zaščito njihovih komitentov, zavarovalcev in investitorjev. Nova nadzorna pravila so plod večletnega razvijanja, spreminjanja ter prilagajanja potrebam finančne industrije in še vedno temeljijo na enakih ciljih kot sedanja, vendar pa prinašajo spremembam prilagojen nadzor.

Diplomska naloga je razdeljena na poglavje o ureditvi nadzora v Sloveniji in na poglavje o novih nadzornih pravilih. V drugem poglavju so predstavljena sedanja nadzorna pravila slovenskega pravnega reda nad bankami, zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami, in sicer nadzorni organi, njihova pooblastila in postopki nadzora, nato pa vsebina nadzora. V zadnji točki tega poglavja je navedena primerjava nadzorov med obravnavanimi institucijami. Vsi nadzorniki opravljajo svoje naloge z namenom vzpostavitve legitimnega in varnega delovanja in poslovanja finančnih institucij, ki jih nadzirajo in ki morajo izpolnjevati zahteve nadzornih pravil, da bi bilo mogoče doseči zgoraj navedene cilje nadzora.

Tretje poglavje je namenjeno novim nadzornim pravilom, ki jih bo tudi Slovenija morala implementirati v svoj pravni red. Kapitalski sporazum Basel II za nadzor bank, sistem nadzora nad zavarovalnicami Solvency II in evropska direktiva o nadzoru nad kreditnimi institucijami in investicijskimi podjetji Capital Adequacy Directive III bodo prinesli spremembe pravil finančnega nadzora nad institucijami finančnih trgov, ki bodo omogočile celovit nadzor nad njihovim poslovanjem. Strukturna in vsebinska podobnost predstavljenih pravil ni naključna, saj so organi Evropske Komisije prevzeli rešitve, ki jih uvaja Basel II Banke za mednarodne poravnave (Bank for International Settlements - BIS), v zavedanju, da je takšna ureditev (z določenimi posebnostmi) primerna za učinkovito izvajanje nadzora tudi za evropski prostor.

Nadzor obravnavanih tipov finančnih institucij mora biti prilagojen lastnostim posameznega sektorja finančnega trga, vendar vsa nova nadzorna pravila temeljijo na pristopu treh stebrov. Prvi steber vsebuje pravila glede minimalnih kapitalskih zahtev; pravila Drugega stebra se nanašajo na regulatorni nadzor; Tretji steber pa postavlja zahteve po razkritjih in transparentnosti delovanja subjektov nadzora s ciljem vzpostavitve tržne discipline.

Na koncu poglavja o novih nadzornih pravilih sem vključil tudi vprašanje skupnega nadzornega organa. V povezavi z novimi nadzornimi pravili, katerih strukture so vedno bolj podobne, se postavlja naslednje vprašanje: Ali je integracija nadzornih organov v kombinaciji z bolj razvitimi prihodnjimi nadzornimi pravili, ključ do učinkovitejšega finančnega nadzora nad akterji finančnih trgov, ne glede na njihovo kompleksnost, naraščajočo globalizacijo in nenehen razvoj finančne industrije.

2 NADZOR V SLOVENIJI

Namen diplomske naloge je predstaviti nova pravila nadzora nad različnimi finančnimi institucijami, vendar so le-ta predstavljena v drugem delu diplomske naloge o prihodnji mednarodni ureditvi. V tem poglavju obravnavam sedanjo ureditev nadzora nad finančnimi institucijami v Sloveniji. V posameznih podpoglavjih, ki so zaradi preglednosti razdeljena po področjih nadzora posameznih finančnih institucij, je najprej predstavljen slovenski nadzorni organ, njegove pristojnosti in postopek nadzora, nato pa vsebina nadzora.

2.1 UREDITEV NADZORA BANK

2.1.1 Organ nadzora nad bankami – Banka Slovenije

Nadzor bank in drugih subjektov, ki opravljajo bančne storitve, ureja Zakon o bančništvu (ZBan)[1]. Po ZBan opravlja nadzor nad bankami, nad njihovo ustanovitvijo (doma in v tujini), začetkom in nadaljnjim poslovanjem, Banka Slovenije.

Meje pristojnosti Banke Slovenije so urejene z Zakonom o Banki Slovenije (ZBS)[2], ki v 1. odstavku 23. člena določa, da »Banka Slovenije opravlja nadzor nad bankami, hranilnicami in drugimi osebami na podlagi zakona, ki ureja bančništvo in na tej podlagi oblikuje, uveljavlja in nadzoruje sistem pravil, ki zagotavljajo standarde varnega poslovanja bank in hranilnic.«
2. odstavek istega člena določa, da pri oblikovanju sistema pravil, uresničevanju nadzora in ukrepanju v zvezi z nadzorom upošteva standarde in priporočila nacionalnih ter mednarodnih institucij.

Z učinkovitim bančnim nadzorom naj bi se zagotavljalo varno, skrbno in stabilno poslovanje bank in hranilnic. Najpomembnejši cilj nadzora je zaščita vlagateljev in zagotovitev stabilnosti bančnega sektorja.

Nadzornik nima pooblastil za samostojno in arbitrarno narekovanje ravnanja in odločanja o ukrepih zoper subjekte nadzora, hkrati v tem tudi ni namen samega nadzora. Potrebna je ustrezna regulacija tega področja, s katero lahko nadzornik prispeva h konkurenčnemu in etično usmerjenemu odločanju vodstva bank. Njegovo delovanje mora biti usmerjeno v ravnanje in poslovanje bank, ki bo varno za vlagatelje in za celoten trg. S predpisi morajo biti urejeni tudi ustrezni ukrepi, ki jih ima nadzornik po veljavni ureditvi, s katerimi lahko sankcionira že storjene in prepreči možne kršitve obveznega ravnanja in delovanja bank. Ta pooblastila in odločitve nadzornika (da bi bila zagotovljena efektivnost nadzora) pa morajo biti obligatorne narave.

[1] Zakon o bančništvu (ZBan), Uradni list RS, št. 7/99, 59/01, 55/03, 42/2004.
[2] Zakon o Banki Slovenije (ZBS), Uradni list RS, št. 58/2002, 85/2002 (popr.).

Nadzor bank se začne že pred samim začetkom delovanja, saj Banka Slovenije izdaja dovoljenja v zvezi z opravljanjem bančnih storitev in sicer (ZBan, 36. člen):

- mora banka pred vpisom ustanovitve v sodni register pridobiti dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev,
- če banka poleg bančnih storitev opravlja druge finančne storitve, mora pred vpisom ustrezne dejavnosti v sodni register pridobiti dovoljenje Banke Slovenije,
- če se banka združi z drugo banko oziroma drugo pravno osebo oziroma če se banka deli, mora banka pred vpisom združitve oziroma delitve v sodni register pridobiti dovoljenje Banke Slovenije,
- mora banka pred ustanovitvijo podružnice v tujini pridobiti dovoljenje Banke Slovenije.

Nadzor med delovanjem se opravlja z namenom preverjanja, ali banke spoštujejo pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila, ki se nanašajo na njihovo poslovanje.

Banka Slovenije opravlja nadzor tudi nad pravnimi osebami, povezanimi z banko, če je to potrebno zaradi nadzora nad poslovanjem banke. Če je za nadzor nad posamezno družbo pristojen drug nadzorni organ, opravi pregled poslovanja te družbe v sodelovanju s pristojnim nadzornim organom. Nadzor opravlja tudi nad hranilno kreditnimi službami z namenom preverjanja, ali hranilno kreditne službe spoštujejo določbe ZBan ter drugih predpisov, ki urejajo poslovanje bank. Na podlagi določb poglavja o konsolidiranem nadzoru bank (ZBan, 95. do 102. člen), nadzira tudi bančne skupine[3].

Nadzor opravlja (ZBan, 241. člen):

- s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil bank in drugih oseb, ki so po določbah ZBan oziroma drugih zakonov dolžne poročati Banki Slovenije oziroma jo obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah,
- z opravljanjem pregledov poslovanja bank in
- z izrekanjem ukrepov nadzora.

Banke ji morajo poročati o vseh zadevah, ki jih določa ZBan (91. člen):

- kapitalu,
- kapitalskih zahtevah,
- kapitalski ustreznosti,
- izpostavljenosti,
- oceni kreditnih tveganj,
- likvidnosti,
- stanju neizravnanih postavk,

[3] Glej točko 2.1.1.3.

- vrednosti naložb v kapital nefinančnih organizacij in nepremičnine

in drugih zadevah, pomembnih za opravljanje nadzora oziroma izvrševanje drugih pristojnosti in nalog Banke Slovenije[4]. Uprava kot najpomembnejši element banke je prav tako dolžna Banko Slovenije obveščati o določenih dogodkih in sicer (ZBan, 2. odstavek 127. člena):

- ogroženi likvidnosti ali solventnosti banke,
- nastopu razlogov za prenehanje ali odvzem dovoljenja za opravljanje bančnih storitev oziroma prepoved opravljanja posameznih bančnih poslov ali drugih finančnih storitev,
- spremembi finančnega položaja banke (banka ne dosega zakonsko določenega minimalnega kapitala[5]),
- začetku obširnejše prenove bančnih informacijskih sistemov ali o začetku razvoja nove ponudbe storitev, pretežno podprtih z informacijsko tehnologijo, in
- drugih dogodkih, ki lahko vplivajo na varno in skrbno poslovanje banke.

Preglede poslovanja banke opravljajo pooblaščeni inšpektorji Banke Slovenije. Za izvajanje posameznih nalog v zvezi s pregledi poslovanja lahko guverner Banke Slovenije pooblasti pooblaščenega revizorja ali drugo strokovno usposobljeno osebo (ZBan, 195. člen).

Pregled poslovanja se mora opravljati tako, da s tem ovira normalno poslovanje subjekta nadzora samo v takšni meri, kot je nujno za opravljanje nadzora, v skladu z namenom posameznega nadzora (ZBan, 198. člen).

Banka mora inšpektorjem omogočiti pregled vseh poslovnih knjig, spisov in druge dokumentacije (ZBan, 196. člen). Banka Slovenije lahko zahteva poročila in informacije o vseh zadevah, ki so glede na namen posameznega nadzora pomembne za presojo ali subjekt nadzora spoštuje določbe zakona, oziroma na njegovi podlagi izdanih predpisov (ZBan, 197. člen).

Inšpektor Banke Slovenije lahko opravi tudi pregled poslovanja pravnih oseb, povezanih z banko, kadar je to potrebno zaradi popolnega pregleda poslovanja banke (ZBan, 196. člen).

Banka Slovenije opravlja pregled poslovanja tudi nad podružnico banke v državi članici Evropske Unije in lahko za ta namen zaprosi za pomoč pristojni nadzorni organ države članice, v kateri banka opravlja bančne storitve (ZBan, 46. člen). Postopek nadzora naj bi bil tako hitrejši in poenostavljen. Zakonodajalec je v določbi tega člena izrecno navedel interese postopka nadzora: učinkovitost, enostavnost, hitrost in manjši stroški postopka.

[4] ZBan v 1. odstavku 127. člena našteva podatke o spremembah v strukturi kapitala, prenehanju opravljanja določenih storitev, nastanku velike izpostavljenosti, načrtovanih spremembah kapitala banke za 25% ali več in drugo.
[5] ZBan določa minimalni kapital v 68. členu.

Pregled poslovanja podružnice banke države članice Evropske Unije (v nadaljevanju: EU) lahko na območju Republike Slovenije (v nadaljevanju: RS) opravi tudi pristojni nadzorni organ države članice EU oziroma pooblaščene osebe (ZBan, 50. člen). O nameravanem pregledu poslovanja mora pristojni nadzorni organ države članice predhodno obvestiti Banko Slovenije. V takem primeru ima pristojni nadzorni organ oziroma osebe, ki jih pooblasti, enake pristojnosti kot Banka Slovenije. Na prošnjo pristojnega nadzornega organa države članice mora Banka Slovenije opraviti pregled poslovanja podružnice banke te države članice na območju RS.

2.1.1.1 Ukrepi nadzora

Banka Slovenije izreka ukrepe nadzora po uradni dolžnosti. Ukrepi nadzora nad banko so (ZBan, 130. člen):

- odreditev odprave kršitev,
- odreditev dodatnih ukrepov,
- prepoved opravljanja določenih bančnih poslov oziroma drugih finančnih storitev,
- odvzem dovoljenja,
- izredna uprava,
- prisilna likvidacija banke,
- odločanje o razlogih za stečaj banke.

V katerih primerih lahko Banka Slovenije izda odredbo za odpravo kršitev, določa ZBan v 131. členu. Banka mora v določenem roku ugotovljene kršitve odpraviti in poročati o sprejetih ukrepih za odpravo kršitev. Banka Slovenije zagotavlja uresničevanje pravil o obvladovanju tveganj tudi z dodatnimi ukrepi v odredbi za odpravo kršitev kot so sprejem načrta ukrepov za zagotovitev minimalnega kapitala banke, povečanje osnovnega kapitala banke in drugi [6], v primeru ugotovitve, da jih banka huje krši (ne izpolnjuje zahtev po minimalnem kapitalu, izplačuje dobiček kljub prepovedi v zakonsko določenih primerih).

V sklopu nadzora nad subjekti iz držav članic EU lahko z odredbo naloži odpravo kršitev, če banka oziroma podružnica banke države članice na območju RS krši določbe zakona[7].

Ukrep odvzema dovoljenja izreče, kadar banka navaja neresnične podatke, ne izpolnjuje pogojev glede kapitalske ustreznosti in drugih pravil za obvladovanje tveganj, ne izpolnjuje obveznosti poročanja oziroma ovira nadzor nad poslovanjem banke ali kadar ne upošteva odredb o odpravi kršitev ter v drugih zakonsko določenih primerih[8]. Nadzornik lahko izreče ukrep pogojnega odvzema dovoljenja, v primeru katerega ne bo prišlo do odvzema dovoljenja, če bo banka odpravila storjene kršitve in v preizkusni dobi ne bo storila nove (ZBan, 135.

[6] Dodatne ukrepe za odpravo kršitev določa ZBan v 1. odstavku 133. člena.
[7] Primeri kršitev so določeni v 51. členu ZBan.
[8] Primeri kršitev so določeni v 1. odstavku 134. člena ZBan.

člen). ZBan v 51. členu pooblašča Banko Slovenije za odvzem dovoljenje tudi subjektu na območju EU ali subjektu, ki opravlja bančne storitve na območju RS. V primeru, ko banka iz države članice EU ali njena podružnica ne ravna v skladu z odredbo o odpravi kršitev, o tem obvesti pristojni nadzorni organ države članice, lahko pa banki (oziroma njeni podružnici) za kršitve, storjene na območju RS, izreče tudi prepoved opravljanja bančnih storitev na območju RS. Pred izrekom tega ukrepa pa mora obvestiti pristojni nadzorni organ države članice. Brez predhodnega obvestila lahko izreče omenjeni ukrep le, če zaradi zaščite interesov strank banke (njene podružnice) oziroma zaradi zaščite drugih javnih koristi ni mogoče odlašati, o prepovedi opravljanja bančnih storitev pa mora obvestiti pristojni nadzorni organ države članice in Evropsko Komisijo.

Banka Slovenije izda odločbo o izredni upravi v naslednjih primerih (ZBan, 137. člen):

- če je banki odredila dodatne ukrepe za zagotavljanje izpolnjevanja pravil o obvladovanju tveganj in banka v rokih, določenih za izvajanje dodatnih ukrepov, ni pričela z izvajanjem teh ukrepov oziroma jih ni izvedla,
- če banka kljub izvedenim dodatnim ukrepom ne dosega z zakonom predpisanega minimalnega kapitala,
- če bi nadaljnje poslovanje banke lahko ogrozilo njeno likvidnost oziroma solventnost.

Nadzornik odloča o začetku prisilne likvidacije v primerih, določenih s prvim odstavkom 147. člena ZBan:

- v času trajanja izredne uprave se finančno stanje banke ni izboljšalo in ne dosega minimalnega kapitala, ni pa pogojev za začetek stečajnega postopka,
- skupščina delničarjev je zavrnila predlog za povečanje osnovnega kapitala ali prva prodaja delnic (povečanje osnovnega kapitala) ni bila uspešna, in ni pogojev niti za uresničitev odkupne pravice niti za začetek stečajnega postopka,
- banka nima več dovoljenja za opravljanje bančnih storitev (odvzem),
- in drugih razlogov.

2.1.1.2 Nadzor nad drugimi osebami

Po 171. členu ZBan ima Banka Slovenije pooblastilo za izvajanje nadzora nad osebami, ki poleg drugih dejavnosti ali kot edino dejavnost opravljajo bančne storitve, ne da bi za opravljanje teh storitev pridobile njeno dovoljenje. Izvaja tudi nadzor nad osebami, ki v nasprotju s prepovedjo 5. člena ZBan sprejemajo depozite od javnosti. [9] Postopek nadzora nad drugo osebo začne na podlagi prijave tržnega inšpektorja oziroma drugega državnega organa.

[9] ZBan v 5. v povezavi s 4. členom prepoveduje subjektom, ki nimajo dovoljenja za opravljanje bančnih storitev na območju Republike Slovenije, sprejemati depozite od javnosti - fizičnih in pravnih oseb, ki nimajo strokovnega znanja in izkušenj, da bi lahko presojali o tveganjih, povezanih z vplačevanjem depozitov (»nepoučene osebe«).

Banka Slovenije izda odredbo o prenehanju opravljanja teh storitev, če po opravljenem nadzoru ugotovi, da oseba opravlja bančne storitve, ne da bi za to pridobila dovoljenje. Pred izdajo odredbe lahko opravi pregled poslovnih knjig ter druge dokumentacije osebe in zbere druge dokaze. Kršitev izdane odredbe o prenehanju opravljanja storitev vodi v ugotovitveno odločbo o razlogih za likvidacijo družbe (ZBan, 171. člen).

2.1.1.3 Posebej o konsolidiranem nadzoru (ZBan, 95. do 102. člen)

Banka Slovenije opravlja tudi nadzor nad banko v bančni skupini na podlagi konsolidacije finančnega položaja finančne skupine. Bančno skupino sestavljajo banke, finančni holdingi, druge finančne institucije ter družbe za pomožne bančne storitve. Bančna skupina kot celota mora ravnati v skladu s pravili o obvladovanju tveganj, izračunavati mora konsolidirano stanje kazalcev izpostavljenosti tveganjem, nadrejena banka pa mora sestavljati in predlagati konsolidirane računovodske izkaze v skladu z določili Banke Slovenije. Nadrejena banka v skupini pripravlja konsolidirana poročila, četrtletno poročilo o sestavi bančne skupine z navedbo posameznih oseb in osnovnimi podatki o njih ter opisi povezav med osebami, obvešča Banko Slovenije, upravlja s tveganji na ravni skupine in organizira notranji nadzor.

Podrejene osebe v skupini in morebitni holdingi na vrhu skupine morajo posredovati potrebne podatke in informacije nadrejeni banki in Banki Slovenije za namen konsolidacije (ZBan, 100. in 102. člen). Članice slovenskih bančnih skupin s sedežem v drugih državah in banke, ki so del mednarodnih bančnih skupin, in so vključene v konsolidirani nadzor, ki ga izvaja nadzorni organ države nadrejene oziroma največje banke, morajo nadrejenim družbam v svoji skupini posredovati podatke, pomembne za konsolidacijo (Banka Slovenije, 2003a, str. 15).

Pri nadzoru mednarodnih bančnih skupin je še posebej pomembno sodelovanje med nadzornimi organi, pristojnimi za nadzor nad različnimi finančnimi institucijami v različnih državah, pri čemer je predpogoj za sodelovanje izmenjava informacij med njimi (Banka Slovenije, 2003a, str. 15). Podobno kot sodelovanje Banke Slovenije s tujimi nadzorniki, je pomembno tudi sodelovanje z domačimi nadzorniki, pristojnimi za nadzor zavarovalništva in trga vrednostnih papirjev.

2.1.2 Vsebina nadzora

Nadzornik preverja, ali banke izpolnjujejo zakonsko in s predpisi določene zahteve, ter sankcionira njihovo neizpolnjevanje, kršitev oziroma ogrozitev. Naloga nadzora je zagotovitev varnega in stabilnega poslovanja bank, obenem pa tudi varstvo vlagateljev. Predmet nadzora ni le poročanje in zagotavljanje transparentnosti poslovanja banke temveč tudi obvladovanje tveganj, ki jim je banka izpostavljena, nagnjenost k prevzemanju tveganj, izpostavljenost zaradi prevzetih tveganj, kapitalska ustreznost glede na profil tveganosti in

vzdrževanje kapitalskih zahtev. Nenazadnje, Banka Slovenije ima zakonsko pooblastilo za določanje podrobnejših pravil za izračunavanje posameznih kazalcev, količnikov in zahtev[10].

Banka je pri svojem poslovanju izpostavljena različnim tveganjem: likvidnostnim, kreditnim, obrestnim, valutnim, in drugim tržnim tveganjem, tveganjem zaradi izpostavljenosti do posamezne osebe, tveganjem iz naložb v kapitalske deleže in nepremičnine, tveganjem neizpolnitve nasprotne stranke, povezanih z državo izvora nasprotne stranke(Dimovski, 2000, str. 36).

Banka mora zagotavljati kapitalsko ustreznost - vedno mora razpolagati z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev. V vsakem trenutku mora biti sposobna pravočasno poravnati zapadle obveznosti (likvidnost) in hkrati trajno sposobna izpolnjevati svoje obveznosti (solventnost). Poslovati mora tako, da tveganja, ki jim je banka izpostavljena pri posameznih oziroma vseh vrstah poslov, ki jih opravlja, nikoli ne presežejo zakonsko določenih in na njihovi podlagi podzakonsko ali drugače urejenih omejitev (ZBan, 62. člen).

2.1.2.1 Kapital in kapitalska ustreznost

2.1.2.1.1 Kapital

Kapital banke je vsota temeljnega in dodatnega kapitala banke.

Postavke, ki jih ZBan šteje v temeljni kapital, so (ZBan, 64. člen, 1. odstavek):

- vplačani osnovni kapital in vplačani presežek kapitala, razen vplačanega osnovnega kapitala in presežka kapitala na podlagi prednostnih kumulativnih delnic;,
- rezerve banke,
- preneseni dobiček preteklih let,
- dobiček tekočega poslovnega leta, vendar največ do višine 50% tega dobička po odbitku davkov in drugih dajatev, ki bremenijo dobiček, če je višino dobička potrdil pooblaščeni revizor,
- rezervacije za splošna bančna tveganja,
- druge postavke, ki so po svojih lastnostih enake naštetim postavkam.

Kot odbitne upoštevajo naslednje postavke (ZBan, 64. člen, 2. odstavek):

- lastne delnice,
- neopredmetena dolgoročna sredstva,
- prenesena izguba in izguba tekočega leta,
- druge postavke, ki so po svojih lastnostih enake naštetim postavkam.

[10] ZBan v 67., 70., 74. in 99. členu ter ZBS v 23. členu.

Dodatni kapital pa za namen izračuna kapitala, potrebnega v sklopu obvladovanja tveganj banke, sestavljajo naslednje postavke (65. člen ZBan):

- osnovni kapital in presežek kapitala, vplačan na podlagi prednostnih kumulativnih delnic,
- podrejeni dolžniški instrumenti,
- druge postavke, ki so po svojih lastnostih enake prvima dvema postavkama. Te postavke se upoštevajo največ v obsegu, določenem s podzakonskim predpisom, glede na višino temeljnega kapitala.

Kapital banke predstavlja vsota temeljnega in dodatnega kapitala, zmanjšana za (ZBan, 66. člen):

- naložbe banke v delnice oziroma podrejene dolžniške instrumente drugih bank oziroma drugih finančnih organizacij, v katerih kapitalu je banka udeležena z več kot 10% in druge naložbe v te osebe, ki se pri ugotavljanju kapitalske ustreznosti teh oseb upoštevajo pri izračunu njihovega kapitala,
- naložbe banke v delnice oziroma podrejene dolžniške instrumente drugih bank oziroma drugih finančnih organizacij, v katerih kapitalu sicer banka ni udeležena, v obsegu, ki presega 10% kapitala banke izračunanega pred odštetjem postavk iz prej naštetih postavk,
- nelikvidna sredstva.

Podrobnejši način izračuna kapitala in kapitalskih zahtev predpiše Banka Slovenije (ZBan, 67. člen).

2.1.2.1.2 Kapitalska ustreznost

Banka mora v skladu z 68. členom ZBan ves čas izpolnjevati kriterij kapitalske ustreznosti. Njen kapital mora biti vedno najmanj enak vsoti kapitalskih zahtev, izračunanih z uporabo količnika minimalne kapitalske ustreznosti in kapitalskih zahtev za prekoračenja stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij, a ne sme nikoli biti manjši od minimalnega zneska osnovnega kapitala (minimalni kapital). Minimalni količnik kapitalske ustreznosti definira ZBan v 69. členu:

Minimalni kapitalski količnik = $\frac{K}{TA} = 8\%$

K = kapital banke
TA = tveganju prilagojena tehtana aktiva, povečana za drugim tveganjem prilagojene postavke

Tveganju prilagojena tehtana aktiva pomeni vsoto bilančnih in zunajbilančnih postavk, zmanjšanih za oblikovane rezervacije, in tehtane v skladu z določenimi utežmi za kreditno

tveganje[11]. Slednje določi Banka Slovenije, ZBan določa le razpon stopenj za kreditno tveganje (od 0% za gotovino, terjatve do Banke Slovenije in RS ter z denarnimi vlogami zavarovane terjatve, do 100% za terjatve brez kvalitetnega zavarovanja ter naložbe v osnovna sredstva in kapital banke, ki se ne odštevajo od kapitala banke).

Tvegana aktiva mora biti pri izračunu minimalnega količnika kapitalske ustreznosti povečana še za valutnim in tržnim tveganjem prilagojene postavke (ZBan, 71. člen), torej za seštevek kapitalskih zahtev za valutno in tržno tveganje, ki jih mora banka izračunavati, če ne izpolnjuje pogojev za oprostitev. Pri valutnem tveganju je oproščena, če njena skupna neto pozicija v tuji valuti ne dosega 2% kapitala, izračunavanja kapitalskih zahtev za tržno tveganje pa, če posli trgovanja banke ne dosegajo običajno 5% in nikoli 6% celotnega poslovanja, njena skupna pozicija iz postavk trgovanja pa ne presega običajno 15 mio evrov in nikoli 20 mio evrov (Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic[12]).

Banka Slovenije lahko posamezni banki z odločbo določi višji minimalni količnik kapitalske ustreznosti, vendar ne višji od 12%, če je to potrebno zaradi narave, vrste in obsega poslov, ki jih banka opravlja in tveganj, ki jim je v zvezi s tem izpostavljena (ZBan, 69. člen).

2.1.2.1.3 Kapitalska ustreznost na konsolidirani osnovi

Banke morajo izračunavati in na konsolidirani osnovi izpolnjevati kriterije glede višine kapitala, zagotavljati najmanj predpisano kapitalsko ustreznost, spoštovati omejitve glede izpostavljenosti cele skupine do posameznih oseb ali skupin povezanih oseb in omejitve naložb v nefinančne organizacije (ZBan, 98. člen).

Banka Slovenije je pooblaščena za opravljanje nadzora na solo[13] in konsolidirani osnovi. Na podlagi konsolidiranih računovodskih izkazov skupine se izračuna njen kapital, od katerega se odštejejo:

- naložbe v odvisne osebe, ki niso polno konsolidirane, in drugih podrejenih oseb v bančni skupini,
- naložbe v kapital finančnih institucij, po pravilih za izračun kapitala na solo osnovi.

Pri izračunu kapitalske ustreznosti se kapitalske zahteve za kreditno tveganje izračunavajo iz konsolidiranih računovodskih izkazov, kar pomeni, da se tehtajo aktivne bilančne postavke oseb v skupini, ki so vključene po metodi popolne konsolidacije. Za tržna in valutno tveganje se na ravni skupine izračunajo kapitalske zahteve kot vsota kapitalskih zahtev posameznih družb v skupini (Banka Slovenije, 2003a, str. 15).

[11] Kreditno tveganje pomeni tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke.
[12] Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, Uradni list RS, št. 24/02, 85/02, 22/03, 36/04 in 68/04.
[13] Solo nadzor pomeni nadzor nad posamezno banko in se v primeru nadzora nad bančnimi skupinami opravlja poleg konsolidiranega nadzora.

Na ravni skupine se izhajajoč iz konsolidiranih računovodskih izkazov izračunava tudi izpostavljenost skupine do tretjih oseb in naložbe skupine v kapital nefinančnih organizacij, o čemer nadrejena banka v skupini polletno poroča Banki Slovenije (Banka Slovenije, 2003a, str. 15).

2.1.2.2 Obvladovanje tveganj

ZBan ureja poleg kapitalskih zahtev tudi druge ukrepe obvladovanja tveganj, s katerim se banke soočajo pri svojem poslovanju, glede na vrsto poslov, ki jih opravljajo. Za ugotavljanje, merjenje in upravljanje s tveganji mora banka določiti načrt ukrepov obvladovanja tveganj, ki obsega (ZBan, 73. člen):

- notranje postopke za ugotavljanje in merjenje tveganj,
- ukrepe za obvladovanje tveganj in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov,
- notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje tveganj,

podrobnejši način pa predpiše Banka Slovenije.

Banka mora v okviru predpisanih in internih meril razvrščati aktivne bilančne in zunajbilančne postavke po tveganosti in ocenjevati višino potencialnih izgub iz naslova kreditnih tveganj. Pri tem ocenjuje, ali bo dolžnik sposoben izpolniti svoje obveznosti ob dospelosti, upošteva pa (ZBan, 77. člen, 3. odstavek):

- oceno finančnega položaja posameznega dolžnika,
- oceno njegove zmožnosti zagotavljati denarni pritok, v obsegu, potrebnem za redno izpolnjevanje obveznosti do banke,
- vrsto in obseg zavarovanja terjatev banke do posameznega dolžnika,
- izpolnjevanje dolžnikovih obveznosti do banke v preteklih obdobjih.

Zakon predpisuje banki spremljanje kreditnih tveganj, saj mora pred odobritvijo vsakega kredita oziroma pred sklenitvijo druge pogodbe, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke, oceniti dolžnikovo sposobnost izpolnjevati obveznosti do banke in kvaliteto zavarovanja terjatev banke po vrsti in obsegu tega zavarovanja. Banka mora ves čas trajanja pravnega razmerja, ki je temelj nastanka izpostavljenosti, spremljati poslovanje osebe in kvaliteto zavarovanja terjatev banke.

2.1.2.3 Koncentracija do posamezne osebe

Koncentracija banke do posamezne osebe ali skupine povezanih oseb ne sme biti večja od 25% kapitala banke, v primerih izpostavljenosti banke do oseb, s katerimi je v posebnem

razmerju[14], pa je meja 20% kapitala banke. Izpostavljenost do posamezne osebe, ki jo banka posredno ali neposredno obvladuje, oziroma do osebe, ki jo posredno ali neposredno obvladuje ista oseba kot banko, ne sme presegati 20% kapitala banke. Vsota vseh izpostavljenosti banke do teh oseb ne sme presegati 200% višine njenega kapitala. Velika izpostavljenost pomeni vsako izpostavljenost do posamezne osebe ali skupine povezanih oseb, ki presega višino 10% kapitala. Vsota vseh velikih izpostavljenosti je lahko največ 800% kapitala (ZBan, 79. do 83. člen).

V primeru prekoračitve meje največje dopustne izpostavljenosti zaradi združitve oziroma zaradi drugih vzrokov, na katere ni mogoče vplivati, mora banka o tem nemudoma obvestiti Banko Slovenije. Obvestilu mora priložiti opis ukrepov, ki jih bo opravila zaradi uskladitve z zahtevami glede izpostavljenosti (ZBan, 80. člen, 3. odstavek).

2.1.2.4 Omejevanje naložb

Naložbe, zaradi katerih je banka izpostavljena tveganjem zaradi morebitnih izgub zaradi spremembe obrestnih mer, tečajev tujih valut, spremembe cen vrednostnih papirjev in drugih finančnih instrumentov oziroma drugih tržnih tveganj, mora banka ustrezno uskladiti s svojimi obveznostmi (ZBan, 85. člen).

Zakon v 87. členu določa mejo skupnega obsega naložb banke v zemljišča, zgradbe, poslovno opremo in kapitalske udeležbe v nefinančnih organizacijah, saj ne sme presegati višine kapitala banke. Vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij skupno ne sme presegati 60% višine kapitala banke. Omejuje tudi posamezne naložbe, in sicer vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu posamezne nefinančne organizacije ne sme presegati 15% višine kapitala banke (ZBan, 88. člen).

Banka mora pred pridobitvijo kvalificiranega deleža v drugi banki oziroma drugi finančni organizaciji s sedežem izven območja RS in izven območja države članice EU o nameri pridobitve pisno obvestiti Banko Slovenije, in sicer najmanj tri mesece pred pridobitvijo. Pred nadaljnjo pridobitvijo, na podlagi katere bo dosegla ali presegla mejo 20%, 33% ali 50% deleža glasovalnih pravic ali deleža v kapitalu tuje finančne organizacije ali na podlagi katere bo banka postala obvladujoča družba tuje finančne organizacije, mora o nameri pridobitve pisno obvestiti Banko Slovenije, in sicer najmanj tri mesece pred pridobitvijo (ZBan, 19. člen).

[14] Po 83. členu ZBan so osebe, ki so v posebnem razmerju z banko, člani uprave banke, člani nadzornega sveta banke, prokurist banke in drugi. Določa, da je za sklenitev pravnega posla, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke do teh oseb, potrebno soglasje njenega nadzornega sveta.

2.1.2.5 Oblikovanje rezervacij

Banka lahko oblikuje rezervacije za splošna bančna tveganja, ki služijo kritju morebitnih izgub, izhajajočih iz celotnega poslovanja banke, dolžna pa je oblikovati posebne rezervacije glede na posebna tveganja, ki izhajajo iz posameznih poslov in skupin poslov. Za posebne rezervacije se štejejo tudi rezervacije, ki jih oblikuje banka glede na posebno tveganje neizterljivosti terjatev iz naslova zajamčenih vlog v primeru stečaja druge banke (ZBan, 75. člen).

2.1.2.6 Poročanje nadzornemu organu

Banka mora tekoče ugotavljati višino kapitala, kapitalske zahteve, kapitalsko ustreznost, izpostavljenost, kreditna tveganja, stanje neizravnanih in skupno stanje postavk, vrednost naložb v kapital nefinančnih organizacij in nepremičnine (ZBan, 90. in 91. člen). O tem mora poročati Banki Slovenije, ki podrobneje predpiše vsebino poročil, roke in način poročanja (ZBan, 92. člen).

V primeru, da ne dosega kapitalskega minimuma ali minimuma zahtevane likvidnosti oziroma bi oba ogrozila z izplačilom dobička in v primeru, da je Banka Slovenije banki predpisala odpravo kršitev v zvezi z napačnim izkazovanjem aktivnih (pasivnih) bilančnih predpostavk, ne sme izplačati dobička niti v obliki vmesne dividende ali dividende niti v obliki izplačila iz naslova udeležbe v dobičku uprave družbe, nadzornega sveta oziroma zaposlenih (ZBan, 93. in 94. člen).

2.2 UREDITEV NADZORA ZAVAROVALNIC

Cilj nadzorne institucije na področju zavarovalništva je zmanjševanje in odpravljanje nepravilnosti v zavarovanju, varovanje interesov zavarovalcev, omogočanje delovanja zavarovalnega sektorja finančnega trga ter pozitivnega vplivanja le-tega na celotno gospodarstvo.

Zavarovalno dejavnost v Sloveniji ureja temeljni Zakon o zavarovalništvu (ZZavar)[15]. ZZavar temelji na štirih načelih: načelu preglednosti delovanja zavarovalništva, načelu varnega in skrbnega poslovanja, načelu obvladovanja tveganj ter na načelu nadzora. Zavarovalnica mora torej poslovati tako, da bo vselej sposobna pravočasno in trajno izpolnjevati vse svoje obveznosti. Pri tem je izpostavljena tveganjem, ki jih lahko obvladuje z zadostnim kapitalom, ustreznimi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami, kritnim premoženjem, njegovim ustreznim nalaganjem, pozavarovanjem in sozavarovanjem.

Zavarovalni nadzor se deli na notranjega in zunanjega. Zakon v zvezi z notranjim nadzorom določa, da mora biti notranja revizija samostojno organizirana in neposredno podrejena upravi, da izvaja stalen in celovit nadzor nad poslovanjem zavarovalnice, da mora imeti usklajene metode z zunanjimi revizorji ter da obvešča upravo in nadzorni svet v primeru kršenja pravil o obvladovanju tveganj ter s tem povezani možnosti obstoja nelikvidnosti in insolventnosti (ZZavar, 161. do 166. člen).

Zunanji nadzor zavarovalnic je sestavljen iz zunanje revizije ter državnega zavarovalnega nadzora. ZZavar natančno določa postopek zunanje revizije (ZZavar, 167. do 171. člen). Pomembnejši od zunanje revizije je državni zavarovalni nadzor. ZZavar določa, da ga izvaja Agencija za zavarovalni nadzor, hkrati pa določa njene pristojnosti in naloge v zvezi z opravljanjem nadzora, izdajanja podzakonskih predpisov za podrobnejše urejanje zakonsko določenih zahtev ter opredeljuje vsebino nadzora.

2.2.1 Organ nadzora – Agencija za zavarovalni nadzor

Agencija za zavarovalni nadzor (v nadaljevanju: AZN) je pravna oseba, ki je pri izvrševanju svojih nalog in pristojnosti samostojna in neodvisna. Za svoje delo je odgovorna Državnemu zboru, nadzor nad zakonito, namembno, učinkovito in gospodarno rabo sredstev AZN pa opravlja Računsko sodišče.

AZN izdaja podzakonske predpise za izvrševanje in podrobnejše določanje zahtev ZZavar in izvaja nadzor nad zavarovalniškim trgom v RS. Pristojna je za izvajanje nadzora nad:

[15] Zakon o zavarovalništvu (ZZavar), Uradni list RS, št. 13/00, 91/00 (popr.), 21/02, 50/04.

- zavarovalnicami, zavarovalno zastopniškimi in zavarovalno posredniškimi družbami, zavarovalnimi zastopniki in zavarovalnimi posredniki,
- nad poslovanjem Jedrskega pool-a,
- delom poslovanja Slovenske izvozne družbe, ki se nanaša na področje kreditnih zavarovanj za njen lasten račun,
- Prvim pokojninskim skladom ter škodnim skladom pri Slovenskem zavarovalnem združenju,
- pravnimi osebami, povezanimi z zavarovalnico, če je to potrebno zaradi nadzora nad poslovanjem zavarovalnic,
- zavarovalnico v zavarovalniški skupini ter zavarovalnim in mešanim zavarovalnim holdingom (Pavliha, 2000, str. 133).

Slovenska zavarovalnica lahko opravlja posle v tujini, bodisi da gre za državo članico EU ali kakšno drugo državo, bodisi preko podružnice bodisi neposredno. ZZavar v 87. in 88. členu določa, da mora zavarovalnica za ustanovitev imeti predhodno dovoljenje AZN. Slovenska zavarovalnica lahko opravlja zavarovalne posle neposredno v državi članici EU, če izpolnjuje pogoje, določene s predpisi države članice. Nadzor nad njo izvaja pristojni organ države članice, ki lahko za sodelovanje zaprosi AZN. Predpisan je tudi nadzor nad zavarovalnico iz države članice EU (ZZavar, 96. člen), ki lahko opravlja zavarovalne posle v RS preko podružnice ali neposredno (ZZavar, 93. člen). Nad njo opravlja nadzor pristojni nadzorni organ države članice, na zaprosilo pa lahko pregled poslovanja opravi AZN (ZZavar, 95. člen). Tuja zavarovalnica, ki ni iz države članice EU, pa lahko v Sloveniji opravlja zavarovalne posle samo preko podružnice (ZZavar, 97. do 98. člen).

V skladu z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1)[16] je AZN pristojna tudi za izdajo dovoljenj pokojninskim družbam in za izvajanje nadzora nad njihovim poslovanjem.

Naloge, ki jih AZN opravlja, lahko razvrstimo v pet osnovnih področij (Pavliha, 2000, str. 133):

- izdajanje dovoljenj, soglasij, mnenj, odločb in odredb zavarovalnicam, zavarovalno zastopniškim družbam, zavarovalno posredniškim družbam, zavarovalnim zastopnikom in posrednikom, bankam za opravljanje storitev zavarovalnega posredovanja, Slovenskemu zavarovalnemu združenju, zavarovalnicam v zavarovalniški skupini, pokojninskim družbam,
- spremljanje, zbiranje in preverjanje poročil in obvestil zavarovalnic in drugih oseb, ki so ji po določbah ZZavar oziroma drugih zakonov dolžne poročati oziroma jo obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah,
- opravljanje pregledov poslovanja zavarovalnic in pokojninskih družb,

[16] Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02 in 135/03.

- izrekanje nadzornih ukrepov po ZZavar,
- pripravljanje in izdajanje podzakonskih predpisov na podlagi ZZavar.

AZN opravlja nadzorno funkcijo izdajanja različnih dovoljenj, med delovanjem in pred začetkom delovanja subjektov na področju zavarovalništva. Nepredstavljiv bi bil namreč nastanek neomejenega števila novih subjektov, ki bi opravljali zavarovalno dejavnost. Nadzor nad zavarovalnicami, pozavarovalnicami in ostalimi subjekti opravlja tudi z namenom preverjanja, ali se spoštujejo predpisana pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila, ki se nanašajo na poslovanje zavarovalnic (ZZavar, 172. do 198.a člen).

Redno poročanje in poročanje na zahtevo AZN je pomembni sestavni del nadzora. Zavarovalnica mora za vsako trimesečje izračunavati, ugotavljati in AZN poročati o (ZZavar, 139. čl.):

- višini kapitala,
- kapitalskih zahtevah,
- kapitalski ustreznosti,
- vrednosti in vrstah naložb, ki niso financirane iz zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- višini zavarovalno tehničnih rezervacij,
- vrednosti kritnega premoženja,
- vrsti, razpršenosti, usklajenosti in lokalizaciji naložb kritnega premoženja in kritnih skladov,
- zavarovalno statističnih podatkih,
- bilanci stanja in izkazu poslovnega izida.

Zavarovalnica mora AZN prav tako obveščati o splošnih in posebnih zavarovalnih pogojih[17], premijskih cenikih in obrazcih oziroma drugih tiskovinah, ki jih uporablja pri poslovanju z zavarovalci, zavarovanci oziroma drugimi upravičenci iz zavarovanj (ZZavar, 176. člen, 2. odstavek). Uprava zavarovalnice mora AZN nemudoma obvestiti v naslednjih nujnih primerih (ZZavar, 176. člen, 3. odstavek):

- če je ogrožena likvidnost ali solventnost zavarovalnice,
- če nastopijo razlogi za prenehanje ali odvzem dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov,
- če se finančni položaj zavarovalnice spremeni tako, da ne dosega predpisanega minimalnega kapitala.

[17] Splošni zavarovalni pogoji so splošna vsebina vsake zavarovalne pogodbe v dani zavarovalni panogi (Pavliha, str. 167 po Boncelj). Posebni pogoji so prilagojeni konkretni potrebni ali nevarnosti, veljajo le po posebnem dogovoru (Pavliha, str. 167). Namen poročanja o obrazloženem je posredno varstvo zavarovalca.

AZN izvaja nadzor (ZZavar, 299. in 307. člen):

- s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil zavarovalnic ter drugih oseb, ki so ji dolžne poročati oziroma jo obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah,
- z opravljanjem pregledov poslovanja zavarovalnic,
- z izrekanjem ukrepov nadzora.

2.2.1.1 Ukrepi nadzora

AZN ima pri izvajanju nadzora na voljo naslednje ukrepe:

- odreditev odprave kršitev (ZZavar, 179. do 180. člen),
- odreditev dodatnih ukrepov (ZZavar, 181. člen),
- odvzem dovoljenja (ZZavar, 182. do 184. člen),
- izredna uprava (ZZavar, 185. do 192. člen),
- prisilna likvidacija zavarovalnice (ZZavar, 193. do 198. a člen),
- odločanje o razlogih za stečaj zavarovalnice (ZZavar, 199. do 214. člen).

2.2.2 Vsebina nadzora

Glavna naloga zavarovalnice je zavarovati zavarovalce pred različnimi vrstami tveganj. Tveganje, kateremu je zavarovalnica izpostavljena v odnosu zavarovalnica-zavarovalec, je tveganje insolventnosti[18].

V veliki večini zavarovalnice razpolagajo z ekonomskim kapitalom[19], s katerim pokrijejo morebitni primanjkljaj po plačilu obveznosti, če so prihodki od premij in investicij manjši od obveznosti. V primeru, da tudi s tem kapitalom ne pokrije vseh obveznosti, zavarovalnica postane insolventna. Tveganje insolventnosti je mogoče zmanjšati z diverzifikacijo po geografskih področjih, ponudbo različnih zavarovanj (nezgodno, požarno, dodatno zdravstveno zavarovanje), s čimer se tveganje razprši oziroma porazdeli.

Največkrat je bila insolventnost posledica skrivanja neustreznih cen ter kapitala zavarovalnic, tako da so le-te prikazale premajhne obveznosti in uporabljale zelo dvomljive, celo izmišljene pozavarovalne aranžmaje. Insolventnost je bila v več primerih povezana tudi s tem, da so v finančnih poročilih prikazale manjše število zavarovalnin kot so jih dejansko imele (Harrington, Niehaus, 1999, str. 97). Tako so lahko vzdrževale nižji zahtevani kapital,

[18] Solventnost zakon opredeljuje kot zahtevo, da je zavarovalnica trajno sposobna izpolnjevati svoje obveznosti (ZZavar, 104. člen). Tveganje insolventnosti torej pomeni tveganje neizpolnitve obveznosti izplačila zavarovalnine ob nastanku škodnega dogodka ali doživetja.

[19] Ekonomski kapital je razlika med tržno vrednostjo sredstev (delnice, obveznice, nepremičnine, denar) in obveznosti.

kapitalska ustreznost je bila ugodnejša in zahtevani obseg rezervacij manjši. Namen obvladovanja tveganj je ravno v varstvu zavarovalcev in v varnem ter stabilnem poslovanju zavarovalnic. Želja zavarovalnic (kot tržno usmerjenih akterjev) je doseči čim večje prihodke, saj bi s tem zmanjšale tveganje insolventnosti. Zato zakonodajne ureditve poslovanja zavarovalnic omejujejo nalaganje sredstev[20] in urejajo poslovanja zavarovalnic na način, ki omogoča obvladovanje tveganj, s katerimi se zavarovalnice soočajo.

Poleg zagotavljanja solventnosti mora zavarovalnica pri svojem poslovanju vzdrževati predpisano kapitalsko ustreznost in mejo likvidnosti ter spoštovati mejo dovoljene višine tveganj, katerim je izpostavljena.

Morebitna tveganja, ki bi lahko vodila v finančno nestabilnost zavarovalnice in so predmet nadzora, je mogoče v skladu z zakonsko ureditvijo obvladovati na naslednje načine (ZZavar, 110. do 138. člen):

- z upravljanjem z likvidnostjo,
- z vzdrževanjem kapitalske ustreznosti (minimalni in zajamčeni kapital),
- z ustreznimi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami,
- s kritnim premoženjem in kritnim skladom ter njunim primernim nalaganjem,
- s pozavarovanjem in
- s sozavarovanjem.

2.2.2.1 Kapital zavarovalnice in kapitalska ustreznost

2.2.2.1.1 Kapital zavarovalnice

Med glavne oblike kapitala po ZZavar sodijo temeljni kapital, dodatni kapital, minimalni kapital in zajamčeni kapital.

Kapital zavarovalnice sestavljata dodatni (ZZavar, 107. člen) in temeljni kapital (ZZavar, 106. člen), odšteta za (ZZavar, 108. člen):

- udeležbo v drugih zavarovalnicah, pozavarovalnicah, zavarovalnih holdingih, bankah, borzno-posredniških družbah, družbah za upravljanje in drugih finančnih institucijah, v kolikor skladno s predpisi izračunavajo kapitalsko ustreznost, v katerih je zavarovalnica udeležena,
- naložbe v podrejene dolžniške instrumente in druge naložbe v druge osebe, ki se pri ugotavljanju kapitalske ustreznosti teh oseb upoštevajo pri izračunu njihovega kapitala in v katerih je zavarovalnica udeležena,
- nelikvidna sredstva.

[20] Omejitve glede nalaganja premoženja so kritno premoženje in kritni sklad. Glej točko 2.2.2.4.

2.2.2.1.2 Kapitalska ustreznost

Kapitalska ustreznost pomeni dolžnost zavarovalnice, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom, ki je odvisen od obsega in vrste zavarovalnih poslov zavarovalnice, ter tveganj, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh poslov (ZZavar, 104. člen).

Kot kriterij izpolnjevanja kapitalske ustreznosti se v EU uporablja sistem solventne meje in garancijskega sklada (Pavliha, 2000, str. 113). Meja solventnosti je po ZZavar zajeta z izrazom minimalni, garancijski sklad pa z izrazom zajamčeni kapital.

2.2.2.1.2.1 Minimalni kapital

Minimalni kapital je različno urejen za sklepanje premoženjskih zavarovanj, življenjskih zavarovanj ter za kompozitne zavarovalnice[21].

Minimalni kapital premoženjske zavarovalnice se izračuna z uporabo premijskega in škodnega količnika, upoštevajo pa se višje kapitalske zahteve. Za prvo leto poslovanja zavarovalnice se kapitalske zahteve izračunajo z uporabo premijskega količnika.

Kapitalske zahteve za premoženjska zavarovanja se po prehodni določbi 153. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zavarovalništvu (ZZavar-B)[22] za prehodno obdobje do 20. marca 2007 izračunajo z uporabo premijskega količnika po naslednjem izračunu (po ZZavar, 110. člen):

$\sum ZP \cdot 0.18$ in velja $\sum ZP \leq 2$ mio tolarjev ali

$\sum ZP \cdot 0.16$ in velja $\sum ZP > 2$ mio tolarjev

ZP – zavarovalne premije zadnjega poslovnega leta

Kapitalske zahteve z uporabo škodnega količnika se izračunajo po naslednjem izračunu:

$\frac{\sum LT}{3} \cdot 0.26$ in velja $\frac{\sum LT}{3} \leq 1{,}4$ mio tolarjev ali

$\frac{\sum LT}{3} \cdot 0.23$ in velja $\frac{\sum LT}{3} > 1{,}4$ mio tolarjev

LT – letne terjatve zadnjih treh poslovnih let

[21] Kompozitna zavarovalnica opravlja posle v obeh vrstah zavarovanj.
[22] Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zavarovalništvu (Zzavar-B), Uradni list RS, št. 50/2004.

Po izteku navedenega roka prehodnega obdobja je za uporabo premijskega količnika namesto zneska 2 mio tolarjev predpisan znesek 12 mio tolarjev (ZZavar-B, 48. člen), za uporabo škodnega pa namesto 1,4 mio tolarjev znesek 8,4 mio tolarjev (ZZavar-B, 48. člen).

Minimalni kapital zavarovalnice, ki opravlja zavarovalne posle v skupini življenjskih zavarovanj, se prav tako določa po zakonsko določenem postopku (ZZavar-B, 49. člen). V tem postopku zakon uporablja pojem tvegani kapital, ki je razlika med zavarovalno vsoto za primer smrti in oblikovano matematično rezervacijo. Kapitalske zahteve se izračunajo kot vsota dveh rezultatov. Pri prvem se uporabijo matematične rezervacije v različnih kombinacijah in razmerjih ter z upoštevanjem zakonsko določenih koeficientov. Pri drugem pa se izračun opravi le, če tvegani kapital ni negativen. Pri tem izračunu se prav tako uporabi tvegani kapital v različnih kombinacijah in z upoštevanjem različnih zakonsko določenih koeficientov (ZZavar-B, 49. člen).

Minimalni kapital kompozitne zavarovalnice se izračuna kot seštevek minimalnega kapitala za premoženjska in za življenjska zavarovanja.

Pozavarovalnice morajo pri ugotavljanju minimalnega kapitala uporabljati določila, ki se nanašajo na zavarovalne posle v skupini premoženjskih zavarovanj. Kapital pozavarovalnic mora biti vedno najmanj enak kapitalskim zahtevam, izračunanim z uporabo premijskega oziroma škodnega količnika, in sicer s tistim od obeh, ki da večji rezultat (ZZavar, 110. člen, 1. odstavek). Zavarovalnica in pozavarovalnica izpolnjujeta zahtevo po kapitalski ustreznosti, kadar njun kapital presega zahtevani minimalni kapital, torej zahtevane minimalne kapitalske zahteve.

2.2.2.1.2.2 Zajamčeni kapital

Zajamčeni kapital mora ob koncu obračunskega obdobja znašati eno tretjino minimalnega kapitala, vendar ne sme biti nižji od predpisanih zneskov (ZZavar, 112. člen, 1. odstavek).

Zajamčeni kapital premoženjske zavarovalnice ne sme biti nižji od 480 mio tolarjev oziroma 720 mio tolarjev, če ima dovoljenje za opravljanje še nekaterih drugih vrst zavarovanj. Zajamčeni kapital pozavarovalnice mora znašati najmanj 720 mio tolarjev. Zajamčeni kapital ne sme biti nižji od 720 mio tolarjev v primeru, ko ima zavarovalnica dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov, ki krijejo več nevarnosti iz skupine življenjskih zavarovanj (ZZavar, 112. člen, 3. odstavek).

ZZavar-B v prehodni določbi (153. člen, 3. odstavek) določa, da se v prehodnem obdobju do 20. marca 2007 za zajamčeni kapital upoštevajo zneski 320 mio tolarjev za pozavarovalnico in življenjsko zavarovalnico, 560 mio tolarjev za kreditna zavarovanja, 160 mio tolarjev pa za odgovornostna zavarovanja.

Zavarovalnica, ki vzdržuje vsoto kapitala, višjo od zahtevanega minimuma, je finančno bolj trdna kot se od nje zahteva, če pa je nižji, se zavarovalnico pozove k obnovitvi finančne pozicije. V primeru, da kapital zavarovalnice zdrsne na raven zajamčenega kapitala, nadzorni organ od zavarovalnice zahteva takojšnje izboljšanje finančnega stanja (Zupančič, 2000, str. 80).

2.2.2.2 Likvidnost

Zavarovalnica mora gospodariti z viri in naložbami tako, da je v vsakem trenutku sposobna izpolniti vse dospele obveznosti. Najmanjši obseg likvidnosti dosega, če količnik likvidnosti zavarovalnice znaša vsaj 1. Količnik likvidnosti zavarovalnice je razmerje med likvidnimi sredstvi ter dospelimi in kmalu dospelimi obveznostmi. Dospele in kmalu dospele obveznosti ter likvidna sredstva so definirani s podzakonskim aktom AZN[23].

Za zavarovanje pred likvidnostnim tveganjem mora zavarovalnica oblikovati in izvajati politiko rednega upravljanja z likvidnostjo, ki obsega (ZZavar, 138. člen):

- načrtovanje pričakovanih znanih in morebitnih denarnih odtokov in zadostnih denarnih prilivov zanje,
- redno spremljanje likvidnosti,
- sprejemanje ustreznih ukrepov za preprečitev oziroma odpravo vzrokov nelikvidnosti.

2.2.2.3 Zavarovalno-tehnične rezervacije

Zavarovalnica mora v zvezi z vsemi zavarovalnimi posli, ki jih opravlja, oblikovati ustrezne zavarovalno-tehnične rezervacije. Namenjene so kritju njenih bodočih obveznosti iz zavarovanj in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov, ki jih opravlja (ZZavar, 113. člen).

ZZavar v 2. odstavku 113. člena določa, da mora »zavarovalnica oblikovati naslednje vrste zavarovalno-tehničnih rezervacij:

- rezervacije za prenosne premije,
- rezervacije za bonuse, popuste in storno,
- škodne rezervacije,
- izravnalne rezervacije,
- matematične rezervacije in
- druge zavarovalno-tehnične rezervacije.«

[23] Sklep o načinu izračuna količnikov likvidnosti sredstev in najmanjšem obsegu likvidnosti, ki ga mora zagotavljati zavarovalnica, Uradni list RS, št. 118/00.

Rezervacije za prenosne premije se pri posameznem zavarovanju oblikujejo v višini tistega dela vplačane premije, ki se nanaša na zavarovalno kritje za zavarovalno obdobje po zaključku obračunskega obdobja, za katerega se izračunava rezervacija. Te vrste rezervacij se obračunavajo za vsako pogodbo posebej (ZZavar, 114. člen).

Rezervacije za bonuse in popuste znašajo toliko kot zneski, do izplačila katerih so upravičeni zavarovanci iz naslova (ZZavar, 115. člen):

- pravice do udeležbe v dobičku iz njihovih zavarovanj oziroma drugih upravičenj na podlagi zavarovalne pogodbe (bonusi),
- pravice do delnega znižanja premije (popusti),
- pravice do povrnitve dela premije za neporabljeni čas zavarovanja zaradi predčasnega prenehanja zavarovanja (storno).

Škodne rezervacije se oblikujejo v višini ocenjenih obveznosti, ki jih je zavarovalnica dolžna izplačati na podlagi zavarovalnih pogodb, pri katerih je zavarovalni primer nastopil do konca obračunskega obdobja, in sicer ne glede na to, ali je zavarovalni primer že prijavljen, in vključujejo tudi stroške, ki bremenijo zavarovalnico (ZZavar, 116. člen, 1. odstavek). Poleg ocenjenih obveznosti za prijavljeno nerešeno škodo morajo vključevati tudi ocenjene obveznosti za nastalo a še neprijavljeno škodo (ZZavar, 116. člen, 2. odstavek).

Izravnalne rezervacije se oblikujejo zaradi občasno nastajajočih katastrofalnih škod (poplava, vihar, potres), zaradi katerih prihaja do znatnega povečanja obveznosti zavarovalnic (in pozavarovalnic).[24] Oblikujejo se torej na temelju deleža škod, za katerega dejanske obveznosti zavarovalnice na temelju zavarovalnih primerov, ki so nastopili v obračunskem obdobju, presegajo ocenjene obveznosti zavarovalnice, ki so temelj za določitev zavarovalne premije (Pavliha, 2000, str. 116). Ocenjene obveznosti se določijo na podlagi opazovanega obdobja. Slednje mora zajeti obdobje najmanj desetih let pred letom, za katerega se izračunavajo izravnalne rezervacije (ZZavar, 118. člen).

Delež izravnalnih rezervacij se mora povečati, če je delež škod v tekočem letu manjši od povprečnega deleža škod v opazovanem obdobju, in zmanjšati, če je delež škod v tekočem letu večji od povprečnega deleža škod v opazovanem obdobju. Povečanje in zmanjšanje se izračunata tako, da se razlika med obema deležema pomnoži z lastnim deležem premije za tekoče leto (ZZavar, 118. člen).

Matematične rezervacije se oblikujejo za življenjska zavarovanja in pa za nezgodna ter zdravstvena zavarovanja; za slednja se uporabljajo podobne verjetnostne tabele in izračuni kot za življenjska zavarovanja (Pavliha, 2000, str. 118). Oblikujejo se v višini sedanje vrednosti ocenjenih bodočih obveznosti zavarovalnice na podlagi sklenjenih zavarovanj, zmanjšane za

[24] V tem primeru škodne in premijske rezervacije ne bi zadoščale, saj krijejo le nastanek enakomerno nastajajočih škod v daljšem časovnem obdobju. Znatna nihanja škod v zavarovalnih vrstah, kjer so te rezervacije oblikovane, niso krita z zavarovalno premijo posameznega leta ali s pozavarovanjem.

sedanjo vrednost bodočih premij, ki bodo vplačane na podlagi teh zavarovanj. Izračunajo se z uporabo ustreznega aktuarskega vrednotenja, ki upošteva vse prihodnje obveznosti zavarovalnice (ZZavar, 117. člen).

Zavarovalnica mora pri izbiri metode aktuarskega vrednotenja ustrezno upoštevati metode vrednotenja kritnega premoženja, ki jih uporablja (ZZavar, 117. člen, 3. odstavek). Matematične rezervacije mora izračunavati posamično za vsako zavarovalno pogodbo, lahko pa uporabi ustrezne približke (ZZavar, 117. člen, 4. odstavek). Kadar ima zavarovanec na osnovi zavarovalne pogodbe pravico do izplačila odkupne vrednosti sklenjenega zavarovanja, matematične rezervacije v zvezi s to pogodbo ne smejo biti manjše od odkupne vrednosti (ZZavar, 117. člen, 5. odstavek).

Pri življenjskih zavarovanjih se skoraj z gotovostjo ve, da se bo škodni dogodek zgodil, vprašanje je le kdaj. Tako je zaradi gotovosti škodnega dogodka potrebno že v času plačevanja premije oblikovati ustrezne rezervacije, ki kasneje zadoščajo za izplačilo zavarovalnine. Ravno razlika med gotovostjo in negotovostjo nastanka pri različnih vrstah zavarovanj je vzrok za različno oblikovanje rezervacij.

Druge zavarovalno-tehnične rezervacije se oblikujejo glede na predvidene prihodnje obveznosti in tveganja velikih (katastrofalnih) škod. Gre predvsem za zavarovanja odgovornosti za jedrsko škodo, proizvajalčeve odgovornosti za farmacevtske izdelke, za zavarovanje potresa, poplave ter druge obveznosti in tveganja, v zvezi s katerimi se ne oblikuje posameznih, prej opisanih rezervacij (Pavliha, 2000, str. 116).

2.2.2.4 Omejevanje naložb - kritno premoženje in kritni sklad

ZZavar določa enake kategorije in dovoljene vrednosti posameznih naložb tako iz naslova matematičnih (kritni sklad) kot iz naslova drugih zavarovalno-tehničnih rezervacij (kritno premoženje).

2.2.2.4.1 Kritno premoženje

Zaradi zagotovitve likvidnosti in solventnosti mora zavarovalnica premoženje, katerega vrednost je najmanj enaka višini zavarovalno-tehničnih rezervacij, naložiti v skladu s pravili, ki jih določa ZZavar. Naložbe kritnega premoženja[25] morajo biti takšne, da so izpolnjena tri vodilna načela in sicer: načelo varnosti, ki zahteva, da mora biti zagotovljena vrnitev naložbe oziroma iste kupne moči vloženega denarja; načelo donosnosti, po katerem naj zavarovalnica doseže čim večji donos naložb; načelo raznovrstnosti in razpršenosti naložb pa narekuje prepletanje različnih oblik investiranja pri številnih subjektih (Pavliha, 2000, str. 116).

[25] Kritno je premoženje zavarovalnice, namenjeno kritju bodočih obveznosti iz zavarovanj in zavarovalnih poslov, v zvezi s katerimi mora zavarovalnica oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije (ZZavar, 120. člen).

ZZavar v 121. členu in natančneje Sklep[26] AZN predpisuje vrste dovoljenih naložb kritnega premoženja. Sem sodijo:

- vrednostni papirji, katerih izdajatelj je RS, Banka Slovenije, država članica EU oziroma država članica OECD ali nekatere druge organizacije, za katere jamči ena od prej naštetih oseb,
- obveznice in drugi dolžniški vrednostni papirji ter delnice, s katerimi se (ne) trguje na organiziranih trgih,
- investicijski kuponi vzajemnih skladov oziroma delnice investicijskih družb,
- terjatve iz naslova posojil bankam,
- nepremičnine in druge stvarne pravice na nepremičnini (na primer stavbna pravica),
- naložbe v depozite pri bankah,
- gotovina v blagajni oziroma na vpoglednem denarnem računu.

Zavarovalnice ne morejo neomejeno nalagati denarja v posamezno vrsto naložbe, saj predpisa določata, da vrednost posameznih vrst naložb kritnega premoženja ne sme presegati določenega deleža skupne višine zavarovalno-tehničnih rezervacij, katerih kritju je namenjeno kritno premoženje[27]. ZZavar prav tako določa skupne omejitve[28].

AZN lahko kljub predpisanim omejitvam na zahtevo posamezne zavarovalnice po določbah ZZavar (123. člen) dovoli naložbo kritnega premoženja tudi v druge vrste naložb, ki jih zakon ne predvideva, oziroma dovoli višji delež naložbe, če za to obstajajo posebej utemeljeni razlogi.

Ena od značilnosti zavarovalnih naložb je tudi lokalizacija premoženja. »Zavarovalnica lahko nalaga kritno premoženje na celotnem območju držav podpisnic Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru«, lahko pa tudi na območju drugih držav, v kolikor krijejo nevarnosti tudi na tem območju (ZZavar, 123. člen).

Zavarovalnica je pri naložbah kritnega premoženja izpostavljena tveganjem morebitnih izgub zaradi spremembe obrestnih mer, tečajev tujih valut in drugim tržnim tveganjem. Te naložbe mora ustrezno uskladiti s svojimi obveznostmi na podlagi zavarovalnih pogodb, katerih višina je odvisna od enakih sprememb (ZZavar, 124. člen, 1. odstavek). Pri tem mora upoštevati dospelost obveznosti iz zavarovalnih pogodb. A ne glede na zgornje pravilo o usklajenosti naložb mora zavarovalnica naložbe kritnega sklada uskladiti z obveznostmi iz zavarovalnih pogodb, odvisnih od valutnega tveganja, najmanj do 80% (ZZavar, 124. člen, 3. odstavek).

[26] 2. in 3. člen Sklepa o vrstah in lastnostih kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter pravilih za razpršitev in omejitev naložb kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter načinu in rokih poročanja, Uradni List RS, št. 122/00 in 109/02.
[27] Na primer, naložbe v depozite pri banki s sedežem v SLO/ EU/ članici OECD, imajo lahko največ 30 %, pri posamezni banki največ 10 % delež, v nepremičnine je mogoče vložiti do 30 % zavarovalno-tehničnih rezervacij.
[28] To so omejitve pri vrednostnih papirjih istega izdajatelja, omejitve kumuliranih vrednosti več vrst naložb in drugo.

2.2.2.4.2 Kritni sklad

Zavarovalnica, ki sklepa zavarovanja, za katera je potrebno oblikovati matematične rezervacije, mora oblikovati kritni sklad[29], s premoženjem katerega mora upravljati ločeno od drugega premoženja (ZZavar, 127. člen, 1. odstavek).

Vrednost kritnega sklada mora biti vedno najmanj enaka višini zahtevanega kritja, ki obsega matematične rezervacije. S Sklepom AZN[30] so določene enake zahteve za nalaganje premoženja kritnega sklada kot za kritno premoženje. Zahtevano kritje mora zavarovalnica izračunavati ločeno za vsako iz navedenih vrst zavarovanj. Kadar oblikuje več kritnih skladov, se določbe ZZavar o kritnem skladu in poplačilu iz premoženja kritnega sklada uporabljajo ločeno za posamezni kritni sklad (ZZavar, 125. do 132. člen).

2.2.2.5 Sozavarovanje

ZZavar v 136. členu določa, da zavarovalnica s sozavarovanjem[31] ne sme prevzeti nevarnosti, ki presegajo njene lastne deleže po posameznih zavarovalnih vrstah po tabelah maksimalnega kritja. Zavarovalnica s sedežem v RS lahko sklene sozavarovanje le za kritja nevarnosti zavarovanj, za katere ima dovoljenje za opravljanje poslov in sicer z zavarovalnicami s sedežem v RS. Določba 136.a člena ZZavar pa določa pogoje sozavarovanja v okviru EU in tujih držav. Vsak zavarovatelj, ki krije nevarnosti iz sozavarovanja, mora oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije v skladu s pravili (oziroma običajno prakso) države ustanovitve.

Višina rezervacij sozavarovalnice mora biti najmanj tolikšna, kolikor znaša rezervacija vodilne zavarovalnice za posamezno pogodbo. Pri tem je treba upoštevati sorazmerni del, ki jo krije sozavarovatelj glede na vodilno zavarovalnico.[32]

2.2.2.6 Pozavarovanje

---

[29] Zakon premoženje, ki je namenjeno kritju obveznosti zavarovalnice iz tistih vrst zavarovanj, pri katerih je potrebno oblikovati matematične rezervacije, imenuje kritni sklad. Mogoče ga je porabiti le za izplačilo obveznosti iz zavarovanj, zaradi katerih je kritni sklad oblikovan (ZZavar, 125. člen).

[30] Sklep o vrstah in lastnostih kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter pravilih za razpršitev in omejitev naložb kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter načinu in rokih poročanja, Uradni list RS, št. 122/00 in 109/02.

[31] Gre za horizontalno delitev nevarnosti oziroma hkratni in vzporedni prevzem konkretne gospodarske nevarnosti s strani več zavarovalnic, pri čemer vsaka prevzame samo en del in ga zavaruje s posebnim zavarovalnim pravnim razmerjem (Pavliha, 2000, str. 185).

[32] Podrobneje o tem glej Sklep o podrobnejših pravilih in minimalnih standardih za izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij, Uradni list RS, št. 3/01 in 69/01.

Zavarovalnica mora s pozavarovanjem[33] kriti tisti del prevzetih nevarnosti iz sklenjenih zavarovanj, ki po tabelah maksimalnega kritja presegajo lastne deleže v izravnavanju nevarnosti (ZZavar, 134. člen). Zavarovalnica mora učinkovito izravnavati nevarnosti pri svojem poslovanju, to pa je odvisno od zbranih zavarovalno-tehničnih rezervacij, velikosti njenega portfelja, geografske diverzifikacije zavarovanih objektov in homogenosti portfelja. S pozavarovanjem se tako ustvarja gospodarska varnost, varuje zavarovalnice pred nepredvidenimi posameznimi škodami ipd. Zagotavlja stabilnost in dodatno finančno zmogljivost ter z dvigom solventnih stopenj izboljšuje finančno trdnost zavarovalnic.

Pozavarovanje zavarovalnici omogoča večjo diverzifikacijo zavarovalnin, kar pomeni zmanjšanje tveganja insolventnosti ob določeni ravni kapitala. Pozavarovalnica deluje po istih principih kot zavarovalnica. ZZavar tudi zanjo določa obveznost vzdrževanja določene ravni kapitala za izpolnitev obveznosti. Vendar pa pozavarovanje zniža nivo kapitala, ki ga mora pozavarovalnica skupaj z zavarovalnico vzdrževati za dosego kapitalske ustreznosti glede na portfelj tveganja oziroma zavarovalne vrste.

[33] Pozavarovanje je zavarovanje presežkov iznad stopnje lastnega izravnavanja nevarnosti ene zavarovalnice pri drugi zavarovalnici (ZZavar, 1. člen, 5. odst.).

2.3 UREDITEV NADZORA TRGA VREDNOSTNIH PAPIRJEV

2.3.1 Organ nadzora trga vrednostnih papirjev - Agencija za trg vrednostnih papirjev

Osnovna naloga Agencije za trg vrednostnih papirjev (v nadaljevanju: ATVP) je izvajanje nadzora nad udeleženci trga vrednostnih papirjev in izvajanje ostalih nalog in delovanje v sklopu danih pristojnosti, pri čemer je cilj nadzora zagotoviti skladnost z zakonodajo in omogočiti pogoje za učinkovito delovanje trga vrednostnih papirjev in vzpostavitev zaupanja investitorjev vanj (Freshields Bruckhaus Deringer, 2004, str. 236).

Agencija opravlja nadzor ter izvršuje druge naloge in pristojnosti, določene z Zakonom o trgu vrednostnih papirjev (ZTVP-1)[34], Zakonom o prevzemih (ZPre)[35], Zakonom o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU-1)[36] ter tiste, določene po 240. členu ZISDU-1 z uporabo določb Zakona o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU)[37].

Poleg naštetih zakonov določajo zakonski okvir dela ATVP še:

- Zakon o Prvem pokojninskem skladu Republike Slovenije in preoblikovanju pooblaščenih investicijskih družb[38],
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ–1)[39],
- Zakon o deviznem poslovanju[40],
- Zakon o nematerializiranih vrednostnih papirjih[41]in
- Zakon o preprečevanju pranja denarja[42].

Naloge in pristojnosti Agencije je mogoče strniti na naslednja osnovna področja:

- izdaja dovoljenj za poslovanje finančnih organizacij, za javno ponudbo vrednostnih papirjev, za ponudbo za odkup, borznim posrednikom za opravljanje poslov z vrednostnimi papirji in članom uprav družb za upravljanje ter borzno posredniških družb,
- nadzor nad trgom vrednostnih papirjev oziroma nadzor nad finančnimi organizacijami, urejenimi z ZTVP-1 in ZISDU-1, ter nadzor postopkov prevzemov po ZPre,

---

[34] Zakon o trgu vrednostnih papirjev (ZTVP-1), Uradni list RS, št. 56/1999 in 86/04.
[35] Zakon o prevzemih (ZPre), Uradni list RS, št. 47/97.
[36] Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU-1), Uradni list RS, št. 110/02 in 42/04.
[37] Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU), Uradni list RS, št. 6/94, 25/97, 32/97 (popr.), 10/98 in 26/99.
[38] Zakon o Prvem pokojninskem skladu Republike Slovenije in preoblikovanju pooblaščenih investicijskih družb, Uradni list RS, št. 50/99, 106/99 in 58/02.
[39] Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02 in 135/03.
[40] Zakon o deviznem poslovanju, Uradni list RS, št. 23/99 in 110/03..
[41] Zakon o nematerializiranih vrednostnih papirjih, Uradni list RS, št. 23/99.
[42] Zakon o preprečevanju pranja denarja, Uradni list RS, št. 79/01 in 59/02.

- priprava podzakonskih aktov ATVP, ki so pravna podlaga za urejanje, kontrolo in razvoj trga vrednostnih papirjev v RS,
- vodenje registrov oziroma drugih podatkov s področja trga vrednostnih papirjev,
- soglasje k aktom Ljubljanske borze, d.d. in Klirinško depotne družbe.

Z uveljavitvijo ZTVP-1, ki usklajuje ureditev trga vrednostnih papirjev s pravnim redom EU, ima ATVP celo vrsto novih nalog in pristojnosti na več področjih delovanja, poleg tega pa prinaša tudi nekatere druge novosti, npr.:

- odpravo omejitev v lastništvu tujcev v domačih borzno posredniških družbah,
- določbe o obvladovanju tveganj (kapitalska ustreznost, likvidnost in rezervacije za posebna tveganja),
- ureditev organiziranega trgovanja in ponujanja storitev v zvezi z izvedenimi finančnimi instrumenti.

Novela ZTVP-1 (ZTVP-1A)[43] določa nove naloge ATVP, med katerimi je najpomembnejša naloga prekrškovnega organa. Odločala bo o prekrških za kršitve ZTVP-1, ZISDU-1 in ZISDU, ZPre in ZNVP ter na njihovi podlagi izdanih predpisov, v skladu s predpisi o prekrških. Novelirani zakon med drugim tudi razširja področje dejavnosti borzno posredniških družb (79. člen), na novo ureja medsebojno sodelovanje domačih nadzornih organov ter sodelovanje ATVP z drugimi državnim organi (181., 181.a in 182. člen), širi obseg poročanja ATVP (198. člen), bolj podrobno in z direktivami EU usklajeno opredeljuje tržno manipulacijo (248. člen) ter prepoved trgovanja na podlagi notranjih informacij (275. člen). Področje dela ATVP bo tako širše, hkrati pa bo mogoč boljši nadzor.

ATVP o svojem delu letno poroča Državnemu zboru RS (ZTVP-1, 292. člen, 1. odstavek). Poročilo obsega podatke o stanju na trgu vrednostnih papirjev ter poročilo o opravljenih nadzorih (ZTVP-1, 292. in 293. člen). ATVP mora poleg tega poročati tudi na zahtevo drugih organov, nadzornikov akterjev na finančnih trgih, hkrati pa je dolžna posredovati potrebne informacije ostalim nadzornikom.

Pristojna je tudi zbirati in obdelovati podatke o izdanih dovoljenjih, mesečnih finančnih poročilih, izvršenih nadzornih ukrepih in podobno (ZTVP-1, 182. člen). ZTVP-1 v 181. členu predpisuje dolžnost posredovanja podatkov, ki jih zbira in obdeluje, na zahtevo drugih organov nadzora. Drugi nadzorniki jih bodo potrebovali v postopku izvajanja nadzora nad določeno finančno organizacijo. Organi nadzora se morajo tudi medsebojno obveščati o nepravilnostih, ki jih pri opravljanju nadzora ugotovijo, če so te ugotovitve pomembne tudi za delo drugih nadzornih organov. Kot že omenjeno je obseg zbiranja, posredovanja in medsebojne izmenjave podatkov širši (ZTVP-1A, 181. in 182. člen).

[43] Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o trgu vrednostnih papirjev (ZTVP-1A), Uradni list RS, št. 86/2004.

Subjekti, katerih delovanje nadzoruje, so:

- (pooblaščene) družbe za upravljanje,
- (pooblaščene) investicijske družbe,
- vzajemni skladi in vzajemni pokojninski skladi,
- borze,
- klirinško depotne družbe,
- borzno posredniške družbe in
- banke, ki opravljajo posle z vrednostnimi papirji[44].

Organizacijsko je za nadzor pristojen Sektor za nadzor, ki opravlja vsa dela in naloge, povezane z izvajanjem nadzora nad poslovanjem subjektov in v ta namen pregleduje poslovne knjige in poročila ter zbira druge informacije o poslovanju subjektov nadzora. Pri tem ugotavlja morebitne nepravilnosti pri poslovanju subjektov nadzora ter predlaga primerne popravne ukrepe.

Postopek nadzora je zakonsko urejen v posebnem poglavju (ZTVP-1, 336. do 348. člen). V postopkih nadzora nadzoruje spoštovanje določb zakonov in drugih predpisov, izdanih na njihovi podlagi (ZTVP-1, 341. člen):

- s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil subjektov nadzora in drugih oseb, ki so ji dolžne poročati oziroma jo obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah, in
- z opravljanjem pregleda poslovanja posameznih subjektov nadzora. Pri opravljanju nadzora lahko od subjekta nadzora zahteva poročila in informacije o vseh zadevah, ki so glede na namen posameznega nadzora, pomembne za presojo ali subjekt nadzora spoštuje določbe zakonov in drugih predpisov. Ta poročila in informacije lahko zahteva tudi od članov uprave subjekta nadzora in oseb, zaposlenih pri subjektu nadzora.

Preverja tudi poročila in obvestila, ki jih prejme od oseb, ki so ji dolžne redno poročati, tako da preveri njihovo pravočasnost in pravilnost poročanja, ugotavlja pa tudi morebitne druge nepravilnosti. Preverjanje poročil in obvestil poteka v dveh fazah: najprej ob prejemu in obdelavi poročila ter naknadno v sistematičnih nadzorih tudi kot pomoč oziroma navzkrižni nadzor v zvezi s postopki, povezanimi z opravljanjem pregledov poslovanja. Zaradi kršitev, ugotovljenih pri poročanju, se lahko uvede tudi podrobnejši nadzor s preverjanjem poslovanja subjekta nadzora.

Pregled poslovanja se opravlja na podlagi rednih letnih programov nadzora ATVP, ugotovitev, izhajajočih iz spremljanja in preverjanja poročil in obvestil, pritožb strank ter pobud in

[44] Nadzor bank se opravlja le v delu poslovanja z vrednostnimi papirji. Zavarovalnice spadajo po ZTVP-1 (10.a člen) med druge nadzorovane finančne organizacije in se ne omenjajo kot subjekti, ki bi lahko opravljali tudi storitve v zvezi z vrednostnimi papirji in bili subjekti nadzora po tem zakonu.

predlogov drugih udeležencev oziroma institucij. Nekatere od nadzorov opravlja tudi kot skupne nadzore z Banko Slovenije in AZN na podlagi Pravilnika o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov[45].

2.3.1.1 Ukrepi ATVP

ATVP pri opravljanju nadzora lahko izreče, naj subjekt kršitev v določenem roku odpravi, lahko pa mu začasno ali trajno odvzame dovoljenje za opravljanje dejavnosti (ZTVP-1, 201. člen).

Kadar pri opravljanju nadzora ugotovi kršitve ZTVP-1[46], ZISDU-1, ZPre oziroma na njihovi podlagi izdanih predpisov, z odredbo subjektu nadzora naloži, da odpravi kršitve oziroma nepravilnosti, oziroma da opravi ali opusti določena dejanja. Hkrati postavi rok, v katerem mora biti nepravilnost odpravljena. Subjekt nadzora mora predložiti tudi poročilo in dokaze o izpolnitvi zahtev iz odredbe (ZTVP-1, 349. člen v povezavi z 202. členom).

ATVP lahko v skladu z zakonskimi pooblastili v subjektu nadzora izreče ukrep začasne prepovedi opravljanja dejavnosti, s katero subjektu nadzora začasno prepove opravljanje dejavnosti in odredi ukrepe, potrebne za dosego namena prepovedi (ZTVP-1, 358. člen in 204. člen).

ATVP lahko subjektu nadzora tudi trajno odvzame dovoljenje za opravljanje dejavnosti, kadar iz podatkov, s katerimi razpolaga, izhaja utemeljen sum, da je podan kateri od zakonsko določenih razlogov za odvzem dovoljenja[47] (ZTVP-1, 363. člen v povezavi z 204. členom). Postopek začne z odločbo za odvzem dovoljenja, za katero zakon določa, da mora vsebovati določen opis dejanja, ravnanj ali okoliščin, ki naj bi bile razlog za začetek postopka, navedbo listin in drugih dokazov, na podlagi katerih je ATVP zaključila, da obstaja utemeljen sum in obrazložitev odločitve o začetku postopka.

2.3.2 Vsebina nadzora

ATVP je kot državni nadzorni organ pristojna za nadzor več področij. V tej točki so obravnavani elementi finančnega nadzora, zaradi preglednosti pa je ta del razdeljen glede na različne akterje na kapitalskem trgu, nad katerimi ATVP opravlja nadzor.

[45] Pravilnik o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov, Uradni list RS, št. 55/99 in 87/00.
[46] Kršitve ZTVP-1 našteva v 202. členu.
[47] Razloge ZTVP-1 našteva v 1. odstavku 204. člena.

2.3.2.1 Vsebina nadzora nad borzno posredniškimi družbami

V poglavju obvladovanja tveganj ZTVP-1 predpisuje zahteve glede kapitalske ustreznosti borzno posredniških družb (v nadaljevanju: BPD), oblikovanja rezervacij, izpostavljenosti družbe, likvidnosti in določa ukrepe spremljanja tveganj in zagotavljanja kapitalske ustreznosti.

2.3.2.1.1 Kapital in kapitalska ustreznost

Kapital BPD v nobenem primeru ne sme biti manjši od zakonsko predpisanega osnovnega kapitala.[48]

Pri izračunu kapitala zaradi ugotavljanja kapitalske ustreznosti oziroma izpostavljenosti BPD se upošteva vsota temeljnega in dodatnega kapitala (ZTVP-1, 114. člen, 1. odstavek), odšteta za določene odbitne postavke (ZTVP-1, 114. člen, 2. odstavek).

BPD mora ustrezati kriteriju kapitalske ustreznosti - zahtevi, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste storitev v zvezi z vrednostnimi papirji, ki jih opravlja, ter glede na tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev. S poslovanjem ne sme preseči zakonsko določenih stopenj tveganj, katerim je izpostavljena. Zadostiti mora kriterijem solventnosti in likvidnosti, torej trajno mora biti sposobna izpolniti vse svoje obveznosti in v vsakem trenutku pravočasno izpolniti svoje zapadle obveznosti (ZTVP-1, 113. člen).

V skladu z zakonskimi zahtevami mora mesečno izračunavati in ugotavljati višino kapitala, kapitalske zahteve, kapitalsko ustreznost, izpostavljenost, mesečno pa mora poročati ATVP o kapitalu, kapitalskih zahtevah, kapitalski ustreznosti, izpostavljenosti in likvidnosti (ZTVP-1, 128. in 129. člen). ATVP predpisuje podrobnejši način izračuna kapitala in kapitalskih zahtev (ZTVP-1, 114. in 118. člen).

Kapital BPD mora biti vedno enak vsoti kapitalskih zahtev za trgovanje, kapitalskih zahtev za valutna tveganja in kapitalskih zahtev za storitve (ZTVP-1, 117. in 118. člen):

- kapitalske zahteve za trgovanje:

so namenjene kritju morebitnih izgub zaradi tveganj iz trgovanja BPD z vrednostnimi papirji za svoj račun in pri opravljanju storitev izvedbe prvih prodaj z obveznostjo odkupa. Izračunajo se tako, da se vrednosti vrednostnih papirjev, katerih imetnik je BPD, ter njenih

[48] Po določbi 117. člena je najnižji znesek osnovnega kapitala BPD 150 mio tolarjev. Najnižji znesek osnovnega kapitala BPD, ki ne opravlja storitev izvedbe prvih prodaj z obveznostjo odkupa in dejavnosti trgovanja z vrednostnimi papirji, pa 25 mio tolarjev.

terjatev in obveznosti iz poslov z vrednostnimi papirji, ki jih je sklenila za svoj račun, pomnožijo z ustreznimi utežmi za tehtanje[49].

- Kapitalske zahteve za valutna tveganja:

so namenjene kritju morebitnih izgub zaradi vlutnih tveganj, ki jim je BPD izpostavljena pri svojem poslovanju. Vrednost sredstev BPD, katerih vrednost je odvisna od tečaja ustrezne tuje valute, se tehta z utežmi za tehtanje tveganj spremembe tečaja te tuje valute. Kapitalska zahteva za valutno tveganje znaša 8% skupne neto izpostavljenosti valutnemu tveganju. BPD, katerih skupna neto izpostavljenost ne dosega 2% kapitala, ni treba zagotavljati dodatnega kapitala za izpostavljenost valutnemu tveganju.

- Kapitalske zahteve za storitve:

so zahteve za kritje morebitnih izgub zaradi tveganj, ki jim je BPD izpostavljena pri opravljanju storitev v zvezi z vrednostnimi papirji in drugih poslov. BPD vključuje v izračun kapitalskih zahtev za storitve vse svoje aktivne bilančne in zunajbilančne postavke, ki jih ni vključila v izračun kapitalskih zahtev za trgovanje in niso odbitna postavka za izračun kapitala. Te postavke mora pomnožiti z ustrezno utežjo kreditnega tveganja.

2.3.2.1.2 Oblikovanje rezervacij

Rezervacije za splošna tveganja se lahko oblikujejo za kritje morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz njenega celotnega poslovanja (ZTVP-1, 123. člen).

Posebne rezervacije se morajo oblikovati za posebna tveganja, ki izhajajo iz posameznih poslov oziroma skupin posameznih poslov (ZTVP-1, 124. člen). BPD jih mora oblikovati za vse posle v zvezi z opravljanjem storitev z vrednostnimi papirji, pri katerih stranki jamči donos (Sklep o najmanjšem obsegu in načinu izračuna posebnih rezervacij borzno posredniške družbe, 2. člen).

2.3.2.1.3 Likvidnost

BPD mora dnevno upravljati z likvidnostjo, prav tako pa jo načrtovati in spremljati (ZTVP-1, 125. člen). Nizka dnevna likvidnost lahko povzroči situacijo, ko subjekt ne bi mogel izpolniti svojih obveznosti ob njihovi zapadlosti. BPD mora zato gospodariti z viri in naložbami tako, da je v vsakem trenutku sposobna izpolniti vse dospele obveznosti.

[49] Gre za uteži za posebna in splošna tveganja spremembe cen vrednostnih papirjev, tveganja izpolnitve nasprotne stranke ter tveganja velike izpostavljenosti do posamezne osebe in z njo povezanih oseb.

Za zavarovanje pred likvidnostnim tveganjem mora načrtovati pričakovane znane in morebitne denarne odtoke in zadostne denarne pritoke zanje, redno spremljati likvidnost in sprejemati ustrezne ukrepe za preprečitev oziroma odpravo vzrokov nelikvidnosti (ZTVP-1, 125. člen).

BDP mora dnevno izračunavati količnike likvidnosti sredstev (ZTVP-1, 126. člen, 1. odstavek). Količnik likvidnosti sredstev je indikator verjetnosti nastopa plačilne nesposobnosti, ki pa bo nastopila šele tedaj, ko obveznosti dejansko ne bo mogoče plačati. Izračunamo ga kot razmerje med likvidnimi sredstvi ter dospelimi in kmalu dospelimi obveznostmi (Sklep o načinu izračuna količnikov likvidnosti sredstev in najmanjšem obsegu likvidnosti, ki ga mora zagotavljati borzno posredniška družba, 2. člen). V kolikor nastopi nesposobnost poravnati dospele denarne obveznosti ob njihovi dospelosti, mora BPD o tem nemudoma poročati ATVP, hkrati pa tudi o ukrepih, ki jih je sprejela za vzpostavitev ponovne likvidnosti.

2.3.2.1.4 Izpostavljenost

Izpostavljenost BPD do posamezne osebe[50] in s to osebo povezanih oseb ne sme presegati višine 25% njenega kapitala. Izpostavljenost v višini 20% kapitala je določena za razmerja odvisnih in posredno ali neposredno obvladujočih družb. Velika izpostavljenost je izpostavljenost BPD do posamezne osebe in s to osebo povezanih oseb, ki presega višino 10% njenega kapitala.

Vsota vseh velikih izpostavljenosti ne sme presegati 800% višine kapitala BPD. ATVP mora biti v primeru prekoračitve zakonsko določene višine izpostavljenosti[51] o tem nemudoma obveščena, hkrati pa tudi o ukrepih uskladitve s predpisano izpostavljenostjo.

Podrobnejši način izračuna izpostavljenosti BPD predpiše ATVP[52].

2.3.2.1.5 Ukrepi za zagotavljanje kapitalske ustreznosti in likvidnosti

ZTVP-1 predpisuje za zagotovitev kapitalske ustreznosti in poleg ukrepov spremljanja likvidnosti BPD z izračunavanjem kapitalskih zahtev, kapitala in drugo[53], tudi ukrepe prepovedi izplačila dobička, ukrepe uprave in začasne prepovedi opravljanja storitev.

---

[50] Izpostavljenost do posamezne osebe pomeni vsoto terjatev (tudi pogojnih) do posamezne osebe, vrednost naložb v njene vrednostne papirje in vrednost kapitalskih deležev BPD v tej osebi (ZTVP-1, 119.člen).
[51] ZTVP-1 v 3. odst. 120. člena omenja vzrok združitve dveh ali več pravnih oseb ali pa druge vzroke, na katere borzno posredniška družba ne more vplivati.
[52] Glej Sklep o izračunu izpostavljenosti borzno posredniške družbe, Uradni list RS, št. 6/00.
[53] Glej ZTVP-1, 126. do 130. člen.

ZTVP-1 v 131. členu prepoveduje BPD izplačilo dobička bodisi v obliki vmesne dividende bodisi dividende, v obliki izplačila iz naslova udeležbe v dobičku uprave družbe, nadzornega sveta oziroma zaposlenih, v naslednjih primerih:

- kapital je manjši od zahtevanega minimalnega kapitala,
- če bi se kapital zaradi izplačila dobička zmanjšal tako, da ne bi več dosegal minimalnega kapitala,
- če BPD ne zagotavlja najmanjšega obsega likvidnosti, ki ga je določila ATVP,
- če BPD zaradi izplačila dobička ne bi več zagotavljala najmanjšega obsega likvidnosti, ki ga je določila ATVP.

Uprava mora nemudoma sprejeti ukrepe za zagotovitev minimalnega kapitala oziroma izdelati predlog ukrepov, za odločanje o katerih so pristojni drugi organi BPD, ter o tem poročati ATVP, če kapital BPD zaradi povečanih kapitalskih zahtev ali drugih vzrokov ne dosega zakonsko določenega minimalnega kapitala, mora uprava nemudoma sprejeti (ZTVP-1, 132. člen).

Kadar pa ATVP pri opravljanju nadzora ugotovi, da BPD ne dosega minimalnega kapitala oziroma je nelikvidna, ji lahko začasno prepove opravljanje vseh ali posameznih storitev v zvezi z vrednostnimi papirji (ZTVP-1, 133. člen).

2.3.2.2 Vsebina nadzora nad družbami za upravljanje in investicijskimi skladi

ATVP opravlja nadzor nad družbami za upravljanje z namenom preverjanja, ali spoštujejo pravila o upravljanju investicijskih skladov in druga pravila, določena z ZISDU-1, ZTVP-1 ter drugimi predpisi. Družba za upravljanje (v nadaljevanju: DZU) mora poslovati izključno v interesu svojih investitorjev, skrbeti mora za kapitalsko ustreznost in izpolnjevati mora kriterije omejevanja naložb.

Novost, ki jo je uvedel ZISDU-1, je nadzorni organ banka skrbnik. Skrbnik mora pridobiti za opravljanje skrbniških poslov predhodno dovoljenje Banka Slovenije, ki ga lahko izda po predhodnem mnenju ATVP. Skrbnik je po 55. členu ZISDU-1 lahko banka, podružnica banke države članice EU, finančne institucije (borzno posredniške in klirinško depotne družbe) ter podružnice finančnih institucij držav članic EU.

Skrbnik, ki opravlja storitve skrbništva, le-te opravlja posredno tudi za vse vlagatelje sklada. Opravlja nadzor nad tekočim upravljanjem s sredstvi sklada, poravnavo pri nakupih in prodajah vrednostnih papirjev ter izdajami dokumentov iz omenjenih poslov. V določenih primerih lahko opravlja tudi funkcijo depozitarja oziroma hranitelja vrednostnih papirjev. DZU mora za račun investicijskih skladov, ki jih upravlja, s skrbnikom skleniti pogodbo o opravljanju skrbniških storitev, pri čemer ima vsak investicijski sklad enega skrbnika premoženja (ZISDU-1, 53. do 59. člen).

DZU in skrbnik sta medsebojno neodvisna, samostojna, oba pa morata ATVP obveščati o kakršnih koli odstopanjih od pravil zakona. Skrbnik je neodvisna finančna institucija in je zato pomembna tudi njegova funkcija nadzora nad posli DZU, saj zakon določa, da morata skrbnik in DZU delovati neodvisno in samostojno, vselej pa s ciljem največje koristi vlagateljev sklada (ZISDU-1, 58. člen).

2.3.2.2.1 Kapital in kapitalska ustreznost

DZU mora biti kapitalsko ustrezna. Razpolagati mora s kapitalom, ustreznim glede na obseg premoženja, ki ji je dano v upravljanje, ter glede na tveganja, katerim je izpostavljena pri opravljanju storitev upravljanja skladov ter upravljanja premoženja dobro poučenih vlagateljev (ZISDU-1, 30. člen). Kapital DZU ne sme biti manjši od najnižjega zneska osnovnega kapitala, ki ga določa zakon. Najnižji znesek osnovnega kapitala družbe za upravljanje je 50 milijonov tolarjev. Najnižji znesek osnovnega kapitala pa mora povečati najmanj v višini 0,02 % od razlike med celotnim premoženjem v upravljanju in 60 milijardami tolarjev. Povečanje je potrebno, kadar je skupna vrednost vsega premoženja v upravljanju, ki ga družba za upravljanje upravlja za račun investicijskih skladov in dobro poučenih vlagateljev, večja od 60 milijard tolarjev (ZISDU-1, 17. člen). Natančnejša pravila izračuna kapitala, posamezne postavke in odbitne postavke kapitala ter način izračuna kapitalske ustreznosti pa ATVP določa s podzakonskimi predpisi (ZISDU-1, 17.a člen).

2.3.2.2.2 Upravljanje s tveganji

Določbe ZISDU-1 o obvladovanju tveganj zagotavljajo varnost vlagateljev v investicijske sklade ter nadzor nad poslovanjem investicijskih skladov in DZU. Zakonsko (ZISDU-1) in podzakonsko (sklepi ATVP) so urejene omejitve naložb investicijskih skladov, izpostavljenost do posameznih oseb, ustreznost poslovanja DZU in pa okoliščine ogroženosti investicijskega sklada.

DZU mora spoštovati pravila o obvladovanju tveganj. Glede na skupni obseg premoženja, ki ji je dano v upravljanje, ter vrste storitev, ki jih opravlja, mora vzpostaviti ustrezen sistem obvladovanja tveganj, ki ji omogoča tekoče ugotavljanje, merjenje in spremljanje celotnega tveganja, ki mu je izpostavljena, posameznih vrst tveganj ter njihov prispevek k celotnemu tveganju. Sprejeti mora postopke in ukrepe obvladovanja navedenih tveganj ter spremljati posledice izvajanja teh ukrepov. Podrobnejša pravila o obvladovanju tveganj predpiše ATVP s podzakonskimi akti (ZISDU-1, 30. člen).

Investicijski sklad se sooča z različnimi tveganji in sicer tržnim, kreditnim, likvidnostnim in drugimi (Oražem, 2003, str. 32), tveganje samo pa je odvisno od naložbene politike sklada, izpostavljenosti do posamezne osebe, ki izhaja iz samih naložb, ter samega upravljanja z naložbami.

DZU mora za vsak posamezen investicijski sklad, katerega premoženje upravlja, določiti in izvajati ukrepe za obvladovanje tveganj ter druge ukrepe, ki so glede na naravo in vrsto tveganj potrebni za njihovo obvladovanje. Pri upravljanju z naložbami posameznega investicijskega sklada mora uporabljati tehnike in orodja, namenjena upravljanju s tveganji. Tveganja, ki izhajajo iz posameznih izpostavljenosti investicijskega sklada, in njihov vpliv na celotno tveganost naložb investicijskega sklada mora kontinuirano nadzirati in meriti (ZISDU-1, 65. člen).

DZU mora prav tako vzpostaviti takšno kadrovsko, tehnično in organizacijsko strukturo v skladu z ZISDU-1 in na njegovi podlagi sprejetimi predpisi, da lahko obvladuje operativno tveganje, glede na vrsto in obseg storitev, ki jih opravlja (Sklep o podrobnejših pravilih o obvladovanju tveganj družbe za upravljanje, 7. člen).

ATVP s podzakonskim aktom opredeljuje primere, v katerih je poslovanje investicijskega sklada, s katerim upravlja določena DZU, ogroženo (Sklep o okoliščinah in kriterijih, kdaj se šteje poslovanje investicijskega sklada za ogroženo, 2. čl.)[54]. Gre za okoliščine, ko DZU krši pravila o obvladovanju tveganj v daljšem obdobju oziroma jih krši ponavljajoče ter dalj časa ali kadar DZU ne odpravi kršitev, ugotovljenih s strani ATVP in druge.

ZISDU-1 v členih 64. do 77. omejuje naložbe investicijskih skladov glede na vrsto naložb in določa mejo največje izpostavljenosti do posameznih oseb:

- tržni vrednostni papirji (v nadaljevanju: VP) in instrumenti denarnega trga (v nadaljevanju: DT), s katerimi se trguje na organiziranih trgih VP[55]. Za vzajemni sklad je določena meja izpostavljenosti 10% sredstev sklada, za investicijske družbe pa 20% do posameznega izdajatelja. Odstop predstavlja meja 35%, v kolikor daje jamstvo za to RS ali država članica EU.
- Prenosljivi VP in instrumenti DT, s katerimi se ne trguje na organiziranem trgu VP. Za vzajemni sklad je določena meja izpostavljenosti 10% sredstev sklada, za investicijske družbe pa 20% do posameznega izdajatelja.
- Enote oziroma delnice drugih investicijskih skladov. Za vzajemni sklad in za investicijske družbe določena 10% sredstev sklada v posamezni investicijski sklad (z dovoljenjem ATVP do 20% sredstev), skupno pa ne več kot 50% sredstev sklada.
- Denarni depoziti (depoziti na vpogled, vezani depoziti s pravico do dviga pred zapadlostjo). Za obe vrsti investicijskega sklada določena meja 20% pri posamezni kreditni ustanovi.
- Dodatna likvidna sredstva[56]. Vrsto in obseg predpiše ATVP - največ 30% sredstev vzajemnega sklada za obdobje krajše od 30 dni, za daljše obdobje pa največ 20%.

[54] Sklep o okoliščinah in kriterijih, kdaj se šteje poslovanje investicijskega sklada za ogroženo, Uradni list RS, št. 80/03.
[55] Organiziran trg RS, držav članic EU in nekaterih drugih tujih držav.
[56] Sredstva, ki so namenjena pokrivanju izrednih in tekočih izdatkov investicijskega sklada ali ki se oblikujejo v primeru, ko mora investicijski sklad zaradi neugodnih razmer na trgu finančnih instrumentov začasno prekiniti

- Izvedeni finančni instrumenti. Izpostavljenost do 10% sredstev sklada pri posamezni kreditni instituciji, celotna izpostavljenost pa ne sme presegati čiste vrednosti sklada.

Takšno omejevanje je nujno. Investicijski skladi so zaradi razpršenosti naložb in posledično manjšega tveganja ugodnejši za investiranje majhnih delničarjev, zato je z omenjenim omejevanjem zagotovljeno njihovo varstvo. Določena odstopanja od naložbenih omejitev mora DZU opravičiti z navedbo razlogov, zanje pridobiti dovoljenje ATVP in odstopanja navesti v pravilih upravljanja sklada[57].

Za vsak posamezen investicijski sklad, ki ga upravlja, mora DZU redno poročati ATVP o postopkih in ukrepih obvladovanja tveganj.

2.3.2.3 Vsebina nadzora nad pokojninskimi vzajemnimi skladi

Nadzor nad upravljanjem vzajemnih pokojninskih skladov opravlja ATVP v sodelovanju z AZN. Za naložbe vzajemnega pokojninskega sklada se uporabljajo določbe ZZavar o naložbah kritnega sklada[58] (ZPIZ-1, 321. člen).

Upravljavec vzajemnega pokojninskega sklada mora na koncu vsakega meseca, ki se šteje za obračunsko obdobje, izračunati donos za zadnjih 12 mesecev. ATVP predpisuje podrobnejša pravila, ki se nanašajo na izračunavanje donosa vzajemnega pokojninskega sklada, metodologijo za ugotavljanje čiste vrednosti sredstev vzajemnega pokojninskega sklada, povprečne letne čiste vrednosti teh sredstev, vrednosti enot premoženja vzajemnega pokojninskega sklada ter odkupne vrednosti enot premoženja, vpisanih na osebnem računu zavarovanca in drugo (ZPIZ-1, 323. člen).

2.3.2.4 Vsebina nadzora Klirinško depotne družbe in Borze

Nadzor delovanja Klirinško depotne družbe (v nadaljevanju: KDD) temelji na sistemu poročanja o poslovnih zadevah KDD s pisnimi poročili, ki jih je KDD dolžna posredovati ATVP, in s spremljanjem informacij o izdajateljih, vrednostnih papirjih, članih, preknjižbah in poravnavi po neposredni računalniški povezavi z informacijskim sistemom KDD (ATVP, 2003, str. 24).

KDD redno obvešča ATVP o prejetih nalogih za izdajo vrednostnih papirjev skupaj s seznamom izdanih in izbrisanih vrednostnih papirjev ter prejetimi in zavrnjenimi nalogi in

---

nalaganje sredstev investicijskih skladov na te trge (po Sklepu o vrsti in obsegu dodatnih likvidnih sredstev investicijskega sklada, Uradni list RS, št. 80/03).

[57] Pravila o upravljanju investicijskega sklada poleg splošnih informacij o investicijskem skladu in DZU, ki ga upravlja ter drugih vsebin opredeljuje tudi naložbeno politiko, naložbene cilje in druge značilnosti poslovanja sklada (po Prilogi Sklepa o podrobnejši vsebini pravil upravljanja vzajemnega sklada, Uradni list RS, št. 80/03).

[58] Glej točko 2.2.2.4.2.

mesečno o prenosih na podlagi drugih poslov ter nadzoru nad izpolnjevanjem obveznosti in opravljanjem storitev, za nadzor katerih je pooblaščena po 273. členu ZTVP-1 (ZTVP-1, 274. člen).

Borza opravlja sama nadzor nad trgovanjem na organiziranem trgu z namenom odkrivanja kršitev prepovedi trgovanja na podlagi notranjih informacij, prepovedi manipulacij in drugih kršitev pravil trgovanja na organiziranih trgih.
Poslovanje Ljubljanske borze nadzoruje ATVP s pregledovanjem poročil (ki ji jih je Ljubljanska borza dolžna posredovati) ter s spremljanjem trgovanja prek borznega trgovalnega sistema. ATVP lahko tako dnevno spremlja dogajanja na organiziranem trgu.
Na podlagi 251. člena ZTVP-1 mora borza obveščati ATVP o določenih dejstvih in okoliščinah, ki so pomembne za delovanje organiziranega trga vrednostnih papirjev.

Postavlja se vprašanje razmejitve pristojnosti borze in ATVP pri nadzoru poslovanja z vrednostnimi papirji. Vloga nadzorne institucije pripada predvsem ATVP, ki (skladno z ZTVP-1) opravlja nadzor nad vsemi udeleženci, ki opravljajo posle v zvezi z vrednostnimi papirji. Vsekakor pa borza ostaja pristojna za odkrivanje sumljivih transakcij, ki izhajajo iz samega borznega trgovanja in posredovanja teh informacij ATVP. Poleg tega je borza pristojna za odkrivanje in sankcioniranje kršitev borznih pravil, ki so jih storili člani borze (Čas, Jamnik, 2000, str. 147).

Zakon v 254. členu določa ukrepe nadzora, ki jih ATVP lahko izreče v primeru ugotovitve hujše kršitve predpisov o poslovanju z vrednostnimi papirji ali če je to potrebno zaradi zagotovitve normalnega delovanja trga vrednostnih papirjev. ATVP lahko zahteva začasno zaustavitev trgovanja z vsemi ali z določenimi vrednostnimi papirji ali spremembo oziroma dopolnitev statuta, pravil trgovanja oziroma drugih splošnih aktov.

2.4 PRIMERJAVA NADZOROV FINANČNIH INSTITUCIJ V SLOVENIJI

Pravila nadzora regulirajo delovanje subjektov bančnega, zavarovalniškega sektorja in trga kapitala s ciljem zagotavljanja njihove finančne stabilnosti. Poleg določb, ki določajo položaj nadzornega organa so prav tako pomembna pravila, ki regulirajo finančni položaj subjektov, torej kapitalsko ustreznost, rezervacije, solventnost, likvidnost in drugo. Če so pravila o finančnem nadzoru institucij glede na položaj finančnega trga, razvoj finančnih proizvodov, kompleksnost transakcij med institucijami in nenazadnje povezanost različnih vrst finančnih institucij, nezadostna, potem moč nadzornika sama po sebi ni dovolj za dosego finančne stabilnosti sektorjev finančnega trga in varstva strank njihovih akterjev.

2.4.1 Obseg nadzora

Banka Slovenije (v nadaljevanju: BS) in AZN nadzirata banke in zavarovalnice ter druge subjekte, ki imajo njuno dovoljenje za opravljanje dejavnosti, ATVP pa poleg BPD kot glavnih finančnih posrednikov na kapitalskem trgu opravlja tudi nadzor nad različnimi vrstami investicijskih skladov in DZU. Poleg tega nadzira sam trg ter njegovo delovanje (nadzor borze in KDD) in opravlja še druge naloge (nadzor postopkov prevzemov, odločanje o prekrških, nadzor javnih družb).

Obseg nadzora je s strani tega nadzornika bistveno širši, vendar je namen nadzorov vseh treh enak. V Sloveniji vsi trije nadzorniki skrbijo tako za zaščito komitentov svojih »nadzorovancev«, kot tudi za finančno stabilnost le-teh ter stabilnost celotnega sektorja, za katerega nadzor so pristojni. Nadzor se opravlja na individualni in na konsolidirani ravni.

Tabela 1 - Obseg nadzora

Elementi nadzora	BS	AZN	ATVP
Subjekti nadzora	Banke, hranilnice, hranilno-kreditne službe, druge osebe	Zavarovalnice, pozavarovalnice, druge osebe	BPD, DZU, vzajemni pokojninski skladi (VPS), Borza, KDD, Banke, druge osebe
Nadzor pred ustanovitvijo	✓	✓	✓
Nadzor med delovanjem	✓	✓	✓
Moč podzakonskega urejanja	✓	✓	✓
Konsolidirani nadzor	✓	✓	✓
Odločanje o prekrških			✓
Število subjektov v Sloveniji	19 bank 2 hranilnici	13 zavarovalnic 2 pozavarovalnici 4 pokojninske družbe	29 BPD 17 DZU 7 VPS
Število novih subjektov po pridružitvi Slovenije k EU	51 bank	66 zavarovalnic	51 BPD 10 invest. skladov

Vir: Spletne strani Agencije za zavarovalni nadzor, Agencije za trg vrednostnih papirjev in Banke Slovenije.

Vsi trije obravnavani nadzorniki opravljajo svojo nalogo že od ustanovitve subjekta na področju, za katerega so pristojni, s podeljevanjem dovoljenj za ustanovitev, opravljanje dejavnosti. Med samim delovanjem institucij nadzirajo njihovo poslovanje in delovanje.

Obseg nadzora se je vsem trem s pristopom Slovenije k EU 1. maja 2004 še razširil. Povečal se je na nadzor novih subjektov na slovenskem finančnem trgu (poleg podružnic tujih bank, zavarovalnic in drug finančnih institucij tudi neposredno ustanavljanje novih tujih subjektov na ozemlju RS) in na tujih finančnih trgih (podružnice in neposredni slovenski akterji na tujih trgih). Nadzor je širši tudi v pomenu nalaganja nadzornikom sodelovanja s pristojnimi tujimi nadzornimi organi in opravljanja nadzora namesto le-teh, kadar je slovenski nadzornik naprošen za pomoč pri nadzoru. Pri tem se uveljavlja načelo učinkovitosti, hitrosti in zmanjševanja stroškov nadzora.

BS, ATVP in AZN po pooblastilu zakonodajne ureditve s podzakonskimi akti urejajo podrobnejša pravila glede pogostnosti in vsebine poročanja, izračunavanja, ugotavljanja in določanja postavk kapitala, posameznih kapitalskih zahtev, meril likvidnosti, mej izpostavljenosti, posameznih rezervacij in drugih s posameznimi zakoni določenih zadev. Standarde, ki jih določajo evropske direktive in mednarodni predpisi, lahko države uvedejo v nacionalno ureditev na katerikoli zavezujoči ravni (ne nujno na zakonski). Podzakonsko urejanje zadev, ki so predmet finančnega nadzora nad obravnavanimi akterji finančnih trgov, je hitrejše in posledično bolj fleksibilno, kljub temu, da je na prvi pogled nadzornikom dana prevelika diskrecijska pravica. Vsebina in način poročanja ostajata predmet podrobnejšega določanja nadzornikov zaradi želje po večji transparentnosti v mednarodnih predpisih.

Nenazadnje, nadzorniki podrobneje urejajo vsebino in način izračunavanja kapitalskih zahtev zaradi stalno spreminjajočih se tveganj na finančnih trgih, novih finančnih produktov, spreminjajočih se metodologij merjenja posameznih vrst tveganj ter novih zahtev mednarodnih predpisov. Gre za enega od načinov in sredstev za dosego ciljev nadzora posameznih finančnih institucij (Zobavnik, 2003, str. 439).

BS, AZN in ATVP tudi medsebojno sodelujejo v skladu s sklenjenimi medsebojnimi sporazumi, hkrati pa mednarodno sodelujejo s tujimi nadzornimi organi. Jasno je, da je potrebno na inovacije (na primer izvedenih) finančnih instrumentov, pritiske globalizacije in posledično nove poskuse izmikanja regulaciji nacionalnim in mednarodnim standardom nadzora, učinkovito reagirati (opravljanje skupnih nadzorov, izmenjava informacij in podatkov). Sodelovanje na vseh področjih treh finančnih nadzornikov je s tega vidika smiselno, saj so medsebojna izmenjava podatkov, potrebnih v postopku opravljanja nadzora, o dejstvih, ki se nanašajo na povezane osebe, o ugotovljenih nepravilnostih, pomembnih za delo drugih nadzornikov, drugi podatki ter opravljanje skupnih pregledov (področja sodelovanja po Pravilniku o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov) nujni za celovit nadzor. BS poroča o medsebojnem sodelovanju z drugimi nadzorniki s podatkom o dveh kombiniranih pregledih banke ter izmenjavah podatkov in informacij (Banka Slovenije, 2003a,

str. 19). ATVP v zvezi s subjekti, za katere je pristojen drug nacionalni nadzorni organ, tudi posreduje podatke in informacije, ki bi bili lahko zanj pomembni (Agencija za trg vrednostnih papirjev, 2003, str. 32). Nadzorniki torej sodelujejo v okviru izmenjave informacij, ki so potrebne za opravljanje nadzora ter v okviru skupnih nadzorov. To sodelovanje bi moralo biti bolj poglobljeno. Nadzorniki bi morali z izmenjavo mnenj, priporočil, znanja in izkušenj dnevno in samoiniciativno skupno sodelovati, da bi bilo mogoče celovito opravljati nadzor nad institucijami, ki delujejo na slovenskem finančnem trgu. Do tesnejšega sodelovanja bo moralo priti s prihodnjim razvojem slovenskega finančnega trga, nastajanjem kompleksnejših struktur finančnih institucij in finančnih instrumentov, prihodom vedno večjega števila tujih subjektov na slovenski finančni trg, hkrati pa tudi zaradi zahtev mednarodnih pravil nadzora. Ena od poti do tega je tudi integracija nadzornih organov v skupen nadzorni organ.

2.4.2 Postopek nadzora

BS, AZN in ATVP opravljajo nadzor s spremljanjem poročil in obvestil o poslovanju, hkrati pa opravljajo preglede poslovanja. Postopki opravljanja nadzorov vseh treh nadzornikov so jasno opredeljeni v zakonodajni ureditvi. Sam nadzor je s tega vidika transparenten, tudi zaradi rezultatov opravljenih nadzornih nalog, objavljenih v rednih letnih poročilih posameznih nadzornikov.

Tabela 2 - Poročanje nadzornemu organu

Elementi poročanja	BS	AZN	ATVP
Pogostost	dnevno 3-mesečno polletno letno	dnevno 3-mesečno polletno letno	dnevno mesečno polletno letno
Zahteva nadzornika po dodatnih informacijah	✓	✓	✓
Odgovornost uprave subjekta nadzora za informiranje	✓	✓	✓

Iz periodičnih poročil ugotavljajo pravilnost in zakonitost delovanja posamezne finančne institucije. Potrebni so podatki o višini kapitala in kapitalskih zahtev, o količnikih likvidnosti, rezervacijah, koncentraciji do posameznih oseb in drugi. Vsebino poročil določajo nadzorniki sami, kar jim omogoča tudi regulacijo širine transparentnosti poslovanja nadzorovanih subjektov ter prihodnje prilagajanje zahtevanemu obsegu razkritja poslovnih informacij na ravni mednarodnih predpisov. S transparentnim poslovanjem se institucije razgaljajo celotnemu trgu, na katerem delujejo. Njihov strah pred padcem konkurenčnosti je deloma upravičen, a zadostitev kriterijem zahtev po razkritju določenih informacij kaže na njihovo pripravljenost spoštovati pravila kapitalske ustreznosti in interes vzdrževati finančno stabilnost kot cilj svojega obstoja in posledično (če že ne primarno) varovanje interesov svojih komitentov. Na tem področju se v Sloveniji miselnost še razvija, tudi zaradi spodbud

nadzornika (predvsem BS v luči prilagajanja Basel II standardom[59]), ki skušajo s priporočili vodstvom finančnih institucij osvetliti pomen razkritja podatkov o poslovanju finančne institucije.

Sodelovanje »nadzorovanca« (njegovega vodstva) je bistveno med izvajanjem postopka pregleda poslovanja in zakonodaja je v tem eksplicitna (zagotavljanje prostorov, posredovanje dokumentacije, prisotnost oseb, ki dajejo pojasnila glede posameznih vprašanj nadzornika na kraju, kjer se nadzor opravlja in drugo). Slovenska ureditev poudarja tako pomen on-site kot tudi off-site nadzora, hkrati pa daje vsem trem nadzornikom pravico, da zahtevajo od subjekta nadzora potrebne informacije, pomembne za izvajanje nadzora. To je nadzornemu organu v pomoč, kadar subjekt nadzora ne bi bil pripravljen sodelovati (na primer v postopku pregleda poslovanja, kadar bi vztrajno kršil pravila o poročanju).

Tabela 3 - Postopek nadzora

Elementi postopka	BS	AZN	ATVP
Spremljanje poročil	✓	✓	✓
Pregled poslovanja	✓	✓	✓
Izrek ukrepa nadzora	✓	✓	✓
Nadzor tujega subjekta*	✓	✓	✓
Odstop pristojnosti**	✓	✓	✓
Sodelovanje z nadzorniki	✓	✓	✓

* - na zaprosilo tujega pristojnega nadzornega organa
** - tujemu pristojnemu nadzornemu organu v primeru tujega subjekta nadzora

Za obstoj učinkovitega nadzora je hkrati pomembno, da imajo nadzorniki moč izreči posamezne sankcije, v kolikor po opravljenem nadzoru ugotovijo kršitev predpisov. Cilj ukrepov, za katerih izbiro in izrek so pooblaščeni obravnavani nadzorniki, je enak: zagotovitev finančne stabilnosti subjekta nadzora in odprava morebitne kršitve regulatornih pravil, torej sankcioniranje nepravilnega delovanja.

Tabela 4 - Ukrepi nadzora

Ukrepi nadzora	BS	AZN	ATVP
Odprava kršitev	✓	✓	✓
Dodatni ukrepi	✓	✓	
Izredna uprava	✓	✓	
Prisilna likvidacija	✓	✓	✓
Odvzem dovoljenja	✓	✓	✓
Pogojni odvzem dov.	✓	✓	✓

[59] Novi kapitalski sporazum Banke za mednarodne poravnave Basel II uvaja tri stebrni sistem, Tretji steber katerega vsebuje zahteve po razkritju informacij o poslovanju banke.

Iz letnih poročil ATVP je razvidno, da je bilo na področju nadzora kapitalskega trga največ kršitev obveznosti poročanja ATVP, medtem ko je prav tako prišlo do ugotovitve nepravilnosti pri opravljenih pregledih poslovanja.[60] V letu 2002 je prav tako izdala eno začasno prepoved opravljanja dejavnosti ter odvzela dovoljenje za upravljanje investicijskega sklada. AZN je v letu 2002 izdala odredbe o odpravi nepravilnosti (nezadostna kapitalska ustreznost) ter odpravi drugih kršitev, v letu 2003 pa odredbe o odpravi nepravilnosti pri poročanju ter odpravi različnih kršitev.[61] BS je v letih 2002 in 2003 izdala največ odredb o odpravi kršitev. V letu 2002 je enemu subjektu pogojno odvzela dovoljenje za opravljanje bančne dejavnosti, izdala dve odločbi o prisilni likvidaciji ter podala tri predloge za začetek stečajnega postopka.[62] ATVP in BS sta poleg tega opravili tudi več pregledov nelicenciranih subjektov, pri čemer sta ob ugotovitvi kršitev nemudoma izdali odredbo o prenehanju opravljanja dejavnosti.

2.4.3 Samostojnost, neodvisnost in strogost nadzornih organov

Namen nadzora je regulacija finančnih institucij na način, ki zagotavlja dosego cilja opravljanja nadzora. Nadzornik mora biti pri opravljanju svojih nalog neodvisen (na primer od vplivov politike). Slovenski nadzorni organi so samostojni. O svojem delu morajo letno poročati Državnemu zboru RS, nadzor nad porabo sredstev AZN in ATVP pa opravlja Računsko sodišče. BS o svojem finančnem poslovanju poroča Državnemu zboru RS.

Glede na širino pooblastil, ki jih imajo BS, AZN in ATVP po veljavni ureditvi, so postavljeni pogoji za celovit nadzor, vsaj kar se tiče opravljanja postopka nadzora, nadzora ustanovitve novih subjektov finančnih trgov, spremljanja poročil in tako dalje. O tem, kako strogi so pri opravljanju nadzora, je mogoče sklepati iz podatkov o delu iz preteklih let. Moč nadzornega organa je nepomembna, če je nadzornik pri opravljanju nadzora ne izkorišča.

V zvezi z izdajanjem dovoljenj po mojem mnenju ni mogoče soditi o tem, ali je nadzornik strog ali ne, saj je izdaja vezana na skupek pogojev in kriterijev, ki morajo biti izpolnjeni, da bi prosilec prejel dovoljenje za opravljanje dejavnosti, člana uprave finančne institucije in tako dalje. Nadzorniki bi morali biti pri preverjanju kvalifikacij, pogojev, kriterijev konsistentni in dovoljevati nastopanje na finančnem trgu le tistim subjektom, ki so do tega upravičeni. Za presojo o natančnosti nadzornikov pri preverjanju zgoraj naštetih elementov postopka izdajanja različnih vrst dovoljenj, bi bil potreben notranji vpogled, zato bi bila presoja zelo subjektivna. O strogosti nadzornikov je mogoče presojati na podlagi opravljanja nadzora med delovanjem finančnih institucij. BS se zaveda možnosti večkratnega pregleda

[60] V letu 2002 je ATVP izdala 40 odredb o odpravi nepravilnosti pri poročanju in opravila 90 pregledov poslovanja. V letu 2003 je bilo nepravilnosti pri poročanju (in izdanih odredb) 73, odredb o odpravi kršitev pa 19, ugotovljenih pri pregledu poslovanja (ATVP, 2003, str. 18 in 19 in ATVP, 2004, str. 16 do 19).
[61] Za leto 2002 iz poročila ni razvidno število izdanih odredb, v letu 2003 pa je znano, da je AZN izdala 21 odredb o odpravi kršitev, največkrat zavarovalnici (Spletna stran AZN in AZN, 2004, str. 38).
[62] BS je v letu 2002 izdala 16 odredb o odpravi nepravilnosti, v prvi polovici leta 2003 pa 6 (Banka Slovenije, 2003a, str. 18).

banke oziroma drugega akterja bančnega sektorja, vendar te možnosti ne izkorišča. V vsaki banki in hranilnici redno opravlja en letni pregled poslovanja (celoviti pa na dve leti). ATVP opravlja nadzor nad velikim številom subjektov trga vrednostnih papirjev in tako tudi zaradi organizacijskih sposobnosti (razmeroma majhen nadzornik v primerjavi s tujimi) ne more opravljati večkratnih pregledov poslovanja. Vendar pa je ta nadzorni organ reagiral tudi na pobude fizičnih oseb, ki so menile, da nekateri subjekti niso spoštovali obveznosti varnega in skrbnega poslovanja, ter opravil nadzorstveni pregled. AZN opravlja svoje naloge predvsem na podlagi spremljanja poročil, saj poroča v letnih poročilih o redkih opravljenih pregledih poslovanja zavarovalnic, njeno ukrepanje pa se je nanašalo predvsem na kršitve obveznosti poročanja zavarovalnic ter zahtevo po povečanju kapitala[63]. Nadzorniki pri opravljanju nadzora med delovanjem »nadzorovancev« torej niso enako strogi. Postavlja se vprašanje, ali je to posledica organizacijskih ali strokovnih pomanjkljivosti. ATVP in AZN sta glede na obseg nadzora majhni[64] agenciji, čeprav je slovenski finančni trg še vedno majhen.

2.4.4 Finančni nadzor posameznih finančnih institucij

Finančni nadzor se v vseh primerih obravnavanih institucij nanaša na določene instrumente, ki jih urejajo področni zakoni. Namen finančnega nadzora je zagotoviti, da bodo finančne institucije obvladovale tveganja, katerim so izpostavljene pri opravljanju svoje dejavnosti, in sicer tako, da bo njihov finančni položaj varen in stabilen.

Tabela 5 - Obvladovanje tveganj

Elementi obvladovanja tveganj	**Banke**	**Zavarovalnice**	**BPD**	**DZU**
Glavno tveganje	kreditno tveganje	tveganje oblikovanja zadostnih rezervacij naložbeno tveganje	tržno tveganje	naložbeno tveganje
Ukrepi				
Kapitalska ustreznost	✓	✓	✓	✓
Likvidnost	✓	✓	✓	
Rezervacije	✓	✓	✓	
Izpostavljenost	✓	✓	✓	✓
Omejevanje naložb	✓	✓	✓	✓
Pozavarovanje		✓		
Sozavarovanje		✓		

[63] Odredbe z zahtevo po povečanju kapitala zaradi nezadostne kapitalske ustreznosti so bile izdane ob sprejetju ZZavar leta 2001, ki je postavil višje zahteve po kapitalski ustreznosti.
[64] Na dan 31.12.2003 je bilo v AZN zaposlenih 28 oseb, v ATVP pa 38.

2.4.4.1 Kapitalska ustreznost in rezervacije

2.4.4.1.1 Kapitalska ustreznost

Dejavnost bank se v največji meri nanaša na dajanje posojil in sprejemanje depozitov. Tako sta glavni tveganji, katerima se izpostavlja pri svojem poslovanju, kreditno tveganje in tveganje likvidnosti (BIS, IAIS, IOSCO, 2001, str. 10)[65]. Zahteva, ki najbolj ščiti njen finančni položaj, je zahteva po zadostni količini kapitala. Predpisani 8% minimalni kapitalski količnik je določen kot razmerje med kapitalom banke (temeljni in dodatni kapital, zmanjšana za odbitne postavke) in tveganjem prilagojeno tehtano aktivo, ki se izračunavata v skladu s podrobnejšimi pravili BS. Kapitalska zahteva se primarno nanaša na kreditno tveganje, povečuje pa tehtane bilančne postavke še za druge postavke, izpostavljene valutnemu in tržnemu tveganju. Izpostavljenost slednjima je odvisna od izpostavljenosti spremembam vrednosti tujih valut ter obsega trgovanja banke z instrumenti kapitalskega trga.

Prav tako kot banke morajo tudi BPD spoštovati zahtevo po kapitalski ustreznosti, saj tudi zanje predstavlja največjo zaščito kapital. Regulatorni kapital ne sme biti nikoli manjši od predpisanega osnovnega kapitala, vedno pa mora biti enak vsoti kapitalskih zahtev za valutna tveganja, za storitve in za trgovanje. Kapital predstavlja za subjekte kapitalskega trga največji ščit pred morebitnimi izgubami, saj le-te večinoma izhajajo iz tržnih in drugih prevzetih tveganj, ki pa so večinoma nepričakovane.

Zavarovalnice dosegajo kapitalsko ustreznost z vzdrževanjem kapitala na minimalni zahtevani ravni. Zavarovalnica mora vedno razpolagati s predpisanim zajamčenim kapitalom, ki predstavlja tretjino kapitalske ustreznosti. Kapital, s katerim razpolaga, mora vzdrževati vsaj na ravni zahtevanega minimalnega kapitala. Kapitalske zahteve se izračunavajo posebej za skupino premoženjskih in skupino življenjskih zavarovanj.

Tveganja, ki jih življenjske in neživljenjske zavarovalnice prevzemajo, se razlikujejo po predvidljivosti. To se odraža v razmerju med kapitalom, ki je namenjen kritju izgub iz tveganj, katerim je zavarovalnica izpostavljena, in višini zavarovalno-tehničnih rezervacij (BIS, IAIS, IOSCO, 2001, str. 21 in 22). Kapital je v primeru zavarovalnic namenjen kritju presežka pričakovanih obveznosti izplačil iz sklenjenih zavarovalnih polic in nepričakovanih izgub iz tržnega tveganja (investicije sredstev zavarovalnice) ter operativnega tveganja.

Kapitalska ustreznost DZU je po ZISDU-1 določena kot zahteva po vzdrževanju minimalnega kapitala nad ravnijo predpisanega osnovnega kapitala. Višina slednjega je odvisna od premoženja, ki ga DZU upravlja[66]. DZU upravljajo s premoženjem investicijskih skladov,

[65] Banka za mednarodne poravnave (Bank for International Settlements – BIS), Mednarodna organizacija nadzornikov trgov vrednostnih papirjev (International Organization of Securities Commissions – IOSCO) in Mednarodna organizacija nadzornikov zavarovalnic (International Asociation of Insurance Supervisors – IAIS) so na skupnem forumu ugotavljale skupne točke opravljanja finančnega nadzora bank, zavarovalnic in akterjev kapitalskega trga.
[66] Glej točko 2.3.2.2.1.

zato je predpisana kapitalska ustreznost *ultima ratio*, ki predstavlja rešitev njenih morebitnih finančnih težav.

V kapitalski ustreznosti s kapitalskimi zahtevami, ki jih morajo »nadzorovanci« izpolnjevati, še vedno ni zajeta zahteva po upravljanju in kritju operativnega tveganja. Operativno tveganje, ki so mu finančne institucije izpostavljene, izhaja iz vse večje uporabe informacijske tehnologije in drugih razlogov, ki ne spadajo pod ostale vrste tveganj. Tovrstne izgube finančne institucije krijejo iz višine kapitala, ki ga vzdržujejo (BIS, IAIS, IOSCO, 2001, str. 23), vendar pa slovenska ureditev še ni regulirala niti metodologije izračuna niti višine kapitalske zahteve za njihovo kritje. Nova znanja prihajajo s prilagajanjem novim mednarodnim standardom in z uveljavitvijo novih pravil nadzora tudi regulacija tega področja.

2.4.4.1.2 Rezervacije

Rezervacije, ki jih oblikujejo banke, so namenjene izgubam, ki so jih banke sposobne predvideti. Kapital, ki ga banke vzdržujejo poleg rezervacij, je namenjen nepričakovanim izgubam.

Sredstva in obveznosti BPD so ocenjene po stanju na trgu. Načeloma naj torej ne bi bilo razloga za kritje izgub z rezervacijami in so zanje sekundarnega pomena, če tržne cene odražajo resnično trenutno stanje vrednosti sredstev. Pričakovanih izgub za razliko od bank BPD ne krijejo z rezervacijami, razen s tistimi, ki so jih dolžne oblikovati.

Pri zavarovalnicah je namen rezervacij drugačen. Z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami se krijejo bodoče, pričakovane obveznosti iz zavarovanj. Za neživljenjska zavarovanja so obveznosti zavarovalnice manj predvidljive kot za ostala (življenjska), zato je delež zahtevanih rezervacij zanje višji (BIS, IAIS, IOSCO, 2001, str. 30 in 31). Zavarovalnica bo svoje obveznosti poplačala iz oblikovanih rezervacij, presežek nad ocenami obveznosti pa krila iz kapitala, ki ga je oblikovala za ta namen. Največje tveganje, ki mu je zavarovalnica izpostavljena, je torej tveganje, ali je pravilno izračunala višino zavarovalno-tehničnih rezervacij, s katerimi bo krila bodoče zahteve upravičencev iz sklenjenih zavarovanj.

2.4.4.1.3 Različna vloga kapitala in rezervacij

Bistvo nadzornih pravil je zagotoviti, da banke poslujejo na varen in skrben način in da držijo kapital ter rezerve, zadostne za obvladovanje tveganj, katerim so v dejavnosti izpostavljene (BIS, IAIS, IOSCO, 2001, str. 10). Regulatorne kapitalske zahteve so s strani zakonodajalca in nadzornikov vsiljene, z namenom zagotavljati zaščito bodisi depozitorjev, vlagateljev ali pa zavarovalcev.

Za zavarovalnice predstavljajo zavarovalno-tehnične rezervacije največjo zaščito pred izgubami. Predstavljajo oceno pričakovanih obveznosti in morajo biti zadostne za kritje le-teh. Kapital predstavlja blažilo za morebitne nepričakovane izgube, zaradi katerih bi bile dejanske obveznosti zavarovalnice večje od pričakovanih (BIS, IAIS, IOSCO, 2001, str. 30 in 31). Predpisan je določen minimalni kapital, ki ga mora zavarovalnica v ta namen vzdrževati, pri čemer so zavarovalnice postavljene na enak osnovni položaj - višina minimalnega kapitala je objektivno vezana bodisi na zbrane premije ter zahtevke bodisi na matematične rezervacije ter tvegani kapital.

Glavna zaščita pred izgubami iz naslova prevzetih tveganj pri bankah in BPD je kapital. Predpisane kapitalske zahteve lahko po njihovi vlogi zaščite pred nepričakovanimi izgubami primerjamo s pomenom tehničnih rezervacij za zavarovalnice. Banke in BPD držijo poleg kapitala tudi določeno višino rezervacij. Le-te so namenjene kritju tistih izgube, ki jih je moč pričakovati in oceniti. Ugotovili pa smo, da je izgube v primeru BPD težko pričakovati, saj se sredstva ocenjujejo po tržnih cenah (*marked-to-market*). Kapitalske zahteve so tako bistvene za zaščito pred finančno nestabilnostjo in so zato tudi predmet večje regulacije in nadzora kot v primeru zavarovalnic (BIS, IAIS, IOSCO, 2001, str. 30 in 31).

2.4.4.2 Likvidnost

V vseh primerih je zahtevana zadostna likvidnost finančne institucije. Likvidnostna tveganja, ki jih subjekti prevzemajo, je mogoče obvladovati z ustrezno visokim količnikom likvidnosti. Likvidna sredstva subjekta so tako zadostna za kritje (kmalu) dospelih obveznosti.

Banke, zavarovalnice in borzno posredniške družbe morajo zadostiti tudi kriteriju likvidnosti. Zadosten obseg likvidnosti, načine izračunov količnikov likvidnosti in načine poročanja določajo posamezni nadzorni organi teh institucij s podzakonskimi akti. V vseh primerih dosegajo minimalni obseg likvidnosti, kadar je količnik likvidnosti enak 1. Količnike likvidnosti zavarovalnice in BPD izračunavajo dnevno, kot razmerje med likvidnimi sredstvi in dospelimi ter kmalu dospelimi obveznostmi. V skladu s podzakonskim aktom BS pa banke dnevno izračunavajo količnike likvidnosti za pretekli dan, ločeno za devizni in tolarski del, in sicer kot razliko med naložbami in obveznostmi.

O plačilni nesposobnosti morajo finančne institucije nemudoma poročati nadzornemu organu, hkrati pa se jim lahko v primeru kršitev obveznosti, določenih na zakonski in podzakonski ravni, izrečejo ustrezni predpisani ukrepi.

2.4.4.3 Omejevanje naložb

Banke in BPD so omejene v investiranju sredstev v določene naložbe, nadzornik pa je pozoren tudi na kršitve teh omejitev.[67] Namen takšnega investiranja je drugačen, saj banke nalagajo gospodarijo s svojimi sredstvi, BPD pa s sredstvi svoje stranke.

V večji meri kot zanje je glede omejevanja investiranja pomemben nadzor investicijskih skladov in zavarovalnic. Dejavnost investicijskih skladov je investiranje zbranih sredstev vlagateljev v določene vrednostne papirje. Zavarovalnice prav tako zbirajo premije svojih zavarovalcev in jih, z namenom ustvarjanja dobička, nadalje investirajo v določene naložbe.

Tveganja, ki jih zavarovalnice pri investiranju zbranih sredstev prevzemajo, so tržno (vključujoč obrestno), kreditno in likvidnostno. Ta tveganja se v primeru morebitnih izgub krijejo iz kapitala, ki ga mora zavarovalnica vzdrževati na določeni ravni. Zavarovalnice so zato omejene pri nalaganju sredstev v določene naložbe pri institutih kritnega sklada in kritnega premoženja. Zavarovalnica mora premoženje, iz katerega krije bodoče obveznosti do svojih zavarovalcev, naložiti v skladu s predpisanimi zahtevami. Po določbah Sklepa[68] AZN (2. in 3. člen) so dovoljene določene naložbe in sicer v predpisanih maksimalnih odstotkih zavarovalno-tehničnih rezervacij, skupno do višine zbranih zavarovalno-tehničnih rezervacij oziroma za kritni sklad višine matematičnih rezervacij (za vsak posamezen oblikovan sklad). Enake omejitve kot za zavarovalnice glede kritnega sklada, veljajo za vzajemne pokojninske sklade.

Investicijski skladi so omejeni pri nalaganju sredstev v posamezne vrednostne papirje (ZISDU-1) glede na vrsto naložb. Deleži sredstev, do katerih se lahko investicijski sklad izpostavi, so različni glede na vrsto investicijskega sklada. Za investicijske družbe je dovoljena višina sredstev, ki jih lahko vloži v posamezno vrsto naložbe, višja kot tista, določena za vzajemne sklade. Vzrok za večje omejitve vzajemnih skladov pri nalaganju sredstev ter dovoljeni izpostavljenosti je v obveznosti izplačila vrednosti premoženja na zahtevo vlagatelja (investicijske družbe te obveznosti nimajo).

2.4.4.4 Izpostavljenost

Spremljanje in kontrola izpostavljenosti je bistven del nadzora nad njimi, ker utegne čezmerna koncentracija izpostavljenosti proti eni sami stranki ali skupini povezanih strank imeti za posledico nesprejemljivo tveganje izgube in je tak položaj lahko škodljiv za dolgoročno plačilno sposobnost finančne institucije (Borak, 1996, str.16).

---

[67] Banka je omejena pri naložbah v nepremičnine in kapitalske deleže nefinančnih organizacij, ki lahko dosežejo skupno največ višino njenega kapitala. Borzno posredniške družbe so omejene pri investiranju denarnih sredstev svojih strank v tržne, izjemoma v netržne vrednostne papirje.

[68] Glej Sklep o vrstah in lastnostih kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter pravilih za razpršitev in omejitev naložb kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter načinu in rokih poročanja, Uradni list RS, št. 122/00, 109/02 in 78/03.

Koncentracija banke do posamezne osebe ali skupine povezanih oseb ne sme biti večja od 25% kapitala banke, v posebnih primerih pa je meja 20% kapitala banke. Izpostavljenost banke je v primerih razmerij posredno ali neposredno obvladujočih in razmerij odvisnih oseb dovoljena do višine 20% kapitala banke. Vsota vseh izpostavljenosti banke do teh oseb ne sme presegati 200% višine kapitala banke. Veliko izpostavljenost pomeni vsako izpostavljenost do posamezne osebe ali skupine povezanih oseb, ki presega višino 10% kapitala banke. Mejo vsote vseh velikih izpostavljenosti banke predstavlja 800% kapitala banke.

V primeru, ko banka prekorači mejo največje dopustne izpostavljenosti zaradi združitve oziroma zaradi drugih vzrokov, na katere ne more vplivati, mora o tem nemudoma obvestiti BS. Obvestilu mora priložiti opis ukrepov, ki jih bo opravila zaradi uskladitve z zahtevami glede izpostavljenosti (ZBan, 80. člen, 3. odstavek).

Izpostavljenost BPD do posamezne osebe[69] in s to osebo povezanih oseb ne sme presegati višine 25% njenega kapitala. Izpostavljenost v višini 20% kapitala je določena za razmerja odvisnih in posredno ali neposredno obvladujočih družb. Velika izpostavljenost borzno posredniške družbe je izpostavljenost BPD do posamezne osebe in s to osebo povezanih oseb, ki presega višino 10% njenega kapitala. Vsota vseh velikih izpostavljenosti ne sme presegati 800% višine kapitala BPD. ATVP mora biti v primeru prekoračitve zakonsko določene višine izpostavljenosti[70] nemudoma obveščena, hkrati pa tudi o ukrepih uskladitve s predpisano izpostavljenostjo.

Izpostavljenost zavarovalnic in investicijskih skladov je določena z omejevanjem njihovih naložb. Tako se lahko zavarovalnice izpostavijo do posameznih oseb (subjektov) le do določene meje, ki je z ZZavar določena v deležih zavarovalno-tehničnih rezervacij. Tudi investicijski skladi se lahko izpostavijo do posamezne osebe le do določene meje (glede na vrsto naložbe), ki je z ZISDU-1 določena v odstotkih vrednosti sredstev sklada.

[69] Izpostavljenost do posamezne osebe pomeni vsoto terjatev (tudi pogojnih) do posamezne osebe, vrednost naložb v njene vrednostne papirje in vrednost kapitalskih deležev BPD v tej osebi (ZTVP-1, 119.člen).
[70] ZTVP-1 v 3. odst. 120. člena omenja vzrok združitve dveh ali več pravnih oseb ali pa druge vzroke, na katere borzno posredniška družba ne more vplivati.

Tabela 6 - Ureditev elementov finančnega nadzora bank, zavarovalnic in drugih finančnih institucij v Sloveniji

Elementi finančnega nadzora	Banke	Zavarovalnice	DFI
Kapital (K)			
Sestava	(TK+DK-OP)*	(TK+DK-OP)*	(TK+DK-OP)*
Kapitalska ustreznost	8%	minimalni K	8% (BPD)
		zajamčeni K	osnovni K (DZU)
Kritje nepričakovanih izgub	K	K	K
		ZTR	
Kritje pričakovanih izgub	rezervacije	ZTR	rezervacije
Kapitalske zahteve za tveganja	kreditno+tržna+valutno		tržna+valutno+storitve (BPD)
Podzakonsko urejanje nadzornika	✓	✓	✓
Ukrep uprave za zagotovitev minimalnega K	✓	✓	✓ (BPD)
Izpostavljenost			
Meja izpostavljenosti	% K	% ZTR	% K (BPD)
			% sredstev (IS)
Prekoračitev → obvestiti nadzornika	✓	✓	✓
Podzakonsko urejanje nadzornika	✓	✓	✓
Omejevanje naložb	✓ (naložbe v kapitalske deleže in nepremičnine)	✓ (kritno premoženje in kritni sklad)	✓ (BPD – naložbe sredstev stranke)
Rezervacije			
Splošne	✓		✓
Posebne	✓		✓
Zavarovalno-tehnične (ZTR)		✓	
Podzakonsko urejanje nadzornika	✓	✓	✓
Likvidnost			
Količnik = 1	✓	✓	✓
Podzakonsko urejanje nadzornika	✓	✓	✓
Ukrep nadzornika za zagotavljanje kapitalske ustreznosti in likvidnosti	Prepoved izplačila dobička	Prepoved izplačila dobička	Prepoved izplačila dobička
	Ukrep uprave	Ukrep uprave	Ukrep uprave
			Začasna prepoved opravljanja storitev

* - Kapital sestavljajo temeljni in dodatni kapital, odšteta za določene odbitne postavke

3 NOVA PRAVILA NADZORA BANK, ZAVAROVALNIC IN DRUGIH FINANČNIH INSTITUCIJ

3.1 NOVA PRAVILA NADZORA BANK – BASEL II

V svetu so se *de facto* kot univerzalni standardi za presojo kapitalske ustreznosti bank uveljavili standardi Banke za mednarodne poravnave (Bank of International Settlements - BIS), tako imenovani Basel standardi. Od prvih Basel I standardov, sprejetih leta 1988, ki so imeli namen zagotoviti varnost in stabilnost v mednarodnem bančnem oziroma finančnem sistemu z uveljavitvijo za vse mednarodno aktivne banke enakih pravil, je na finančnih trgih prišlo do velikih sprememb. Pojavili so se novi finančni produkti, pojavljajo se kompleksnejša razmerja, nova finančna tveganja in drugi možni povzročitelji finančnih izgub bank. V zadnjih letih so se zato razvijala nova pravila nadzora nad bankami in junija 2004 je bil sprejet predlog novega Baselskega kapitalskega sporazuma Basel II, ki čaka na implementacijo v nacionalnih ureditvah. Namen sporazuma ostaja še vedno enak, kvantitativno so vključene nove vrste tveganj in podrobnejše obravnavanje že obstoječih, kvalitativno pa zajema novi kapitalski sporazum tudi učinkovitejši nadzor in transparentnost poslovanja.

Basel II temelji na tri stebrni ureditvi. Ima dovolj širok obseg uporabe, da bodo preprečene morebitne finančne težave posameznih finančnih institucij. Novo kapitalsko shemo bodo uporabljale tako posamezne banke kot tudi bančne skupine, v konsolidacijo pa so zajeta tudi holding podjetja, ki so na vrhu nekaterih bančnih skupin. Ustrezna razporeditev kapitala v skupini lahko prepreči širjenje škodljivega vpliva v skupini, v primeru da pride do težav v katerem izmed njenih delov (Sušnik, 2001, str. 19). Posamezne banke morajo izpolnjevati kapitalske zahteve tudi na individualni osnovi. V konsolidacijo morajo biti vključene vse bančne aktivnosti (ne glede na to, katere dejavnosti spadajo med bančne v ureditvah posameznih držav) posamezne banke ali bančne skupine. Kot izjemnega pomena se bo izkazalo sodelovanje posameznih resornih nadzornikov v primeru mešanih bančnih skupin, saj bo potrebna vzajemna komunikacija nadzornikov bančnega sektorja ter sektorjev vrednostnih papirjev in zavarovalništva.

Evropska Komisija je razvijala vzporedno z Baslom II nova nadzorna pravila za evropske kreditne institucije (banke) in investicijska podjetja. Prihodnja direktiva CAD III je predstavljena v poglavju o novih nadzornih pravilih nad drugimi finančnimi institucijami. Na tem mestu je potrebno omeniti, da so omenjene institucije predmet enakih pravil nadzora in da se slednja v manjši meri razlikujejo od Basla II (glede na posebnosti evropskega finančnega trga).

3.1.1 Prvi steber: Minimalne kapitalske zahteve

Osrednji del novega kapitalskega sporazuma Basel II še vedno predstavlja prvi steber. Opredeljuje način ugotavljanja minimalnih kapitalskih zahtev, ki jih sestavljajo pojem regulatornega kapitala, mere za izpostavljenost tveganjem ter pravila za določanje višine potrebnega kapitala glede na profil tveganosti banke.

Pravila prvega stebra določajo, da mora količnik kapitalske ustreznosti znašati najmanj 8% celotnega kapitala banke. Kapitalski količnik še vedno izračunamo kot razmerje med celotnim kapitalom in tehtano tvegano aktivo. Slednja se izračuna kot vsota zmnožka kapitalskih zahtev za tržno in operativno tveganje s faktorjem 12,5 (recipročna vrednost kapitalskega količnika 8%) ter dodanega rezultata vsote kapitalskih zahtev za kreditno tveganje.

Kapital je sestavljen iz temeljnega in dodatnega kapitala z določenimi odbitnimi postavkami. Temeljni kapital (v sporazumu imenovan Tier 1) je sestavljen iz osnovnega kapitala in rezerv. Predstavlja najboljšo zaščito banke pred pojavom nesolventnosti in omogoča absorbcijo izgub, nastalih pri poslovanju banke. Temeljni kapital mora predstavljati vsaj polovico vsega kapitala, potrebnega za pokrivanje kapitalskih zahtev za različna tveganja. Dodatni kapital je sestavljen iz revalorizacijskih rezerv, hibridnih instrumentov in subordiniranega dolga (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 12 do 14).

Minimalne kapitalske zahteve so določene za kreditno, tržno in operativno tveganje. Obrestna tveganja v bančni knjigi se bodo obravnavala v okviru drugega stebra (Regulatorni nadzor). Namreč, ustreznejše ukrepanje je glede bolj občutljivih tveganj mogoče doseči prav v okviru drugega stebra in ne s pomočjo minimalnih kapitalskih zahtev.

3.1.1.1 Kreditno tveganje

V okviru ocenjevanja kreditnega tveganja in določanja regulatornega kapitala lahko banke izbirajo med več pristopi k ocenjevanju. Standardizirani pristop, ki ga je vseboval že kapitalski sporazum Basel I, je nadgrajen in s podrobnejšo metodologijo omogoča boljšo oceno dejanske izpostavljenosti tveganjem banke, saj predpisuje uteži posameznih vrst tveganj ter jih razvršča na osnovi zunanjih bonitetnih ocen ocenjevalnih agencij, skrbno izbranih s strani bank in odobrenih s strani nadzornikov.

Druga možnost je pristop temelječ na internih ocenah oziroma tako imenovana metodologija IRB (*Internal Rating Based*), ki je predmet posebnega dovoljenja nadzornika, in dovoljuje banki uporabo njenih internih ocenjevalnih (rating) sistemov za izračun kapitalskih zahtev in upravljanje s kreditnim tveganjem.

Od mednarodno aktivnih bank, ki se ukvarjajo z zelo tveganimi posli in bank, ki imajo nadpovprečno tvegano strukturo, se pričakuje uporaba IRB pristopa, tiste s (pod-) povprečno pa niso tako problematične; zanje je torej primeren standardizirani pristop.

3.1.1.1.1 Standardizirani pristop

V zvezi s standardiziranim pristopom je največji napredek pri spremembi oziroma dopolnitvi tehtanja, saj so poleg starih 4 uteži določene uteži 0%, 20%, 50%, 100% in 150% za posamezne vrste bančnih terjatev, vezane na zunanje ocene (ratinge) ocenjevalnih agencij. Metodologija klubskega OECD pristopa, po kateri so določene uteži za terjatve do držav in državnih teles v Baslu I, je uvrščala v preferenčno kapitalsko obravnavanje nekatere države, katerih dejanska tveganost je večja (primer Mehike in Koreje, ki sta doživeli hudo krizo kmalu po vstopu med države OECD) in izključevala države, ki so malo tvegane, vendar zaradi različnih razlogov niso pridobile članstva v OECD (Bonte, 1999, str. 31).

3.1.1.1.1.1 Ocenjevalne agencije

Kriteriji, ki so določeni v Baslu II za priznavanje bonitetnih ocen ocenjevalnih agencij (External Credit Assessment Institution), so naslednji (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 23):

- objektivnost,
- neodvisnost,
- transparentnost in mednarodni dostop,
- verodostojnost,
- razkritja,
- viri in
- priznavanje.

Zunanje ocene ocenjevalnih agencij so zelo pomembne za alokacijo regulatornega kapitala, zato je potrebno definirati kriterije za njihovo priznanje s strani nadzornikov in ocenjevanje njihove primernosti. Ocenjevalne agencije morajo oblikovati svoje ocene sistematično, dosledno in na podlagi preteklih izkušenj. Metodologija ocenjevanja ne sme biti predmet političnih ali ekonomskih vplivov in pritiskov, posamične ocene pa morajo biti javno dostopne ter na razpolago tako domači kot tudi tuji zainteresirani javnosti. Vsako delo novo nastale ocenjevalne agencije bo natančno ovrednoteno s strani nadzornikov. Obseg razpoložljivih človeških virov v ocenjevalni agenciji mora zagotavljati bonitetne ocene visoke kvalitete, hkrati pa dopuščati redne stike z vodstvi ocenjenih podjetij. In nenazadnje, nacionalni nadzorniki so odgovorni za oceno primernosti agencije na podlagi teh kriterijev, zato bo tudi postopek za priznanje določene agencije, kot primerne za uporabo njenih bonitetnih ocen, v postopku regulatornega nadzora dostopen javnosti.

Nadzorniki bodo na objektiven način navezali uteži iz pravil Basla II na ocene ocenjevalnih agencij, pri čemer morajo biti krite vse stopnje uteži tveganj, upoštevati je potrebno definicijo neplačila (*default*), ki ga uporablja agencija, domet in pomen ocen agencije. Izrecno je s pravili prepovedan tako imenovan *cherry-picking* bank med posameznimi ocenami, na drugi strani pa določena konsistentna uporaba izbrane ocenjevalne agencije ter njenih ocen (ratingov) za vsako tehtanje posamezne terjatve.

Basel II rešuje tudi problem različnih ocen iste vrste terjatve z uporabo ocene, kateri je dodeljena višja utež. V primeru treh ali več ocen s pripadajočimi različnimi utežmi tveganj se izločita oceni z najnižjima utežema, uporabi pa se višja utež (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 24).

3.1.1.1.1.2 Določanje tveganosti terjatev

Terjatve do držav in državnih teles se tehtajo v skladu z utežmi, določenimi za posamezno bonitetno oceno države. Tako je stopnja tveganja oziroma utež 0% omejena za terjatve do držav in državnih teles, ki imajo najvišjo bonitetno oceno (minimalni rating AA- po Standard&Poor's[71]). Za visoko tvegane države (rating pod B-) je predvidena utež 150%.

V skladu z nacionalno diskrecijo lahko nadzorniki za tehtanje terjatev bank do njihovih držav in centralnih bank, denominiranih in financiranih v domači valuti, dovolijo uporabo nižjih uteži tveganj, kot bi sledile iz ocene ocenjevalne agencije. Nadzorniki lahko za namen tehtanja uporabijo tudi ocene izvoznih agencij (*Export Credit Agencies* - ECA), ki morajo rezultate tveganj objavljati ter uporabljati metodologijo OECD[72]. V tem primeru lahko banke uporabijo tiste ocene posameznih izvoznih agencij, ki jih priznava njihov nadzornik. Določeni subjekti (Mednarodni denarni sklad - International Monetary Fund, Banka za mednarodne poravnave - BIS, Evropska centralna banka – European Central Bank in Evropska Skupnost – European Community) lahko dobijo 0% utež.

Nacionalni nadzornik lahko za tehtanje terjatev do bank uvede eno od dveh možnosti, vendar kot splošno pravilo velja, da ne sme nobena terjatev prejeti nižje uteži tveganja, kot jo imajo terjatve do njihove države. Po prvi možnosti se uteži določajo po ratingu države, v kateri ima banka sedež. Terjatev do banke se tehta z utežjo, ki je za eno stopnjo manj ugodna (nižja) od uteži, določene za terjatve do države. Tako bo terjatev do banke iz države z oceno, ki ji pripada utež 20%, prejela utež s stopnjo 50%. Druga možnost pomeni tehtanje terjatev z utežmi, ki se navezujejo na zunanje bonitetne ocene bank. Ta možnost je ugodnejša za terjatve do tistih bank, ki nimajo bonitetne ocene in do bank z oceno BBB+ do BBB- (utež

[71] Razredi ocen: od AAA do AA-, od A+ do A-, od BBB+ do BBB-, od BB+ do BB-, pod bonitentno oceno B- ter neocenjene terjatve. Stopnje uteži, ki se navezujejo na razrede bonitetnih ocen so 0%, 20%, 50% 100% in 150%.

[72] OECD sprejeta metodologija oblikuje osem kategorij, ki so povezane z minimalnimi izvoznimi zavarovalnimi premijami in določa stopnje uteži 0%, 20%, 50%, 100% in 150%, odvisne od ocene tveganosti posamezne izpostavljenosti, določenih v razredih 0-1, 2 , 3, 4 do 6 ter 7.

50%). Terjatvam s kratkoročno zapadlostjo treh mesecev ali manj, se pripiše eno stopnjo manjša tveganost, kot izhaja iz zunanje ocene banke oziroma uteži, razen terjatve do najslabše ocenjenih bank, ki se tehtajo z utežjo 150% (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 17 in 18).

Terjatve do javnih podjetij se tehtajo po nacionalni diskreciji v skladu z možnostmi, ki se uporabljajo za terjatve do bank. Kadar se uporabi druga možnost, ne sme biti preferenčnega obravnavanja kratkoročnih terjatev. Terjatve do javnih subjektov se lahko (v skladu z nacionalno diskrecijo) obravnavajo tudi kot terjatve do držav, v katerih je javno podjetje ustanovljeno.

Terjatve do multilateralnih razvojnih bank se tehtajo z utežmi, določenimi na podlagi zunanjih bonitetnih ocen kot pri drugi možnosti za banke (brez preferenčnega obravnavanja kratkoročnih terjatev). Utež 0% se bo lahko na osnovi individualne obravnave Komiteja uporabljala za terjatve visoko ocenjenih multilateralnih bank, ki zadoščajo določenim kriterijem (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 17).

Terjatve do BPD se obravnavajo enako kot terjatve do bank, pod pogojem da so ti subjekti podvrženi nadzoru in sporazumom, primerljivim pravilom nadzora Basel II[73], sicer se obravnavajo kot terjatve do drugih podjetij.

Basel II za tehtanje terjatev do drugih podjetij (kamor so uvrščene tudi zavarovalnice) določa tehtanje glede na njihove bonitetne ocene (za neocenjena podjetja utež 100%) ter pravilo, da terjatve neocenjenih podjetij ne smejo prejeti uteži, ugodnejše od tiste, ki pripada terjatvam do države glede na njeno bonitetno oceno. Nadzornikom je podeljena diskrecija za določitev višjih uteži, v kolikor menijo da so potrebne, glede na pretekle izkušnje z neplačili. Poleg tega lahko nadzorniki v skladu s podeljeno nacionalno diskrecijo izjemoma dovolijo bankam tehtanje teh terjatev z utežjo 100% (torej ne glede na zunanje bonitetne ocene podjetij), vendar morajo zagotavljati, da banke dosledno uporabljajo le en pristop.[74]

Za tehtanje bančnih terjatev, ki so zavarovane s hipotekami na stanovanjske nepremičnine, določajo nova pravila nadzora utež 35%. Slednja je lahko določena višje, kadar zavarovanje ni zadostno in kadar ni zadoščeno dodatnim kriterijem nacionalne ureditve za takšno vrsto zavarovanja. Nadzorniki lahko zahtevajo zvišanje uteži za tveganje tako zavarovanih terjatev, če so mnenja, da je potrebna višja mera tveganosti glede na pretekle izkušnje z neplačili za te vrste izpostavljenosti. Terjatve, ki so zavarovane s komercialno nepremičnino, se tehtajo z utežjo 100%, vendar Basel II določa izjemo od tega pravila za stabilne in dobro razvite trge, v

[73] Zahteva pomeni, da je borzno posredniška družba podrejena konsolidiranemu nadzoru, vključno z njenimi podrejenimi družbami, a ne družbo mati.
[74] Basel II tu izrecno poudarja konsistentnost in previdnost pri podeljevanju takšnih dovoljenj, da ne bi banke uporabljale takšnih pristopov zaradi tako imenovanega cherry-pickinga.

kolikor gre za hipoteke na poslovne prostore in podobne nepremičnine. Le-te se lahko pod določenimi dodatnimi pogoji in izvedenimi testi[75], tehtajo z utežjo 50%.

Prav tako se v novi kapitalski shemi različno obravnavajo zapadle terjatve. Nezavarovani deli katerekoli terjatve (razen za stanovanjske nepremičnine), ki so zapadli za več kot 90 dni, bodo predmet najvišjih uteži, odvisno od višine oblikovanih rezervacij za preostali del posojila. Za z zastavo ali garancijo zavarovani del terjatve se bodo upoštevala pravila tehnik za zmanjševanje kreditnega tveganja.

Določene terjatve bodo tehtane s 150% ali višjo utežjo in sicer terjatve slabo ocenjenih (pod B-) držav, javnih podjetij, bank in BPD in terjatve do ostalih podjetij, ocenjenih pod BB-, zapadle terjatve. Določene slabo ocenjene (med BB+ in BB-) listinjene terjatve se bodo tehtale z utežjo 350% (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 18 do 21).

3.1.1.1.2 Pristopi, temelječi na internih modelih

Banka bo pri Osnovnem in Naprednem IRB pristopu, ki temeljita na internih ocenah banke, sama ocenjevala tveganost izpostavljenosti iz sklenjenih poslov. Banke že uporabljajo interne modele ocenjevanja kreditnega tveganja, vendar Basel II dovoljuje njihovo uporabo v regulatorne namene, ob izpolnjevanju vrste standardov. Interni modeli omogočajo oceno kreditne sposobnosti komitentov (Sušnik, 2001, str. 36), iz tega pa je mogoče izpeljati oceno možnih izgub, ki tvorijo podlago za določitev najnižjega obsega potrebnega kapitala za zadoščanje kapitalski ustreznosti in kritje potencialnih izgub.

IRB pristop naj bi bil bolj natančen pri določanju tveganja v bankah in naj bi tudi bolj natančno določal kapital, potreben za njegovo kritje. Hkrati naj bi se s strukturiranim pristopom, ki temelji na internih ocenah banke, spodbujal nadaljnji razvoj tehnik za upravljanje s tveganji. Uporabo teh pristopov spodbujajo tudi dejstva, da Basel II omogoča uporabo enega pristopa pri upravljanju s tveganji in merjenju kapitalskih zahtev v regulatorne namene; nadzorniki bodo z regulatornim nadzorom preverjali izvajanje IRB pristopa in s tem si bodo banke lahko zvišale kredibilnost na domačem in tujih trgih; kapitalske olajšave, ki jih nudi uporaba IRB pristopa, zmanjšujejo stroške financiranja in omogočajo večjo konkurenčnost banke (Rubin, 2003a, str. 5).

IRB pristop lahko banke uporabljajo le, če upoštevajo minimalne zahteve, ki skupaj s potrditvijo nadzornika po opravljenem nadzorstvenem pregledu predstavljajo predpostavko bančne sposobnosti za uporabo IRB pristopa. Prag vstopa banke za uporabo internih kreditnih ocen bo sposobnost banke za razvrščanje dolžnikov v dovolj veliko število bonitetnih razredov na smiseln in preverljiv način, z uporabo merljivih značilnosti tveganja. Banke

[75] Več o tem glej Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework, 2004, str. 20.

morajo pri uporabi IRB pristopa k upravljanju s kreditnim tveganjem upoštevati naslednje osnovne elemente (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 55):

- kazalnike tveganja, kjer banka lahko uporablja svoje lastne ali pa standardne nadzorstvene ocene,
- funkcijo kreditnega tveganja, ki kazalnike tveganja pretvori v uteži tveganja, ki jih banke uporabljajo za izračunavanje tehtane tvegane aktive in
- minimalne zahteve, ki jih mora banka izpolnjevati, da lahko postopa po IRB pristopu.

Vse banke bodo morale izpolnjevati minimalne kvalitativne in kvantitativne standarde za uporabo IRB pristopa, vendar pa tudi dodatne, značilne za posamezne elemente določenega pristopa. Nekatere banke so zmožne same določiti kvantitativni približek enega najpomembnejših sestavnih delov izpostavljenosti kreditnemu tveganju in sicer tveganja neizpolnitve (*probability of default - PD*) svojega komitenta. Za te banke se priporoča osnovni IRB pristop, pri katerem same določijo le tveganje neizpolnitve, ostale dejavnike tveganja pa določijo z uporabo standardiziranih pravil nadzornikov. Banke, ki bodo zmožne določati zanesljive ocene tudi ostalih dejavnikov kreditnega tveganja, kot so izguba zaradi neizpolnitve obveznosti (*loss given default – LGD*), izpostavljenost ob neizpolnitvi (*exposure at default – EAD*) in pa preostala zapadlost posla (*maturity – M*), bodo lahko uporabljale napredni IRB pristop na podlagi uporabe svojih notranjih ocen (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 55 in 56).

Banke bodo morale nadzornikom posredovati podatke o izpostavljenosti in ocenah izgub, povezanih s temi izpostavljenostmi. Na podlagi podatkov bank o verjetnosti neplačila in višini izgub, povezanih z neplačili, bo vsaka izpostavljenost razporejena v določen regulatorni razred, glede na katerega bo določena kapitalska zahteva za kreditno tveganje. Nadzorniki bodo omenjene podatke pregledovali in ocenjevali primernost izbranega pristopa, pri čemer bo ocena rezultat diskrecijske presoje nadzornika in izpolnjevanja mednarodno uveljavljenih standardov (Sušnik, 2001, str. 10).

Uporaba IRB pristopa v nadzorne namene pomeni velik korak naprej k bankam bolj »prijaznemu« nadzoru, torej nadzoru, ki namesto togih pravil upošteva dolgoletno prakso bank pri identifikaciji, spremljanju, obvladovanju ter dobri diverzifikaciji tveganj. Pristop, temelječ na internih ocenah, postavlja odgovornost za upravljanje s tveganjem na banke in njihova vodstva (Karacadag&Taylor, 2000, str. 22-24).

3.1.1.1.3 Tehnike zmanjševanja kreditnega tveganja

Banke se poslužujejo različnih vrst tehnik zaščite pred kreditnimi tveganji, ki so jim izpostavljene. Tehnike za upravljanje oziroma zmanjševanje kreditnega tveganja (*credit risk management* - CRM tehnike) so se v obdobju uporabe Basla I močno razvile in zato jih Basel II s ciljem približati regulatorni kapital tveganjem, katerim so banke izpostavljene, upošteva v

širšem obsegu. Basel II obravnava zavarovanja z zastavo, garancije, kreditne derivative in pogodbeni pobot terjatev in obveznosti.

Uporaba CRM tehnik zmanjšuje ali prenaša kreditno tveganje, kar se prizna v izračunu potrebnega regulatornega kapitala. To naj bi spodbujalo banke k bolj aktivnemu upravljanju s kreditnim tveganjem, hkrati pa ugodno vplivalo na nadaljnji razvoj tehnik za njegovo zmanjševanje (Janevska, 2002, str. 1). Uporaba CRM tehnik po drugi strani povečuje druga tveganja (pravno, likvidnostno, operativno, tržno), zato morajo banke prevzeti postopke, strategije za kontrolo teh tveganj, sicer bodo nadzorniki ustrezno ukrepali v postopku regulatornega nadzora (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 27).

Nova pravila nadzora obravnavajo CRM tehnike glede na pristop, ki ga bo banka uporabljala za izračun kapitalskih zahtev za kreditno tveganje. Zaradi uporabljenih CRM tehnik manjše kreditno tveganje se upošteva, če so izpolnjeni določeni minimalni pogoji. Za zavarovanje z zastavo je določeno, da mora obstajati pravna gotovost oziroma izvršljivost zavarovanja, nizka povezanost zavarovanja z osnovno izpostavljenostjo ter jasni in ustrezni postopki upravljanja s tveganji. Za pobotanje terjatev in obveznosti na podlagi pogodbe Basel II določa zadostno pravno podlago za izvršljivost in izterljivost pobota, kontrolo izpostavljenosti, sposobnost določiti terjatve in obveznosti do iste stranke, ki so predmet bilančnega pobotanja, in druge. Banke bodo morale tudi za priznanje kapitalskih olajšav glede garancij in kreditnih derivativov izpolnjevati določene minimalne pogoje. Garancije in kreditni derivativi morajo predstavljati neposredno terjatev banke do osebe, ki nudi zavarovanje osnovne izpostavljenosti, hkrati morajo biti nepreklicni in nepogojni. Poleg tega so določene še zahteve glede ustreznosti dokumentacije, vnovčljivosti garancije ob neplačilu osnovnega dolžnika, pri kreditnih derivativih pa glede vsebine pogodbe, trenutka vzpostavitve terjatve iz naslova kreditnega derivativa in druge (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 41 do 45).

Basel II vsebuje tudi pravila za neusklajenost zapadlosti zavarovanja in osnovne terjatve (zapadlost zavarovanja je krajša od zapadlosti osnovne terjatve). Zavarovanje z zapadlostjo krajšo od enega leta se pri izračunu regulatornega kapitala ne upošteva v primeru neusklajenosti z zapadlostjo osnovne terjatve. Neusklajenost je dovoljena le v primeru zapadlosti daljše od enega leta, vendar je potrebno vrednost zavarovanja ustrezno zmanjšati (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 45 in 46).

Banke lahko s tehnikami zmanjševanja kreditnega tveganja izkoriščajo kapitalske olajšave in se s tem izognejo siceršnji višini kapitala, primerni glede na tveganja, s katerimi se soočajo. Pravila Basla II torej upravičeno postavljajo stroga merila in kriterije za njihovo upoštevanje pri izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje.

3.1.1.1.4 Sekuritizacija sredstev

Eden od načinov, s katerim lahko banka svoja kreditna tveganja preusmeri na druge banke ali nebančne investitorje, je tudi sekuritizacija (listinjenje)[76]. Nekatere banke te strukture uporabljajo za izogibanje vzdrževanju kapitalske ustreznosti glede na izpostavljenosti tveganjem (Rogelj, 2003, str. 107).

Za razliko od prvega kapitalskega sporazuma Basel II upošteva, da kljub dejstvu, da banka z izvajanjem sekuritizacije prenaša kreditna tveganja na tretje osebe in s tem zmanjšuje višino regulatornega kapitala, ki ga potrebuje za njihovo kritje, obstaja (in se dnevno razvija) veliko različnih (novih) vrst sekuritizacije, ki v različni meri vplivajo na izpostavljenost kreditnim tveganjem.

Pristopi k merjenju in obvladovanju kreditnih tveganj iz sekuritizacije so standardizirani pristop in IRB pristopi. Za vse pristope so predpisane kot pogoj za priznavanje prenosa tveganja izpolnjene operativne zahteve za običajno in sintetično sekuritizacijo ter ostale strukture, ki so jima po vsebini podobne, nato pa opredeljen način določanja tveganosti posameznih elementov, ki so končno vključeni v celotno kapitalsko zahtevo za kreditna tveganja. Nova pravila nadzora določajo uporabo zunanjih ratingov za določanje kapitalskih zahtev za listinjeno premoženje in naštevajo kriterije, ki jih morajo banke in zunanje ocenjevalne institucije upoštevati pri določanju ocen sekuritiziranih izpostavljenosti.[77]

Za vsako obliko listinjenja[78] skuša Basel II ugotoviti dejansko izpostavljenost kreditnemu tveganju. Različne tranše listinjenega premoženja so povezane z različnim kreditnim tveganjem (najbolj tvegana *junior* tranša do *senior* tranše z najvišjo bonitetno oceno). Temu ustrezno se obravnava posel pri izračunu regulatornega kapitala (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 113 do 136).[79]

3.1.1.2 Tržna tveganja

Leta 1996 je bil h kapitalskemu sporazumu Basel I sprejet Dodatek o tržnih tveganjih (»*Market Risk Amendment*«). Pravila za merjenje tržnih tveganj in določanje kapitalskih

[76] Sekuritizacija ali listinjenje je postopek prenosa terjatev na za to posebej ustanovljeno »special-purpose vehicle« podjetje (posrednika), ki za ta namen izda vrednostni papir. To podjetje banki z denarjem od njegove prodaje plača za prenos terjatve.

[77] Pravila aplicirajo uporabo zunanjih bonitetnih ocen tudi za IRB pristop, vendar je tu potrebno uporabiti razlago, da morajo biti notranje ocene banke primerljive ocenam zunanjih ocenjevalnih agencij, po kvaliteti in drugih kriterijih.

[78] Za kapitalsko obravnavo je potrebno presojati oblike sekuritizacije po ekonomski vsebini in ne pravni obliki.

[79] Bolj podrobno o tem Rogelj, 2003, str. 107 do 112, ter Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework, 2004, str. 113 do 136.

zahtev zanje, ostajajo nespremenjena. Basel II natančneje opredeljuje pojem tržne knjige, saj banke neustrezno uvrščajo določene postavke v bančno in ne tržno knjigo[80].

Tržna knjiga vsebuje postavke finančnih instrumentov, ki jih banka hrani za namene trgovanja oziroma zaščito drugih postavk v tržni knjigi, s ciljem zaslužka na podlagi dejanskih ali pričakovanih cenovnih sprememb (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 150). Pravila določajo, da je za zagotovitev primerne osnove za merjenje tržnega tveganja potrebno določati postavke v tržni knjigi po njihovi tržni vrednosti, v skladu z enim od predstavljenih modelov.

Tržna tveganja, torej tveganja, ki izvirajo iz instrumentov, občutljivih na gibanje obrestne mere, tveganja iz lastniških vrednostnih papirjev v tržni knjigi ter valutna in blagovna tveganja iz vsakega bančnega posla, se bodo še naprej merila in upravljala z uporabo standardiziranega in IRB pristopa. Pri standardiziranem načinu merjenja tržnih tveganj se bo kapitalska zahteva ugotavljala z merami tveganj, ki se preprosto seštevajo. IRB pristop omogoča uporabo meril tveganja, določenih z uporabo internih modelov za upravljanje s tveganji. Uporabo tega pristopa mora odobriti pristojni nadzorni organ, hkrati pa mora banka izpolnjevati določene pogoje (Basel Committee on Banking Supervision, 1996-1998, str. 9 in 38).[81]

3.1.1.3 Operativno tveganje

Basel II za operativno tveganje[82], ki vključuje tudi pravno, ne pa strateškega tveganja in tveganja izgube ugleda, ureja tri pristope k izračunavanju kapitalskih zahtev in sicer Enostavni, Standardizirani in Napredni (*Advanced Measurement Approach* - AMA) pristop.

Pri Enostavnem pristopu je predviden en sam kazalnik izpostavljenosti operativnim tveganjem za celotno poslovanje banke, Standardizirani pristop predvideva več kazalnikov, odvisnih od posameznih področij delovanja banke, pri AMA pristopih pa pride do ocenjevanja tveganja po principu IRB pristopov, torej z uporabo internih podatkov banke o izgubah (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 137).

Mednarodno aktivne banke in banke z občutno izpostavljenostjo operativnemu tveganju (na primer banke, ki uporabljajo visoko specializirano procesno tehnologijo) naj bi uporabljale tisti pristop, ki najbolj ustreza profilu tveganosti in njihovi sofisticiranosti. Banke ne bodo smele prestopiti k uporabi enostavnejšega pristopa, ko bodo enkrat imele nadzornikovo dovoljenje za uporabo naprednejšega. Izjemo od tega predstavljajo primeri, ko bo nadzornik

[80] Bančna knjiga je knjiga depozitov in terjatev banke. Tržna knjiga pa je knjiga, ki jo sestavljajo postavke instrumentov v lasti banke, ki izvirajo iz posredništva za svoj ali tuj račun oziroma ki jih banka kratkoročno hrani za namen ponovne prodaje oziroma ki so namenjeni zaščiti ostalih postavk v tržni knjigi.
[81] Bolj podrobno glej Rogelj, 2003, str. 70 do 76.
[82] Tveganje izgube kot posledica neprimernega ali neuspešnega izvajanja notranjih procesov, ravnanj ljudi ali delovanja sistemov, oziroma zaradi zunanjih dejavnikov.

ugotovil neizpolnjevanje minimalnih standardov za uporabo naprednejšega pristopa – banka bo (začasno) uporabljala enostavnejši pristop do izpolnitve pogojev za pristop k naprednejšim.

Nadzorniki prav tako lahko zahtevajo določeno začetno opazovalno obdobje uporabe Standardiziranega in AMA pristopov, preden jih banke začno uporabljati v regulatorne namene. Namen tega opazovanja je zagotoviti nadzornikom presojo, ali je konkreten pristop banke ustrezen in verodostojen.

Nadzorniki bodo ovrednotili kapitalsko zahtevo za operativno tveganje na podlagi rezultata uporabljenega pristopa z vidika njegove splošne kredibilnosti za posamezno banko. V primeru premajhne kredibilnosti se mora uporabiti ustrezen ukrep nadzornikov v okviru drugega stebra (Banka Slovenije, 2003b, str. 120).

3.1.1.3.1 Enostavni pristop

Kapitalski sporazum ne določa posebnih kriterijev, ki bi jih banke morale izpolnjevati za uporabo tega pristopa k izračunu kapitalskih zahtev za operativno tveganje (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 137 do 138).

$$K = \frac{\sum (BP_{1-n} \times \alpha)}{n}$$

BP = letni bruto prihodek[83]
α = 15%
n = število let zadnjih treh let, v katerih je bil bruto prihodek pozitiven

3.1.1.3.2 Standardizirani pristop

Ta pristop deli dejavnost banke na osem poslovnih linij. Bruto prihodek je za vsako od linij indikator za intenzivnost dejavnosti banke in posledično za izpostavljenost operativnemu tveganju (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 139). Kapitalska zahteva se izračunava kot povprečje vsote zmnožkov bruto prihodkov posamezne poslovne linije in faktorjev β, določenih zanje[84], za pretekla tri leta.

$$K = \frac{\{\sum_{Leto\,1-3} \max[\sum(BP_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0]\}}{3}$$

BP = letni bruto prihodek
β = faktor, določen za posamezno poslovno linijo

[83] Bruto prihodek banke se pri računanju povprečja za tista leta, ko je bil negativen ali 0, ne upošteva.
[84] Faktor β se giblje od 12% do 18%, odvisno od poslovne linije.

V primeru, da je celotna kapitalska zahteva za vse poslovne linije v danem letu negativna (kot posledica negativnega letnega bruto prihodka ene ali več poslovnih linij), se za omenjeno leto vzame rezultat 0.

Nadzornik lahko posamezni banki, v mejah svojih nacionalnih pooblastil, dovoli uporabo različice standardiziranega pristopa, tako imenovan Alternativni standardizirani pristop. Banka mora nadzorniku dokazati, da je ta pristop zanjo primernejši (na primer zaradi izogiba dvojnemu merjenju nekaterih izpostavljenosti). Izračun kapitalske zahteve je enak kot pri standardiziranem pristopu, le da se za dve poslovni liniji (komercialno bančništvo in poslovanje s prebivalstvom) namesto β uporabljata fiksni faktor in delež kreditov ter drugih kreditnih obveznosti v posamezni liniji za pretekla tri leta (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 139).

Banke morajo za uporabo Standardiziranega pristopa k ocenjevanju operativnih tveganj izpolnjevati naslednje minimalne kriterije (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 141):

- banka uporablja transparenten in celovit sistem upravljanja s tveganji;
- uprava in višje vodstvo banke sta pri nadzorovanju upravljanja z operativnim tveganjem aktivno udeležena;
- hkrati pa mora banka zadostiti minimalnemu kriteriju zadostnih virov za delo na pristopu po posameznih področjih ter za področje kontrole in revizije.

Oblikovano morajo imeti posebno službo za upravljanje z operativnim tveganjem. Kot del internega sistema ocenjevanja operativnega tveganja morajo banke hraniti podatke o izgubah v posamezni poslovni liniji. Poleg tega morajo oblikovati postopek rednega poročanja o izpostavljenosti operativnim tveganjem ter sistem ukrepov glede na informacije v poročilih upravi in višjemu vodstvu, sistem upravljanja z operativnim tveganjem mora biti primerno dokumentiran, notranje in zunanje revidiran ter ocenjen s strani nadzornikov.

Za mednarodne aktivne banke, ki bodo želele uporabljati ta pristop so določeni dodatni kriteriji, saj je pomembno, da imajo celovite in zadostne (glede na profil tveganosti) sisteme upravljanja s tveganji.

3.1.1.3.3 Napredni pristopi

Banke lahko pristopijo k uporabi Naprednih (AMA) pristopov merjenja operativnih tveganj in izračuna kapitalskih zahtev le na podlagi dovoljenja nadzornika, predhodno pa morajo izpolnjevati enake minimalne kriterije, kot so določeni za Standardizirani pristop, ter dodatne kvalitativne in kvantitativne standarde. Pri teh pristopih bo kapitalska zahteva enaka merilu tveganosti, izračunanem s pomočjo internega sistema merjenja operativnega tveganja banke (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 140 do 141).

V zvezi z internim sistemom merjenja je predpisana zahteva, da mora interni sistem merjenja tveganj ustrezno ocenjevati nepričakovane izgube s pomočjo kombinacije internih in relevantnih zunanjih podatkov o izgubah, analize scenarijev in specifičnega poslovnega okolja banke ter dejavnikov interne kontrole (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 143).

Poleg splošnih mora banka za uporabo AMA pristopa izpolnjevati tudi dodatne kvalitativne in kvantitativne kriterije. Slednji se nanašajo na standard stabilnosti (podoben standardu stabilnosti pri IRB pristopu za kreditno tveganje), podrobnejše kriterije, notranje in zunanje podatke, analizo scenarijev, poslovno okolje in dejavnike notranje kontrole ter zmanjševanje in prenos tveganj. Kvalitativni kriteriji zahtevajo, da ima banka neodvisno službo za upravljanje z operativnim tveganjem, ki je odgovorna za oblikovanje in implementacijo okvira upravljanja s tveganji; njen interni sistem za merjenje operativnega tveganja mora biti tesno vpet v dnevne postopke upravljanja s tveganji v banki (kontrola, opazovanje profila tveganja, alokacija kapitala, poročanje); oblikovati mora postopke poročanja o izpostavljenosti operativnemu tveganju in o izgubah ter ustrezne popravne ukrepe; sistem upravljanja s tveganji mora biti dokumentiran ter redno revidiran s strani notranje in zunanje revizije, prav tako pa ga mora zunanji revizor in po potrebi tudi nadzornik potrditi kot verodostojnega in ga oceniti (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 143 do 149).

Banka bo lahko delno uporabljala pristop AMA za določen del svojih aktivnosti, za preostale pa Enostavni ali Standardizirani pristop, v kolikor bo izpolnjevala določene kriterije. Z uporabljenimi pristopi bo morala zajeti vsa operativna tveganja, katerim se izpostavlja, izpolnjevati bo morala vse kvalitativne kriterije za uporabljene pristope, na dan implementacije AMA pristopa bo s pristopom zajela vsa pomembnejša operativna tveganja in nadzorniku predstavila načrt, v kakšnem času namerava v celoti uvesti napredni pristop za svoje aktivnosti. Nadzornik bo lahko izjemoma pod določenimi okoliščinami dovolil trajno delno uporabo AMA pristopa, kadar banka ne bo mogla zadostiti vsem pogojem (zlasti zajetju vseh tveganj in časovnemu načrtu celotne implementacije).

3.1.2 Drugi steber: Regulatorni nadzor

Drugi steber predstavlja kvalitativen dodatek prvemu. Nadzorniki bodo v skladu z novo ureditvijo ocenjevali in preverjali, ali subjekti, za katere velja Basel II, ustrezno ocenjujejo tveganja, ki so jim izpostavljeni pri poslovanju, torej ali je obseg kapitala skladen s tveganji njihovega celotnega poslovanja, s poslovnim okoljem v katerem delujejo, ter njihovi poslovni strategiji. Nadzor se mora opravljati kontinuirano, kar omogoča dovolj zgodnje ukrepanje kadar izpolnjeni standardi pravil nadzora ne sovpadajo z nagnjenostjo banke k prevzemanju tveganj.

Prvi steber novega kapitalskega sporazuma pokriva tri najpomembnejše vrste tveganj, ne pa vseh. Preostala tveganja zajemajo pravila drugega stebra in sicer gre za (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 158):

- tveganja, ki niso v celoti zajeta v prvem stebru (na primer tveganje koncentracije pri kreditnem tveganju),
- tveganja, ki sploh niso upoštevana v prvem stebru (na primer tveganje obrestne mere v bančni knjigi, poslovno, likvidnostno tveganje),
- tveganja zunanjih dejavnikov (tveganje iz naslova poslovnih ciklov).

3.1.2.1 Načela regulatornega nadzora

Vsebino in obseg regulativnega nadzora opredeljujejo štiri temeljna načela.

Prvo načelo: *Banka mora biti sposobna oceniti in vzdrževati kapital, ki ustreza tveganjem, katerim je banka izpostavljena.*

Banka bo sama izračunavala regulatorni kapital, nadzorniku pa bo morala dokazati, da izbrane kapitalske ravni ustrezajo tveganjem, ki jim je izpostavljena, in poslovnemu okolju, v katerem deluje. Morala bo vzpostaviti sistem nadzora vodstva banke, ocenjevati kapitalsko ustreznost, kapital in tveganja, katerim se izpostavlja, ter oblikovati sistem poročanja in interne kontrole. Osnova za učinkovito oceno zadostnosti kapitala pri določeni kapitalski poziciji banke je zdrav postopek upravljanja s tveganji. Uprava in vodstvo banke nosita odgovornost za razumevanje narave in ravni tveganj, ki jih banka prevzema, ter kako ta tveganja vplivajo na ravni zadostnega kapitala. Za zagotovitev zadostnega kapitala banke za kritje prevzetih tveganj je primarno odgovorno prav vodstvo banke. Banka bo morala oblikovati zadosten sistem za opazovanje in poročanje o izpostavljenosti tveganjem ter ocenjevati kako spreminjajoč profil tveganosti banke vpliva na potrebe po kapitalu (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 159 do 161).

Banka bo tudi izvajala postopek zanesljive ocene kapitalske ustreznosti in pri tem preverila:

- pravila in postopke, s katerimi morajo biti upoštevana vsa tveganja,
- postopke za povezovanje kapitalske strategije in kapitalskih količnikov s tveganjem in
- notranje nadzore in preglede, ki morajo zagotavljati integriteto sistema upravljanja.

Pri zanesljivi oceni kapitalske ustreznosti morajo biti zajeta vsa obstoječa tveganja. Komite se zaveda, da ne morejo biti vsa tveganja natančno merjena, zato poudarja postopek približne ocene tveganj. Upoštevati je potrebno kreditno, operativno, tržno tveganje, obrestno tveganje v bančni knjigi, likvidnostno tveganje in druga tveganja (na primer tveganje izgube ugleda).

Sestavni del procesa ocenjevanja kapitalske ustreznosti morajo postati tudi stres testi, s katerimi je mogoče identificirati tržne spremembe in prihodnje dogodke ter predvideti, kako občutljiva je banka na izjemne situacije. Proces ocene kapitala mora biti občutljiv na tveganje. Kapital se mora torej prilagajati profilu tveganosti banke.

Vsaka banka bo na podlagi svoje kapitalske strategije in poslovnih planov določila svojo ciljno kapitalsko ustreznost. Postopek ocene bo seveda pri tem odvisen od kompleksnosti poslovanja banke. Bolj sofisticirane banke bodo drugače ocenjevale kapitalsko ustreznost kot banke, katerih glavna dejavnost je odobravanje kreditov svojim komitentom.

Struktura interne kontrole banke je prav tako pomembna za postopke ocene kapitalske ustreznosti. Učinkovita kontrola postopka ocene kapitalske ustreznosti mora vsebovati neodvisen pregled in revizijo – notranjo in zunanjo, kjer je to primerno (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 160 do 162).

Drugo načelo: *Nadzorniki morajo preverjati in vrednotiti interne ocene kapitalske ustreznosti, obenem pa tudi ustreznost obsega kapitala.*

Nadzorniki bodo podali oceno o ustrezni višini kapitalske ustreznosti na podlagi pregleda procesa interne ocene kapitalske ustreznosti, kvalitete kapitala, postopkov upravljanja s tveganji in kontrolnega okolja.

Ocena regulatornega kapitala temelji na oceni tveganj. Nadzorniki bodo periodično, s kombinacijo različnih vrst pregledov[85], preverili, ali banka ustrezno ocenjuje tveganja, ki jim je izpostavljena, kako upravlja z njimi in kakšna je kvaliteta interne kontrole. Pri oceni tveganosti bodo nadzorniki upoštevali ustreznost in učinkovitost procesov upravljanja s tveganji v banki, sistemov notranjih kontrol in kvaliteto upravljanja banke. Pregled postopkov in metod za merjenje tveganj bo obsegal tudi proces izvajanja stres testov, njihove rezultate in vpliv na ciljno kapitalsko ustreznost.

Poleg preverjanja ustreznega ocenjevanja tveganj bodo nadzorniki pregledovali tudi kontrolno okolje banke - sistem poročanja in informiranja vodstva banke. Vodstvu mora biti iz poročil jasno razvidno, ali je obstoječ obseg kapitala ustrezen (glede na obstoječa tveganja) ter katere so bodoče kapitalske potrebe.

Nadzorniki bodo tudi redno preverjali, ali banke ustrezno izpolnjujejo zahteve prvega in tretjega stebra. Uporaba nekaterih elementov metodologije izračunov, tehnik prenosa kreditnega tveganja, sekuritizacije sredstev in drugih, je pogojena s kontinuiranim izpolnjevanjem minimalnih zahtev, vključno s standardi upravljanja s tveganji (Prvi steber)

[85] Komite našteva on-site ter off-site preglede, komunikacijo z vodstvom banke, pregled zunanjih revizorjev ter periodična poročila.

ter razkritji (Tretji steber)[86]. Nadzorniki bodo v okviru postopka regulatornega nadzora zagotavljali, da so ti pogoji stalno izpolnjeni.
Nadzorniki bodo na koncu podali oceno o kapitalski ustreznosti banke, s katero bodo ugotovili, ali izbrana kapitalska ustreznost ustreza tveganjem banke, praksi upravljanja s tveganji (torej, kako je vodstvo v preteklosti nadzorovalo in reguliralo spremembe v profilu tveganosti) ter poslovnemu okolju. Nadalje bo predmet končne presoje tudi uspeh uprave pri nadzoru obsega kapitala in kapitalske ustreznosti ter ustreznost strukture kapitala banke glede na naravo in obseg poslovanja.

Po opravljenem postopku regulatornega nadzora bi morali nadzorniki primerno ukrepati, če niso zadovoljni z rezultati internega ocenjevanja tveganj in alokacije kapitala v banki, a v nobenem primeru ne sme biti vloga nadzornika v postopku regulatornega nadzora takšna, da bi nadomestila odgovornost uprave in vodstva banke (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 163). Namen drugega stebra je med drugim tudi izboljšanje tehnik, postopkov in kulture upravljanja s tveganji v bankah, zato je nadzornikom dana diskrecija pri izbiri ukrepov, hkrati pa to nikakor ne pomeni, da bi bili nadzor in nadzorstveni ukrepi lahko nadomestilo za učinkovito vodenje oziroma upravljanje banke. Poudariti je potrebno tudi moč neformalnega prepričevanja bank oziroma njihovih vodstev, med drugim s poudarkom, da je eden izmed pogojev za uresničitev dolgoročno uspešne kapitalske strategije močan kapitalski položaj banke.

Tretje načelo: *Banke morajo vedno poslovati nad regulatornim kapitalskim minimumom, nadzorniki pa morajo imeti možnost zahtevati povečanje kapitalske ustreznosti.*

Pravila prvega stebra določajo minimalni kapital, potreben za zagotovitev varnega poslovanja banke. Banke z dobrimi internimi sistemi ocenjevanja, učinkovitim preteklim upravljanjem s tveganji, učinkovitimi notranjimi kontrolami ter ustrezno diverzificiranim tveganjem izpolnjujejo minimalne cilje za stabilnost, definirano v prvem stebru (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 164). Nadzorniki pa pričakujejo od bank poslovanje nad predpisanim kapitalskim minimumom. Tako bodo krita tudi tveganja, specifična za banko in trg, za katerega nadzor so pristojni nadzorniki odgovorni. Prvi steber Basla II teh tveganj ne pokriva in so zato urejena s pravili regulatornega nadzora.

Nadzorniki imajo na voljo več načinov za zagotavljanje, da banke delujejo pri zadostni ravni kapitala. Med drugim lahko nadzornik določi sprožilne in ciljne kapitalske zahteve ali za identifikacijo kapitalizacijske ravni banke opredeli kategorije kapitala, višje od minimalnih zahtev (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 165).

Četrto načelo: *Nadzorniki morajo ukrepati nemudoma ob nastanku možnosti padca kapitala pod ocenjeno ustrezno (varno) raven.*

[86] Komite posebej poudarja pomen pregleda izpolnjevanja minimalnih standardov, ko bodo banke morale razkriti lastnosti svojih internih metodologij, ki jih uporabljajo pri izračunu minimalnih kapitalskih zahtev.

Nadzornikova naloga je, da ustrezno ukrepa takoj, ko je ogrožena kapitalska ustreznost banke. Nadzornik mora izbrati najprimernejši ukrep, pri čemer je pomembna njegova diskrecijska pravica. Upoštevati se morajo okoliščine (finančnega) položaja banke in njenega poslovnega okolja. Ukrepi, ki jih našteva predlog Basla II, so opazovanje banke, prepoved izplačila dividend, zahtevo po pripravi in implementaciji načrta sanacije ter zahteva po dokapitalizaciji, nadzornik pa lahko banki izreče tudi prepoved opravljanja posameznih (zanjo najbolj tveganih) aktivnosti (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 165). Odprava vzrokov, ki so pripeljali do kritične finančne situacije, je pomembna dolgoročno in ne le kot trenutna rešitev z zahtevo po povečanju kapitala za večjo kapitalsko ustreznost.

3.1.2.2 Obrestno tveganje, tveganje koncentracij in preostala tveganja

Določena tržna tveganja se obravnavajo v sklopu drugega stebra, vendar naj bi se tako kot v primeru ostalih tveganj, tudi pred njimi zavarovali s kapitalom. Narava ter procesi za nadzor in upravljanje z obrestnim tveganjem v bančnih knjigah so med mednarodno aktivnimi bankami zelo raznoliki. Zaradi heterogenosti ureditev se to tveganje krije s pravili drugega stebra, vendar pa lahko nadzorniki vzpostavijo obvezno minimalno kapitalsko zahtevo, če presodijo, da je dovolj homogenosti med bankami glede narave in metod za opazovanje ter merjenje tega tveganja. Primerno orodje za njegovo merjenje v bančni knjigi so interni modeli bank, temu primerno pa je oblikovan tudi ukrep nadzornika. V primeru ko nadzorniki ugotovijo, da banka nima zadovoljive višine kapitala glede na višino obrestnega tveganja, lahko zahtevajo zmanjšanje izpostavljenosti temu tveganju, dodatno vsoto kapitala ali kombinacijo obeh (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 165 in 166).

V sklopu drugega stebra se pojavlja v zvezi z nadzorom upravljanja s kreditnim tveganjem vprašanje kritja preostalih tveganj (*residual risks*, Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 166 in 167). Banke lahko zmanjšajo kreditno tveganje ali tveganje nasprotne stranke s poroštvom, garancijo, kreditnimi izvedenimi instrumenti, kar zmanjšuje kapitalske zahteve. Ob CRM tehnikah, ki zmanjšujejo kreditno tveganje, se pojavijo tveganja, ki lahko povzročijo manjšo učinkovitost zmanjševanja tveganj. Ta tveganja (pravno, dokumentacijsko, likvidnostno) so bolj breme nadzornikov kot bank. Zato morajo banke imeti vzpostavljene politiko in postopke, s katerimi se kontrolira zmanjševanje teh tveganj. Nadzorniki lahko od bank zahtevajo vpogled ter jih pregledajo, da se preveri njihova primernost, učinkovitost, delovanje. Nezadovoljstvo nadzornikov ima za posledico takojšnje ukrepe ali zahtevo po dodatnem kapitalu za kritje preostalih tveganj, dokler se pomanjkljivosti ne odpravijo.

Tveganje koncentracije pri kreditnem tveganju, ki prav tako ni obseženo s prvim stebrom, se prav tako obravnava v stebru regulatornega nadzora. Koncentracija tveganj pomeni kakršnokoli izpostavljenost ali skupino izpostavljenosti z možnostjo nastanka izgub, dovolj velikih (glede na kapital, aktivo in raven tveganja banke), da bi ogrozila zdravje ali možnost

banke ohraniti vse osnovne dejavnosti. Gre za enega najpomembnejših vzrokov večjih problemov v banki.

Banke morajo imeti oblikovane učinkovito notranjo politiko, sistem in notranjo kontrolo za identifikacijo, merjenje, opazovanje in kontrolo svojih kreditnih koncentracij. Obseg slednjih morajo banke upoštevati pri oceni kapitalske ustreznosti. Banke morajo imeti dokumentirano upravljanje s temi koncentracijami. Morale bi oblikovati definicijo zase specifičnih koncentracij, način njihovega izračuna, njihove omejitve, ki bi morale biti določene glede na kapital, sredstva in celotno raven tveganja. Vsaka banka bi morala opraviti periodične stres teste večjih koncentracij, preveriti rezultate in identificirati ter se odzvati na morebitne spremembe v tržnih pogojih, ki bi vplivale na njeno poslovanje. Nadzorniki bi morali tudi ocenjevati obseg koncentracij banke, kako se z njimi upravlja in obseg, do katerega jih banka upošteva pri oceni svoje kapitalske ustreznosti znotraj zahtev drugega stebra. Ob nezadostnosti preverjenega bi morali izreči primerne ukrepe (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 167 in 168).

3.1.2.3 Transparentnost regulatornega nadzora

Nadzorniki bodo morali opravljati nadzor na transparenten način. Nova nadzorna pravila predpisujejo, da morajo biti javno objavljeni kriteriji za pregled internih kapitalskih ocen banke, kadar se predpišejo ciljni in sprožilni kapitalski količniki ali pa se postavijo kategorije kapitala, višje od regulatornega minimuma. Dejavniki, ki so vplivali na takšno odločitev, morajo biti javno objavljeni. Kjer so kapitalske zahteve postavljene nad minimumom za posamezno banko, bo nadzornik banki pojasnil zanjo specifične karakteristike tveganj, ki so posledično zahtevale kapitalsko zahtevo ali drugo popravno dejanje (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 168).

3.1.3 Tretji steber: Tržna disciplina

Cilj pravil tretjega stebra Basla II je poudariti visoko raven transparentnosti delovanja bank. Z javnimi razkritji bo drugim tržnim udeležencem omogočeno boljše razumevanje tveganj bank, njihovih profilov tveganosti in skladnost s kapitalsko strategijo ter finančnim položajem. Tržna disciplina bo tržnim udeležencem omogočila boljši pregled nad poslovanjem bank. Lete bodo imele večji interes za skrbno in varno poslovanje - s kapitalsko ustreznostjo, ki jih varuje pred morebitnimi izgubami, grozečih zaradi izpostavljenosti različnim tveganjem (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 5). Zagotovitev varnega poslovanja lahko pojmujemo kot dodatek k regulativnemu nadzoru, saj gre v ozadju za tržno discipliniranje. Tržni udeleženci, informirani o profilih tveganosti, o upravljanju s tveganji in o kapitalski poziciji, skratka o poslovanju bank, bodo kot nadzorniki bdeli nad ravnanjem bank ter jih s svojimi (poslovnimi) odločitvami nagrajevali ali sankcionirali, odvisno od disciplinirnosti bank pri izpolnjevanju zahtev nadzornih pravil.

3.1.3.1 Pogostnost razkritij

Pogostnost razkritij je s splošno zahtevo omejena na pol leta. Kvalitativna razkritja, ki se nanašajo na splošno poročilo o namenu in politiki upravljanja s tveganji, se lahko objavljajo enkrat letno. Ker je nov sistem bolj občutljiv na tveganja, splošen trend pa je bolj pogosto poročanje na kapitalskih trgih, bodo mednarodno aktivne in druge večje banke razkrile celotno kapitalsko ustreznost četrtletno. Enako časovno obdobje je določeno za objavo informacij o izpostavljenosti tveganjem, in tistih, ki so predmet hitrih sprememb (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 177). Za namen dosega tržne discipline je potrebno zagotoviti, da so tržnim udeležencem na voljo relevantni in ne zastareli podatki o profilu tveganja (oziroma o glavnih kazalcih finančne stabilnosti) bank, po drugi strani pa je potrebno vzpostaviti zavedanje večjih (in s tem tudi bolj izpostavljenih tveganjem) bank (njihovih vodstev) po stalnem discipliniranem delovanju.

3.1.3.2 Predmet razkritij

Banke naj bi se glede razkritij odločale po testu relevantnosti informacije za uporabnika. Osnova je vsebinski koncept. Relevantne za razkritje so tiste informacije, katerih neobjava ali netočna objava bi lahko vplivala na odločitev uporabnika, ki se zanaša na to informacijo pri sprejemanju ekonomske odločitve (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 176).

Banke morajo imeti oblikovan postopek razkritij, ki ga mora odobriti uprava, ter oblikovano interno kontrolo postopka razkritij. Razkrile bodo naslednje vrste informacij (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 176 do 190):

a) informacije o strukturi kapitala

Banke bodo razkrile kapitalsko strukturo, sestavine kapitala in značilnosti kapitalskih instrumentov, še posebej hibridov in drugih finančnih inovacij, obseg rezervacij za pokrivanje izgub iz kreditnega in drugih tveganj, razmerje med temeljnim (Tier 1) in dodatnim (Tier 2 in 3) kapitalom (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 179).

b) informacije o kapitalski ustreznosti

Banke bodo razkrile interne sisteme za oceno lastne kapitalske ustreznosti. Razkrile bodo tudi podatke o količnikih kapitalske ustreznosti, izračunane v skladu z izbrano metodologijo iz kapitalskega sporazuma in drugimi regulatornimi standardi. Objavljeni podatki naj bi omogočali sklep o tem, ali razpoložljiv kapital zadošča za kritje kapitalskih zahtev za kreditno, tržno, operativno in druga tveganja (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 180). Tržni udeleženci bodo lahko na podlagi teh informacij ugotovili, ali je kapital banke zadosten za nadaljnjo stabilnost poslovanja banke.

c) informacije o izpostavljenosti tveganjem

Transparentnost v prikazovanju profila tveganosti omogoča uporabnikom informacij sklepanje o tem, ali bo banka sposobna ohraniti svojo solventnost v času kriz (Sušnik, 2001, str. 59). Banka mora razkriti podatke o izpostavljenosti posameznim vrstam tveganja ter na katere načine obvladuje posamezne vrste tveganj. Postavljena je splošna zahteva po razkritju (za vse banke in za vse vrste tveganj), dodatno pa so predpisana še razkritja glede na posamezne vrste tveganj, ki so v nekaterih primerih (uporaba IRB pristopa za merjenje kreditnega tveganja, uporaba AMA pristopa za operativno tveganje, uporaba IMA pristopa za tržno tveganje in drugi) pogoj za uporabo s pravili predpisanih instrumentov (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 180 do 190). Na podlagi teh razkritij je mogoče sklepati o velikosti in naravi tveganosti banke - katerim tveganjem se banka najbolj izpostavlja in k prevzemanju katerih je najbolj nagnjena.

3.1.3.3 Zaupnost in nekonkurenčnost podatkov

Določeni podatki so zaupni, drugi pa takšne narave, da bi lahko ogrozili konkurenčnost banke. Sistem tretjega stebra naj ne bi posegal v ta področja, vendar pa so dopustne izjeme od zahtev po razkritjih, ki morajo biti javno obrazložene v poročilih banke. V takih primerih je potrebno splošno in ne podrobno razkritje, ter navedeno dejstvo in razlog za nerazkritje določenih podatkov (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 177).

3.1.3.4 Ukrep nadzornika

Tržna disciplina je močno povezana z ostalima dvema stebroma in je ob neupoštevanju zahtev prvega in izvajanju drugega stebra, s cilji s katerimi je bila postavljena, neučinkovita (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 3). Za delovanje tržne discipline pa je izjemnega pomena tudi sam nadzorni sistem in njegovo učinkovito delovanje. Problem tržne discipline se bo pokazal ravno v državah, kjer imajo hkrati tudi najšibkejši nadzorni sistem (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, str. 154). Nacionalni nadzorniki imajo različno moč ukrepanja (moralno prepričevanje, dialog z vodstvom banke, denarne kazni), sredstva za učinkovito in disciplinirano javno razkrivanje za trg relevantnih informacij pa bi morala biti neomejena (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, str. 175). Nadzorniki lahko zahtevajo bodisi javno razkritje informacij bodisi objavo podatkov v rednih poročilih nadzorni instituciji oziroma v rednih poročilih javnosti. Nadzorniki morajo imeti moč zahtevati te informacije in morajo biti sposobni ustrezno ukrepati ob neupoštevanju zahtev tretjega stebra, ker pa je potrebno vzbuditi zavest tudi o tržno discipliniranem delovanju bank, bo verjetno še vedno dovolj učinkovito prepričevanje vodstev posameznih bank o potrebnosti in nujnosti razkritja posameznih informacij.

3.2 NOVA PRAVILA NADZORA NAD ZAVAROVALNICAMI – SOLVENCY II

Sedanji sistem solventnosti Solvency I urejata Direktiva Evropske skupnosti 2002/83 za življenjske in Direktiva Evropske skupnosti 2002/13 za neživljenjske zavarovalnice. O dodatnem nadzoru nad zavarovalniškim skupinami je bila sprejeta Direktiva Evropske skupnosti 1998/78, o dodatnem nadzoru finančnih konglomeratov pa Direktiva Evropske skupnosti 2002/87.

Solvency II je projekt, ki je namenjen oblikovanju pravil novih evropskih direktiv o nadzoru zavarovalnic. Začel se je leta 2000 in je usmerjen k prilagoditvi sistema solventnosti zavarovalnic novim tveganjem, proizvodom in tehnikam upravljanja tveganj, okrepitvi nadzora nad zavarovalnicami in zavarovalniškimi skupinami ter uvedbi transparentnosti delovanja ne le subjektov temveč tudi organov nadzora.

Ureditev sistema Solvency II je še v fazi razpravljanja in odločanja med več možnostmi, o čemer Zavarovalni odbor (Insurance Committee) Generalnega direktorata za notranji trg Evropske Komisije izdaja delovne dokumente. Stopnja priprave in sprejetja direktiv še sledi.

Sistem Solvency II bo temeljil na treh stebrih[87] (Insurance Committee, 2003c , str. 18):

1. steber: pravila glede rezervacij, upravljanja s sredstvi in kapitalskih zahtev;
2. steber: pravila glede vsebine in postopka regulatornega nadzora;
3. steber: pravila glede razkritij, transparentnosti ter tržne discipline.

Sprejetih bo več direktiv in sicer ena za področje življenjskih in druge za področje neživljenjskih zavarovanj. Njihov cilj bo zagotoviti skladnost zahtev ter nadzornih praks med finančnimi sektorji, omogočiti učinkovitejši nadzor nad zavarovalniškimi skupinami in finančnimi konglomerati in doseči večjo usklajenost kvalitativnih in kvantitativnih metod nadzora (Insurance Committee, 2003a, str. 3). Najpomembnejši cilj je vzpostaviti sistem nadzornih pravil, ki bo bolj prilagojen tveganjem, katerim so zavarovalnice izpostavljene. Pravila, določena z novimi direktivami, bodo morala biti učinkovita, prilagodljiva razvoju zavarovalniških produktov, novim standardom mednarodnih organizacij in novim metodam upravljanja s tveganji.

Solvency II razširja omenjeni obseg nadzora z nadgradnjo pravil, ki se nanašajo na izračun tehničnih rezervacij, sredstva, namenjena njihovemu kritju ter meje solventnosti na tako imenovano »celovito solventnost« (*overall solvency,* Insurance Committee, 2002, str. 13). Slednja pomeni oceno finančne stabilnosti zavarovalnice, pri čemer upošteva notranje (proizvodi, premije, organizacija, kvaliteta upravljanja) in zunanje okolje (konkurenca, kvaliteta delničarjev) podjetja in omogoča pogled na prihodnji finančni položaj podjetja.

[87] Solvency II sledi Baslu II, vendar so trije predlagani stebri prirejeni posebnostim nadzora zavarovalnic.

3.2.1 Prvi steber: Kapitalske zahteve, rezervacije in upravljanje s sredstvi

Pravila Mednarodne organizacije nadzornikov zavarovalnic (International Association of Insurance Supervisors – IAIS) določajo, da mora nadzornik pri ocenjevanju solventnosti določenega podjetja upoštevati ne le zadostnost rezervacij in sredstev z zahtevano solventno mejo temveč tudi kvaliteto notranje ocene tveganj ter upravljanja z njimi (International Association of Insurance Supervisors, 2002, str. 10).

Solvency II bo vzpostavil sistem, bolje prilagojen tveganjem, katerim so zavarovalnice izpostavljene. Zavarovalnice bo spodbujal k merjenju in upravljanju s tveganji. Kvantitativna pravila prvega stebra se bodo nanašala na oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij, upravljanje s sredstvi in izračun novih kapitalskih zahtev.

3.2.1.1 Kapitalske zahteve

Nov koncept Solvency II je ciljni oziroma želeni kapital (*target capital*). Ta koncept bo do določene mere nadomestil sedanjo minimalno solventno mejo.

Sedanje direktive določajo, da so zahteve po solventnosti in meje solventnosti določene kot ščit pred nestabilnostjo zavarovalnice, vendar nekateri nadzorniki pojmujejo te zahteve kot pragove za aktivno ukrepanje, drugi pa kot zgodnje indikatorje, ki opozarjajo na težaven finančni položaj zavarovalnice.[88]

Za ocenjevanje solventnosti ne zadostuje le določitev kapitalskih zahtev, temveč določitev postopka nadzora in intervencije, s čimer bi se lahko upoštevala vsa tveganja, povezana z organizacijo podjetja in njegovim upravljanjem s tveganji. Zavarovalnice je potrebno spodbujati k ocenjevanju kapitala, ki ga potrebujejo za zmanjšanje tveganja propada na sprejemljivo raven (Conference of Insurance Supervisory Services of the Member States of European Union, 2002, str. 69 do 75).

Pravila Solvency II bodo ta koncept jasno ločila od minimalne, varnostne meje kapitala (*safeguard level*). Minimalna raven varnostnega kapitala bo še vedno, poleg oblikovanih rezervacij zavarovalnice, dovoljevala močno intervencijo nadzornika. Potrebno bo uskladiti različne zahteve glede kapitala, rezervacij in sredstev (Insurance Committee, 2002, str. 19 in 20).

Nova nadzorna pravila uvajajo dve ravni kapitala in ustrezni kapitalski zahtevi. Prva – *minimalna raven kapitala* – služi kot varovalka pred previsoko tveganim delovanjem. Namen minimalne ravni kapitala ni v odražanju specifičnega profila tveganosti subjekta nadzora temveč pomeni prag zadnje rešitve njegovega finančnega položaja. Sedanja ureditev

[88] Glej točko 3.2.3.

garancijskega sklada in minimalne solventne meje bi lahko do spremembe mednarodnih računovodskih standardov ostala nespremenjena. Minimalna kapitalska raven mora biti določena dovolj nizko, da omogoča prepoznavanje (ne)zadostne kapitalizacije zavarovalnice. Poleg tega mora biti objektivna in enostavna, da zagotavlja hiter odziv nadzornika[89] in usklajenost uporabe s strani vseh subjektov nadzora ter nadzornih organov (Insurance Committee, 2002, str. 40). Sedanji izračun minimalne kapitalske zahteve se mora spremeniti na enostaven način, njen izračun pa ostati objektiven, enostaven in neodvisen od izračuna ciljne kapitalske ravni (Insurance Committee, 2002, str. 42 in 43).

Ciljna kapitalska raven odraža ekonomski kapital, ki ga zavarovalnica potrebuje za delovanje pri minimalnem tveganju propada. Njen namen je kritje večine tveganj, katerim so zavarovalnice izpostavljene in je namenjena predvsem nadzoru v okviru postopka regulatornega nadzora (Insurance Committee, 2003a, str. 5). Ciljna raven kapitala tako odraža specifične lastnosti zavarovalnice in nadzornikom daje informacije o njeni dejanski kapitalizaciji.

Za določitev te ravni se predlaga razvoj običajnega, standardnega modela tveganja, ki bi ga uporabljala vsa podjetja sektorja zavarovalništva na področju EU. Ciljni kapital bi bil tisti, ki ga zavarovalnica potrebuje za zmanjšanje verjetnosti propada na x % v y letih, pri čemer naj x in y ne bi bila manjša od 1 (Insurance Committee, 2003c, str. 36).

Kapital je mogoče oceniti s standardnim modelom ali pa z naprednimi (*Internal Risk Management* – IRM) modeli. Napredni model je tisti, ki upošteva merila tveganj, ki so specifična za posamezno podjetje. Del tega so načrti podjetja, aktivnosti, posli, upravljanje s tveganji (Wason, 2004, str. 5). Napredni pristopi navadno zahtevajo nižje kapitalske zahteve od standardiziranih pristopov.

Sofisticirane zavarovalnice bodo tako uporabljale interne modele ocenjevanja tveganj, katerih uporaba bo dovoljena pod pogojem prehodne odobritve pristojnega nadzornega organa. Pri odobritvi uporabe naprednih pristopov bodo nadzorniki predvsem ocenjevali:

- kvaliteto postopkov upravljanja s tveganji,
- kvaliteto in izkušnje zaposlenih v podjetju,
- zanesljivost podatkov,
- kvaliteto modelov in
- interno kontrolo.

Za izračun minimalne kapitalske zahteve (solventnostne meje) IRM pristop ne bo mogoč (Insurance Committee, 2003b, str. 7). Izjeme od standardnega pristopa k izračunu ciljne kapitalske zahteve pa bodo določene le za tiste subjekte, katerih interni modeli bi se izkazali za dovolj natančne in bolje prilagojene njihovim posebnostim, bodisi posebnostim dejavnosti

[89] Nadzornik bo na tej ravni določil ukrep nadzora, ki pomeni reševanje težavnega položaja subjekta nadzora.

bodisi drugim elementom, ki vplivajo na njihov profil tveganosti (Insurance Committee, 2003c, str. 37).

Napredni IRM pristop bodo lahko zavarovalnice uporabljale, če bodo zaprosile za oceno in odobritev internega modela ali pa, če bodo nadzorniki v postopku regulatornega nadzora (drugi steber) ugotovili, da standardni model ne odraža dejanskega profila tveganosti zavarovalnice in zahtevali uporabo internega modela. Ostale zavarovalnice bodo ocenjevale ciljni kapital po standardnem pristopu, dokler ne bodo razvile bolj kompleksnih modelov.

Nekatera tveganja zaradi kompleksnosti ne bodo obsežena v prvem temveč v drugem stebru. Pravila prvega stebra se bodo nanašala na tveganje, ki se nanaša na zadostnost oblikovanih rezervacij glede na premije, kreditno, tržno in kasneje operativno tveganje (sprva bo to področje urejeno s pravili drugega stebra), drugi steber pa bi pokrival področje težko merljivih tveganj – likvidnostno in druga tveganja, ki ne bodo zajeta s pravili prvega stebra.

3.2.1.2 Rezervacije

Eden najpomembnejših temeljev nove ureditve je večja usklajenost zavarovalno-tehničnih rezervacij. Zavarovatelji različnih nacionalnih ureditev izračunavajo posamezne vrste rezervacij po različnih metodah in jih oblikujejo v višini, ki se jim zdi primerna, ne glede na regulatorne zahteve sedanjih nadzornih pravil temveč glede na elemente (predvsem tveganost) svojega poslovanja.

Direktive ureditve Solvency I določajo, da morajo biti rezervacije zadostne, zanesljive, objektivne in oblikovane na način, ki omogoča primerjavo različnih zavarovateljev. Slednje je najšibkejša točka sedanjih pravil (Insurance Committee, 2002, str. 31), zato KPMG v svojem poročilu opozarja na to, da je potrebna harmonizacija predvsem področij škodnih, izravnalnih in matematičnih rezervacij (European Commission, KMPG, 2002, str. 75-117).

Pravila Solvency II bodo v prvem stebru določala novo kvantitativno osnovo škodnih rezervacij *(provisions for outstanding claims*[90]*)*. Predlagani sta dve možnosti in sicer (Insurance Committee, 2003d, str. 27):

- za vsak del rezervacij se določijo pričakovane vrednosti in ustrezne mere tveganj; izpolnjena mora biti zahteva, da obstaja 75% verjetnost, da bo skupna vsota zahtevkov določenega leta krita z vsoto oblikovanih rezervacij.
- Pristop najboljše ocene (*best estimate*), povečane za koeficient, določen glede na spremenljivost poslovne linije (kratkoročne linije imajo nižjo spremenljivost kot dolgoročne in zato je manjša verjetnost nastanka zahtevkov).

[90] »Provisions for outstanding claims« so v 28. členu Direktive 91/674/EEC opredeljene kot rezervacije, ki krijejo razliko med vsemi stroški iz dogodkov, ki so se zgodili do konca tekočega finančnega leta, ne glede na to ali so bili prijavljeni ali ne, ter vsoto poplačanih zahtevkov.

Pravila drugega stebra bodo vzporedno s tem vsebovala smernice za upravljanje z zahtevki in postopka oblikovanja rezervacij (Insurance Committee, 2003b, str. 5). Nov člen direktiv Solvency II bo poudaril (Insurance Committee, 2003c, str. 32 in 33):

- načelo razumnega upravljanja z zahtevki in oblikovanja rezervacij: zavarovatelj mora primerno registrirati oziroma knjižiti in ravnati z zahtevki svojih zavarovalcev, uporabljati ustaljene in dokumentirane metode oblikovanja rezervacij in o tem poročati v skladu z predpisanim minimalnim standardom;
- kvantitativno osnovo za oblikovanje rezervacij, ki pomeni da mora vsota rezervacij zadoščati za celotne končne stroške pri dani verjetnosti nastanka zahtevkov;[91] raven, na kateri je postavljena zahteva, je lahko raven pogodbe ali pa raven podjetja;
- uporabo običajnih statističnih podatkov glede rezervacij, kar pomeni zahtevo po zbiranju, opazovanju, analiziranju in posredovanju statističnih podatkov in informacij, s čimer bi bilo mogoče primerjati dejansko višino škodnih rezervacij na posameznih nacionalnih trgih.

Problem harmonizacije področja izravnalnih rezervacij *(equalisation provisions)* je mogoče rešiti z razširitvijo njihovega obsega na vse dejavnosti, ki se štejejo za spremenljive (glavna tveganja, tveganje nastanka katastrof, tveganja povezana s klimatskimi spremembami) in vplivajo na solventnost zavarovalnice ter oblikovanje rezervacij (Insurance Committee, 2002, str. 32).

Pri izračunu minimalne solventne meje bi bilo potrebno poleg kapitala upoštevati tudi izravnalne rezervacije. Slednje temeljijo na preteklem poslovanju posameznega podjetja in tako ne omogočajo sklepov o kapitalski ustreznosti zavarovalnice, glede na tveganja, katerim je izpostavljena. Le v povezavi s kapitalom omogočajo predstavo o celotni solventnosti podjetja.

Zavarovalniški komite poudarja glede matematičnih rezervacij *(mathematical provisions)* nujnost harmonizacije tabel smrtnosti in izbranih diskontnih mer.

Direktiva Evropske skupnosti za življenjska zavarovanja 2002/83 določa, da pomeni izračun matematičnih rezervacij primerno aktuarsko oceno, ki upošteva vse prihodnje obveznosti, določene s pogoji zavarovalnih pogodb za vsako pogodbo posebej ter vse prihodnje premije. Glede izračuna matematičnih rezervacij se predlaga sprejem kvantitativnih pravil, ki bi določila njihov izračun na podlagi najboljše ocene (*best estimate*) – pričakovani sedanji vrednosti prihodnjih kapitalskih tokov, diskontiranih po določeni diskontni meri, tehtanih z določenimi utežmi tveganj (Insurance Committee, 2003d, str. 19).

[91] Odstotek verjetnosti, da bodo vloženi zahtevki iz naslova zavarovalnih pogodb, je v Avstraliji 75%; na Nizozemskem se predlaga enak odstotek verjetnosti.

Poleg tega omenjena direktiva predpisuje, da mora biti diskontna mera previdno izbrana, določena v skladu s pravili pristojnega organa: kadar zavarovalne pogodbe vsebujejo zajamčeno obrestno mero, bo maksimum določen na ravni največ 60% obrestne mere na državne obveznice; kadar se sredstva zavarovalnice ne ocenjujejo po njihovi nabavni vrednosti, je lahko maksimalna obrestna mera določena tako, da se upošteva tudi dobiček aktive zavarovalnice, zmanjšan za predpisano mejo obrestne mere, vendar se pri tem upošteva tudi predviden dobiček na prihodnjo aktivo (Insurance Committee, 2003d, str. 18 in 19).

Sedanja pravila ne določajo, ali mora biti obrestna mera določena že ob sklenitvi pogodbe ter ali mora takšna ostati, ali se mora spreminjati za vse pogodbe glede na spremembe državnih obrestnih mer, določenih za posojila. Možno je določiti podrobnejša pravila, ki bi obravnavala te nejasnosti. Problem je mogoče rešiti z ločitvijo višine obrestne mere ob podpisu pogodbe ter minimalne višine obrestne mere med trajanjem pogodbenega razmerja. Slednja bi bila nižja. Lahko pa bi se uvedla tako imenovana odpornostna rezervacija (*resilience provision*), ki bi krila razliko med dobičkom iz aktive zavarovalnice (dobiček bi se izračunal s pomočjo scenarijskega testa) ter višino obrestne mere, ki se uporablja za vrednotenje aktive (Insurance Committee, 2002, str. 34).

Vzporedno s kvantitativnimi pravili bo potrebno s pravili drugega stebra določiti standarde upravljanja s tveganji, ki se nanašajo na oblikovanje matematičnih rezervacij (Insurance Committee, 2003c, str. 29).

Smrtnostne tabele bi se najbolje uredile s pravili drugega stebra z navodili za uporabo tabel ter oblikovanjem specifičnih principov notranjega upravljanja in postopka regulatornega nadzora (Insurance Committee, 2002, str. 33 do 35). Nadzorni organi bi morali zagotoviti, da zavarovalnica opazuje trende smrtnosti, in na tej podlagi primerjati tendence na EU ravni.

Pravila, ki se nanašajo na druge zavarovalno-tehnične rezervacije, ne potrebujejo sprememb. Dolgoročno gledano bodo spremembe potrebne zaradi uskladitve ureditve z novimi mednarodnimi računovodskimi standardi (Insurance Committee, 2003b, str. 32).

3.2.1.3 Upravljanje s sredstvi

Zavarovalnica mora razumno upravljati s sredstvi. Sedanje direktive določajo, da morajo sredstva, ki krijejo tehnične rezervacije, upoštevati naravo dejavnosti zavarovalnice in sicer v takšni meri, da se zavarujejo varnost, dobičkonosnost in možnost prodaje (tržnost) investicij, ki jih bo zavarovalnica ustrezno razpršila in tako diverzificirala tveganja (Insurance Committee, 2004, str. 6). Tista, ki so primerna za kritje rezervacij, so predpisana poleg načel interpretacije seznama dovoljenih sredstev. Direktive pa določajo le pravila za upravljanje s sredstvi, s katerimi se krijejo rezervacije. Pravila Solvency II se bodo nanašala na vsa sredstva in tudi obveznosti zavarovalnice.

Tveganje, ki se nanaša na sredstva, bi moralo biti bolj specifično zajeto v izračunu ciljne kapitalske zahteve. Prav tako je vprašanje, ali je potrebno tudi v minimalno kapitalsko zahtevo vključiti določeno število kvantitativnih omejitev za znižanje tveganj, ki se nanaša na neuravnoteženost sredstev in obveznosti (Insurance Committee, 2003b, str. 6).

Z novimi pravili bodo poleg rezervacij s primernimi varnimi, diverzificiranimi in razpršenimi sredstvi krite tudi (ciljne) kapitalske zahteve. Zahtevalo se bo okrepljeno upravljanje z investicijami s pomočjo investicijskega načrta. Slednji bo poleg vsebine investiranja moral vsebovati tudi ocenjevanje tveganj in upravljanje z njimi (Insurance Committee, 2004, str. 6 in 7).

Investicijska tveganja in tveganje, ki izvira iz neuravnoteženosti sredstev in obveznosti (*mismatch risk*), je mogoče meriti in upravljati z ALM[92] modeli, ki poleg tveganj, ki se nanašajo na sredstva, upoštevajo tudi njihov vpliv na obveznosti. Ti modeli oblikujejo scenarije prihodnjih kapitalskih tokov, tako za sredstva kot tudi za obveznosti. Uvedli se bodo v obliki zahteve pri vseh vrstah zavarovanj. Nadzorna pravila Solvency II bodo določala, da mora zavarovalnica kot del upravljanja s tveganji ter postopkov upravljanja s tveganji izvesti ALM analizo za vse posle in dejavnosti, ki jih opravlja (Insurance Committee, 2004, str. 9). Njihova vloga bo odvisna od strukture in metod, predpisanih v zvezi s ciljno kapitalsko formulo.

3.2.2 Drugi steber: Regulatorni nadzor

Pravila drugega stebra predstavljajo osnovo za delovanje novih nadzornih pravil. Pravila Solvency II bodo s kvalitativnimi metodami nadzora in okrepljenim postopkom regulatornega nadzora dopolnjevala kvantitativne določbe prvega stebra.

Kvalitativna pravila so potrebna predvsem na področjih upravljanja s tveganji, notranje kontrole, upravljanja z usklajenostjo sredstev in obveznosti, pozavarovanja in on-site nadzora (Insurance Committee, 2003a, str. 5). Takšna narava novih pravil bo po eni strani omogočila nadzornikom učinkovito opravljanje nadzora, po drugi strani pa določala smernice delovanja subjektom nadzora.

Poleg tega je potrebno natančno opredeliti pristojnosti nadzornih organov: ukrepe nadzora, pooblastila in obveznosti nadzornega organa. Nova pravila bodo prav tako določala temelje transparentnosti opravljanja nadzora.

[92] Kratica ALM pomeni »asset liability match« oziroma uravnoteženost sredstev in obveznosti zavarovalnice.

3.2.2.1 Namen drugega srebra

Solvency I direktive ne določajo namena opravljanja nadzora nad zavarovalnicami in drugimi subjekti, našteta so le področja na katerih se opravlja. Predlagana je eksplicitna določba o namenu, kar bo hkrati povečalo transparentnost nadzora.

Nova določba bi se glasila: »Namen finančnega nadzora je delovati za varstvo in v korist zavarovalcev. Nadzor hkrati spodbuja ohranitev učinkovitega, stabilnega, pravičnega in varnega finančnega trga.« (Insurance Committee, 2003d, str. 41)

Nadzor ima preventivno in kurativno funkcijo. Slednja se nanaša na ukrepanje nadzornika, preventivna pa je vezana na zahteve podjetjem glede upravljanja s tveganji in glede interne kontrole. Ti dve funkciji predstavljata prvotni namen drugega stebra (Insurance Committee, 2003c, str. 20 in 21). Podjetja morajo razviti postopke za izvajanje interne kontrole in upravljanja s tveganji. Pristojni nadzorniki bodo od vsakega subjekta zahtevali zdrave administrativne in računovodske postopke, zadostno interno kontrolo in mehanizme zanje.

Finančni nadzor mora pokrivati kvaliteto upravljanja s tveganji in prilagoditev le-te glede na kvantitativna pravila prvega stebra. Novi sistem pravil mora spodbujati razumno upravljanje s tveganji ter opazovanje tega upravljanja s strani nadzornih organov. Direktive Solvency II bodo tako določile tudi prakso upravljanja s tveganji in ciljno kapitalsko raven pri ocenjevanju celovite solventnosti podjetja.

3.2.2.2 Postopek regulatornega nadzora

Vsi nadzorniki morajo spoštovati določen standard nadzora. Največjo kvaliteto praktičnega izvajanja nadzornih pravil bo mogoče doseči s pospešeno harmonizacijo postopka regulatornega nadzora med državami članicami EU (Insurance Committee, 2003d, str. 44). Temelji za on- in off-site nadzor, pooblastila, orodja in ukrepi nadzora morajo biti osredotočeni na celoten trg (ne le na posamezne subjekte).

Nadzorniki bodo z namenom dosega ciljev nadzora opravljali nadzor nad finančno stabilnostjo subjektov nadzora, analizirali posamezne zavarovatelje, skupine zavarovalnic, trg ter okolje, v katerem delujejo. Nadzor bo ločen na on-site in off-site nadzor. Nadzorniki bodo lahko zbirali vse potrebne informacije za izvajanje off-site nadzora, pri katerem se nadzira in ocenjuje stanje vsakega zavarovatelja kot tudi celotnega trga. On-site nadzor bodo pristojni nadzorni organi izvajali, da bi se preverilo delovanje zavarovatelja ter spoštovanje pravil, nadzornih standardov in zahtev.

Nadzornik bo imel na voljo preventivne in kurativne ukrepe, ki so časovno, glede primernosti in nujnosti potrebni za dosego namena nadzora. Izrekal bo tudi sankcije, ki bodo temeljile na jasnih in objektivnih, javno znanih kriterijih (Insurance Committee, 2003d, str. 44 in 45).

Nova nadzorna pravila bi morala določati tudi, katere so nepravilnosti, ki jih nadzorniki v postopku nadzora preverjajo in glede katerih sprejemajo primerne ukrepe, s področij kvalitete sredstev, kvalitete računovodenja in aktuarskega dela, interne kontrole, kvalitete zadostnih rezervacij glede zaračunane premije in sprejete obveznosti, zadostnost tehničnih rezervacij, kvalitete (programa) pozavarovanja ter kvalitete upravljanja s tveganji (Insurance Committee, 2003d, str. 45 in 46).

Posebno vprašanje predstavlja postopek regulatornega nadzora zavarovalniških skupin. Področje nadzora zavarovalniških skupin zahteva tesno sodelovanje in koordinacijo med nacionalnimi nadzornimi organi, da bi bil nadzor dober in učinkovit. Posebej pomembna bo izmenjava informacij ter podatkov med nadzornimi organi, ki opravljajo nadzor nad ostalimi subjekti zavarovalniške skupine (Insurance Committee, 2002, str. 55 in 56).

3.2.2.3 Raven nadzorne kontrole

Solvency II se nanaša na celovito solventnost, ki se ne nanaša le na razpoložljivi kapital ampak tudi kritje vseh obveznosti z dovoljenimi sredstvi. Raven nadzorne kontrole[93] pa pomeni prag, ki sproži ukrepanje nadzornega organa (Insurance Committee, 2004, str. 19).

Nadzorniki bodo ocenjevali celovita solventnost podjetja. Namen pragov, ki nadzornika sicer ne zavezujejo k ukrepanju, je pooblastilo za varovanje zavarovalcev pred prevelikimi izgubami, nastalih zaradi nezmožnosti zavarovatelja izpolniti svoje obveznosti. Nadzornik mora prvotno varovati interese zavarovalcev in se mora zavedati nevarnosti, ki bi lahko ogrozile zavarovateljevo solventnost. Nova nadzorna pravila bodo tako določila intervencijo na ciljni ravni – ravni solventne kontrole.

V sedanji ureditvi Solvency I obstajata dve ravni solventne kontrole in sicer garancijski sklad in minimalna solventna meja. Sistem Solvency II uvaja širše pojmovanje solventnosti, nove ravni kapitalskih zahtev in posledično tudi novi ravni nadzorne kontrole:

- minimalna kapitalska raven in
- ciljna kapitalska raven.

Ciljna kapitalska zahteva bo višja od minimalne, nadzorniki pa bodo za njeno varovanje imeli na voljo več možnih ukrepov (Insurance Committee, 2004, str. 20). Nadzornikom mora biti dano pooblastilo, da na neformalni (priporočila vodstvu podjetja) ali formalni ravni (izrek ukrepa) zahtevajo zadostno vsoto razpoložljivega kapitala in kritje obveznosti z dovoljenimi primernimi sredstvi, bodisi kadar kapital podjetja pade pod ciljno raven bodisi kadar se interne metode ocenjevanja kapitalske ustreznosti izkažejo kot neustrezne bodisi v ostalih

[93] Zavarovalni odbor uporablja izraz »solvency control level«.

primerih. Slednji bodo morali biti v novih direktivah točno določeni, saj mora biti odstop od zahtev, ki jih postavljajo nova nadzorna pravila, utemeljen.

Vprašanje, ali bo določena diskrecijska pravica glede izbire primernega ukrepa nadzornika, ostaja predmet nadaljnjih razprav (Insurance Committee, 2004, str. 20). Cilj pravil Solvency II je tudi upoštevanje individualnega profila tveganosti subjekta nadzora. Doseg pragu kontrolne ravni mora biti sprožilec za ukrepanje v primeru neizpolnjevanja minimalne kapitalske zahteve. Glede ciljne kapitalske ravni pa mora nadzornik primeroma ocenjevati finančni položaj subjekta nadzora in na podlagi individualne obravnave primerno ukrepati – bodisi z zahtevo po višji kapitalski ustreznosti bodisi drugače, upoštevajoč celoten profil tveganosti zavarovalnice, njene sisteme upravljanja z njimi in tako dalje.

3.2.2.4 Upravljanje s tveganji

Izpolnjevanje zahtev glede upravljanja s tveganji bodo nadzorni organi nadzirali v skladu z metodologijo ocenjevanja in pristojnostmi, določenih s pravili drugega stebra.

Nadzornik bo od zavarovateljev zahteval oblikovane sisteme notranje kontrole, ki ustrezajo naravi in obsegu njihove dejavnosti. Poročanje in splošen vpogled v postopke notranje kontrole vodstvu omogočata opazovanje in kontrolo aktivnosti v zavarovalnici. Nadzornik bo od zavarovatelja tudi zahteval prepoznavanje ter učinkovito ocenjevanje vseh tveganj, katerim se izpostavlja (Insurance Committee, 2003d, str. 42).

Sistem notranje kontrole je kritičen za učinkovito upravljanje s sredstvi, pomeni pa tudi osnovo za varno in razumno delovanje zavarovatelja. Zagotavlja sistematičen pristop k ocenjevanju in izboljšanju učinkovitosti delovanja subjekta ter zagotavlja zakonito delovanje. Zanj je odgovorno vodstvo zavarovalnice, ki mora zagotoviti močno kulturo notranje kontrole znotraj svoje organizacije, česar bistvo je ustanovitev sistema zadostnega komuniciranja in delitve informacij med posameznimi ravnmi managementa (Insurance Committee, 2003d, str. 41). Najprej je potrebno oceniti tveganja, nato pa o tem obvestiti vodstvo. Ko je slednje osveščeno o določenih tveganjih, se lahko s tveganji upravlja. Zavarovalnica bo morala razviti postopke ravnanja s presežnimi tveganji, ter vedeti, katera oseba je odgovorna za prevzem tveganja (nastanek izpostavljenosti).

Nadzornik bo glede upravljanja s tveganji od zavarovatelja zahteval, da s prevzetimi tveganji primerno upravlja, še posebej s pozavarovanjem, ter orodja za zagotovitev zadostne ravni premij (Insurance Committee, 2003d, str. 42). Pravila ter kultura upravljanja v zavarovalnici morajo vzdrževati tveganja pod mejo nestabilnega, pretveganega delovanja. Upravljanje s tveganji je primerno, kadar ga je mogoče potrditi, oceniti, identificirati in kadar je mogoče tveganja kontrolirati ter za njihovo kritje držati zadostno količino kapitala. Med kontrolo in upravljanjem s tveganji mora biti podana jasna ločnica. Za prevzemanje in za upravljanje s tveganji morajo biti podana jasna navodila. Izvajati se bodo morali redni periodični notranji

pregledi usklajenosti prevzemanja in upravljanja s tveganji s sistemom upravljanja (Insurance Committee, 2003d, str. 43).

Sistem upravljanja s tveganji mora omogočati oblikovanje strategije v primeru pojava novih okoliščin. Jasno mora pokazati, kakšna je izpostavljenost tveganjem, povezanimi z zunanjimi dejavniki kot so na primer ekonomski cikli, spremenljiva tveganja, naravne katastrofe (Insurance Committee, 2003d, str. 43). Tako bodo morale biti postavljene ne le zahteve po stres testih, testih občutljivosti in testih poslovnega načrta v različnih scenarijih temveč tudi primeri takšnih testov in navodila za njihovo uporabo ter vsebino.

3.2.2.5 Peer review

Narava drugega stebra predpostavlja več ravni regulacije in sicer splošna pravila, smernice in skupno interpretacijo ter primerjavo praks nadzornih organov. Pravila bodo kvalitativne narave in zaradi kompleksnosti nadzornih pravil bo potrebno določiti tudi obveznost opravljanja peer-reviewjev[94], s katerimi bo določena institucija (predvidoma Conference of EU Supervisors) nadzirala prakse nadzora nacionalnih nadzornikov (Insurance Committee, 2003b , str. 9).

Mehanizem peer-reviewjev v EU bi pomenil zbliževanje in medsebojno priznavanje nadzornih praks nacionalnih nadzornikov (Insurance Committee, 2003c, str. 26). Hkrati je to močno orodje za harmonizacijo režima nadzora, saj se s tem deli praksa in znanje o opravljanju nadzora med državami članicami EU. Poročila o nacionalnih ureditvah in praksi opravljanja nadzora so danes pomembnejša zaradi globalizacije dejavnosti zavarovalnic, vedno večjega notranjega evropskega trga, nova pravila nadzora pa se vedno bolj opirajo na kvalitativne metode in postopek regulatornega nadzora.

3.2.2.6 Transparentnost regulatornega nadzora

Splošni kriteriji in metodologija ocenjevanja, ki jih nadzorniki uporabljajo, bodo morali biti javni (Insurance Committee, 2002, str. 55). Javno se bodo objavljali poteki postopkov regulatornega nadzora, poročila o opravljenih nadzorih ter izrečeni ukrepi, upoštevajoč izjeme (Insurance Committee, 2003a, str. 5).

Rezultati postopkov ocenjevanja morajo biti predstavljeni in predmet razprave s podjetji, podvrženim tem pravilom. Tudi s tem se po eni strani krepi tržna disciplina, po drugi pa kultura delovanja v skladu s postavljenimi postulati. Pojavlja pa se vprašanje, ali morajo biti določene informacije o nadzoru javno objavljene. To vprašanje je izjemno pomembno pri

[94] Peer review pomeni pregled opravljanja svojih nalog v okviru pooblastil, ki ga izvaja določena (nadnacionalna) institucija z namenom usklajevanja praks in nadzora postopanja in delovanja v okviru podeljenih pristojnosti.

tistih subjektih, ki že imajo finančne težave in pri katerih bi že sama objava določenih informacij glede opravljenega nadzora le otežila njihov položaj.

Insurance Committee v svojih delovnih dokumentih navaja, da ukrep nadzornika po zahtevi, višji od predpisane, ne bi smel biti objavljen (Insurance Committee, 2002, str. 55). Namen te določbe je ravno v varovanju zavarovalnice, ki se že tako sooča s pretveganim poslovanjem, peer-reviewji praks opravljanja nadzora posameznih nadzornikov pa preprečujejo zlorabo njihovih pooblastil.

3.2.3 Tretji steber: Razkritja, transparentnost in tržna disciplina

Pomemben del novega sistema predstavljata transparentnost in zahteva po razkritjih. S tem se bosta okrepila tržna disciplina in nadzor, temelječ na ocenjevanju dejanskih tveganj, ki jim je zavarovalnica izpostavljena. Tretji steber naj bi okrepil nadzor, urejen v drugem stebru Solvency II, oblikoval tržno disciplino in uskladil nadzor med sektorji finančnega trga.

Zahteve po razkritju določenih informacij o delovanju (doseganje kapitalskih zahtev, upravljanje s tveganji, izvedeni postopki nadzora in njihovi rezultati itd.) pomenijo okrepljen postopek regulatornega nadzora. Razkritja pomenijo »tržni nadzor«, v okviru katerega bodo zavarovalnice in zavarovalniške skupine odkrile podatke o poslovanju in uspešnosti poslovanja ter posledično o spoštovanju regulatornih pravil in navodil nadzornikov. Tržni nadzor bo omogočal večjo tržno disciplino. Obnašanje subjektov nadzora bo, v zavedanju po nujnosti pravilnega delovanja in spoštovanja nadzornih pravil, skladno z regulativo. Zainteresirani tržni udeleženci bodo »nadzorniki nadzornikov«[95] in tako posredno vplivali na vedenje zavarovalnic in zavarovalniških skupin. Cilj novih določb tretjega stebra pa je doseči harmonizacijo nadzornih pravil, ki bo ohranila konkurenčnost med subjekti nadzora posameznih sektorjev finančnih trgov.

Zahteve po poročanju bodo usklajene z zahtevami sporazuma Basel II. Nova pravila bi morala prav tako določati pomen in namen tržne discipline. Tržna disciplina ima dva pomena. Nanaša se na finančne informacije, namenjene investitorjem, analitikom, konkurentom in borznim posrednikom. Nanaša pa se tudi na informacije, namenjene lastnikom zavarovalniških polic (Insurance Committee, 2002, str. 57 in 58). Predstavlja tisti element nove ureditve nadzornih pravil, ki se bo povečal s povečanjem transparentnosti delovanja in opravljanja nadzora kot tudi povečanjem občutljivosti na tveganja.

Osrednje načelo novih pravil je varovanje interesov lastnikov polic (Insurance Committee, 2002, str. 57). Ta naloga je zaupana nadzornikom z določbami drugega stebra. Obveznost posredovanja določenih informacij in podatkov lastnikom polic bo določena v pravilih

[95] Izraz smo srečali že v poglavju o sporazumu Basel II. Stebra bosta podobno urejena, a s prilagoditvami značilnostim finančnega sektorja.

tretjega stebra, zato bi bilo smiselno vključiti tudi to načelo v pravila tega stebra (Insurance Committee, 2002, str. 58). Interese lastnikov polic je mogoče (posredno) varovati že s samim dajanjem informacij, neposredno pa z nadzornikovim ukrepanjem v obsegu pooblastil drugega stebra.

Poleg tega je potrebno določiti splošne temelje za razkritja informacij. Obseg zahtev ne bi smel biti večji od zahtev Basla II, sicer ne bo mogoče doseči enega od ciljev Solvency II - usklajenosti nadzornih pravil med finančnimi sektorji znotraj EU (Insurance Committee, 2003c, str. 43), hkrati pa glede tega področja ne bo mogoče govoriti o enako reguliranem položaju bank in zavarovalnic. Zahteve bodo temeljile na metodah in merilih, sprejetih v prvem in drugem stebru novega sistema pravil nadzora.

3.2.4 Komentar

Projekt Solvency II, katerega rezultat bodo nove direktive za življenjska in neživljenjska zavarovanja, je šele v fazi, v kateri je bil sprejet okvir novega sistema nadzora nad zavarovalnicami v EU. Natančnejša pravila, ki bodo opredelila pristop k merjenju in ocenjevanju ciljne kapitalske ravni, tehtanje izpostavljenosti, zahteve glede rezervacij in upravljanja s sredstvi, so še v fazi razvijanja. Enako velja za natančnejšo določitev vsebine regulatornega nadzora, pooblastil nadzornikov, ukrepov nadzora in za vsebino razkritij v sklopu pravil tretjega stebra. Za oba stebra se predvidevajo enaki pristopi kot jih uvaja Basel II, vsebina pa bo definirana glede na vsebino prvega stebra.

Za presojo posledic, ki jih bo prinesel Solvency II za zavarovalnice EU, je prezgodaj. Cilj je jasen in sicer je potrebna reforma nadzornih pravil z namenom zajetja vseh tveganj, katerim se zavarovalnice pri svojem poslovanju izpostavljajo, ter dosega zahtevanega kapitala, ki ustreza njihovim profilom tveganja. Nove evropske direktive bodo priznavale interne modele merjenja in ocenjevanja izpostavljenosti, upravljanja s tveganji, pod določenimi pogoji, ki jih bodo morale zavarovalnice izpolnjevati, da bodo lahko zaprosile za uporabo svojih internih modelov. Nadzorniki bodo lahko tudi zahtevali uporabo internih modelov, če bodo presodili, da standardizirani modeli ne odražajo dejanskih tveganj, ki bi jih kapital zavarovalnice moral kriti. Cilj je tudi doseči večjo harmonizacijo zavarovalno-tehničnih rezervacij[96], vendar bodo tehnična pravila za njihov izračun še morala biti določena. Prav tako bo potrebno še počakati na vsebino pravil drugega in tretjega stebra. Zgled Basla II ne bi smel biti tako močan, da bi bili sprejeti principi, prestrogi in omejujoči za evropski zavarovalniški trg, kar bi onemogočalo dosego namena novih pravil nadzora, torej zajetje vseh tveganj in zahteva po kapitalu, ki ustreza profilu tveganja zavarovalnice, izboljšanje upravljanja s tveganji v zavarovalnici, razvoj pravil regulatornega nadzora za preverjanje spoštovanja pravil prvega in tretjega stebra ter zahtev po razkritjih s ciljem dosega tržne discipline.

[96] Podrobneje o razlikah med nacionalnimi ureditvami evropskih držav za področje rezervacij glej Šramel Filip: Normativna in empirična analiza zavarovalništva nove Evrope, diplomska naloga, Ljubljana, 2004.

3.3 NOVA PRAVILA NADZORA NAD DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI - DIREKTIVA CAD III

Nadzor nad akterji kapitalskega trga, obravnavanimi v poglavju o nadzoru v Sloveniji, je tudi v svetovnem merilu kompleksen. Novih enotnih nadzornih pravilih na tem področju, ki bi bila primerljiva Baslu II, ni mogoče pričakovati, v največji meri zaradi različnih ureditev nacionalnih zakonodaj[97]. Mednarodna organizacija, ki obravnava problem nadzora nad akterji kapitalskega trga, je Mednarodna organizacija nadzornikov trgov vrednostnih papirjev (International Organization of Securities Commissions - IOSCO). Nadzor drugih finančnih institucij je v nadnacionalnem smislu reguliran s pravili in načeli ter smernicami, ki jih IOSCO izdaja, in k implementaciji katerih je zavezana tudi ATVP. Poleg tega ta organizacija skupaj z BIS ter IAIS obravnava primerljivost opravljanja nadzora področij bančništva, zavarovalništva in kapitalskega trga na skupnih forumih.

V tem poglavju so predstavljena nova pravila nadzora na ravni EU za finančne institucije, ki delujejo na trgu kapitala - Direktiva o kapitalski ustreznosti kreditnih institucij ter investicijskih podjetij (Capital Adequacy Directive - CAD III). V EU se vzporedno z Baselskim kapitalskim sporazumom Basel II pripravlja nova kapitalska direktiva, ki bo spremenila sedanjo Direktivo Evropske skupnosti 93/6 o kapitalski ustreznosti kreditnih institucij in investicijskih podjetij, s katero bo EU implementirala pravila novega kapitalskega sporazuma Basel II v svoj pravni red. Ta direktiva bo s tri stebrno ureditvijo regulirala ravnanje in poslovanje omenjenih subjektov. Evropska Komisija si je prizadevala, da bi dosegla čim bolj Baslu II usklajeno ureditev, vendar so tudi v končnem predlogu, ki je prešel v fazo zakonodajnega postopka in končne implementacije, določene razlike, prilagojene posebnostim evropskega finančnega trga.

V okviru prvega stebra bodo opredeljene kapitalske zahteve za kreditno, tržno in operativno tveganje in pristopi k merjenju teh tveganj, enaki baselskim. Določbe, ki so predmet diskrecije nacionalnega nadzornika, so precej problematične, saj se nacionalne diskrecije od države do države med seboj v veliki meri razlikujejo. CAD III bo zato precej omejila meje uporabe takšnega odločanja z namenom poenotenja nadzorstvenega odločanja in hkrati preprečitve morebitnih motenj na skupnem evropskem finančnem trgu (Rubin, 2003a, str. 1). Enako kot je to urejeno v novem kapitalskem sporazumu Basel II in kot bo to urejeno z direktivami Solvency II, tudi drugi steber CAD III direktive sestavljajo določbe o regulativnem nadzoru, tretji steber pa s ciljem vzpostavitve tržne discipline določa zahteve po razkritjih in transparentnosti poslovanja subjektov nadzora.

[97] Pri oblikovanju Basla II so veliko vlogo igrale tudi ZDA. Na tem področju ne kažejo interesa za oblikovanje enotnih nadzornih pravil, ki bi jih lahko oblivala organizacija IOSCO po zgledu kapitalskega sporazuma Basel II. Ameriški kapitalski trg je samostojno reguliran z zakonodajo s področja vrednostnih papirjev, nadzor kapitalskega trga pa opravlja Securities Exchange Commission. Pomanjkljivost nadzora ameriških akterjev kapitalskega trga se je pokazala v primerih podjetij Enron, Worldcom in drugih, ki so namerno napačno izkazovali dobičke, s pomočjo revizijskih hiš. Prišlo je do sprejema nove zakonodaje, ki bolje regulira poročanje, posega v zahteve revidiranja in podobno.

Prihodnja evropska direktiva vsebuje enotna pravila za vse kreditne institucije in investicijska podjetja v EU. Te finančne institucije delujejo in si v več primerih konkurirajo na istih trgih in v istih poslovnih linijah (European Commission, 2003a, str. 58). Basel II se bo implementiral na EU ravni v obliki ureditve enotnega obravnavanja teh subjektov, kar je posebnost in je značilno le za pravni red EU. Pojavlja se vprašanje konkurenčnosti evropskih investicijskih podjetij z neevropskimi, ki niso regulirana s takšnimi pravili. V času sprejemanja in spreminjanja predloga sprememb sedanjih direktiv[98], ki urejata to področje, so bile upoštevane posebnosti teh reguliranih institucij in temu primerno so bile določene tudi spremembe, ki so do določene mere kvantifikativno različne od zahtev za kreditne institucije (banke).

3.3.1 Investicijska podjetja

Predlog Direktive CAD III določa, da so investicijska podjetja, zajeta z novimi pravili nadzora, določena z določbami 4. člena Direktive Evropske skupnosti 2004/39 o trgih finančnih instrumentov. Investicijsko podjetje je torej pravna oseba, ki je pooblaščena za izvajanje ene ali več investicijskih storitev za račun tretjih oseb in/ali ene ali več investicijskih aktivnosti kot svoje poklicne dejavnosti. Države članice EU lahko mednje vključujejo tudi subjekte, ki niso pravne osebe, a so subjekti nadzornih pravil nacionalnega pravnega reda, katerih pravni status zagotavlja zaščito interesov tretjih oseb, enako tisti, ki jo nudijo pravne osebe.

V obseg nove regulative ne bodo zajeta investicijska podjetja in svetovalci, ki lahko le sprejemajo in posredujejo naročila investitorjev in ki v nobenem primeru ne smejo biti zadolženi pri svojih komitentih. Ti subjekti, ki jih nadzorna pravila CAD III ne bodo zajela, morajo izpolnjevati zahtevo po zavarovanju svoje poklicne odgovornosti ter primernega kritja morebitnih obveznosti za primer poklicne malomarnosti.

Omenjena direktiva vsebuje tudi seznam dejavnosti, ki jih opravljajo investicijska podjetja. Višina osnovnega kapitala, ki je predpisana s kapitalsko direktivo, je odvisna od obsega dejavnosti investicijskega podjetja. Tako pride do osnovne delitve na podjetja, ki morajo imeti 730 tisoč evrov osnovnega kapitala, in druga, za katera je predpisana višina osnovnega kapitala 125 tisoč evrov. Slednja ne poslujejo s finančnimi instrumenti za svoj račun ali prevzemajo finančnih instrumentov na zavezujoči osnovi, vendar pa lahko hranijo denar in/ali vrednostne papirje svojih komitentov ter lahko nudijo poleg tega tudi sprejem, posredovanje in izvršitev investitorjevih naročil finančnih instrumentov ter upravljanje posameznih portfeljev investicij v finančne instrumente. Pristojni nadzorni organ lahko v skladu z nacionalno diskrecijo ta znesek zniža na 50 tisoč evrov, če podjetje nima dovoljenja za

[98] Direktiva 1993/6/EEC o kapitalski ustreznosti kreditnih institucij in investicijskih podjetij ter Direktiva 2000/12/EC o izvajanju dejavnosti kreditnih institucij.

hranjenje denarja ali vrednostnih papirjev svojih komitentov, poslovanja za račun komitentov ali za zavezujoč prevzem izdanih instrumentov za svoj račun.

Izpolnjevanje zahtev novih nadzornih pravil se bo zahtevalo na individualni in konsolidirani ravni. Skupina finančnih institucij, ki je kompleksna in vsebuje eno ali več podskupin, bo morala tudi na teh ravneh zadostiti kapitalskim zahtevam (pomembno v primeru internacionalnih skupin). Vsaka institucija mora izpolnjevati zahteve po zadostni kapitalizaciji na individualni ravni, pristojni nadzornik pa lahko na podlagi individualne obravnave dovoli znižanje kapitalskih zahtev za posamezno institucijo: če je raven subkonsolidiranega kapitala zadostna; kadar ni pravnih ovir za prenos presežka regulatornega kapitala in je družba mati zavezana k prenosu kapitala iz drugih oseb skupine (kadar je količnik kapitalske ustreznosti katere od njih pod predpisano ravnijo); kadar nadzorniki v isti državi članici lahko opravljajo nadzor celotne skupine (European Commission, 2001, str. 12). Kadar torej ni zadoščeno pogojem mobilnosti kapitala v skupini, lahko nadzornik zavrne znižanje individualnih kapitalskih zahtev na subkonsolidirani ravni. Kapital mora biti v vsakem primeru zadosten za zaščito investitorjev v primeru finančnih težav subjektov nadzora. V primerjavi z Baslom II je evropsko določena raven konsolidacije primerljiva, vendar širša. Principi se nanašajo na dva tipa finančnih institucij in zahteva se zadostna kapitalska ustreznost, pri čemer naj bi posebni pogoji zagotavljali večjo gotovost zadostnega kapitalskega kritja za tveganja, katerim so (ali bi lahko bile) institucije izpostavljene.

3.3.2 Prvi steber: Minimalne kapitalske zahteve

Prvi steber nove evropske regulative ureja področje minimalnih kapitalskih zahtev za kreditno, tržno in operativno tveganje. Pristopi k merjenju in izračun kapitalskih zahtev so povzeti po pravilih Basla II, vendar pa nadzorna pravila CAD III vsebujejo določene izjeme.

Investicijska podjetja morajo izpolniti pogoj kapitalske ustreznosti. Kapital sestavljata temeljni in dodatni kapital, odšteta za določene odbitne postavke (European Commission, 2004c, 75. člen).

Po veljavni kapitalski direktivi morajo investicijska podjetja izpolnjevati kapitalske zahteve za kreditno in tržno tveganje: tveganja iz trgovanja; tveganje, ki se nanaša na neujemanje sprejema in izročitve; tveganja izpolnitve nasprotne stranke; valutno tveganje. Investicijska podjetja morajo prav tako zagotavljati, da je njihov kapital v vsakem primeru enak ali višji od 25% realiziranih skupnih stroškov preteklega leta (*Expenditure Based Requirement* - EBR zahteva).

Predlagana pravila določajo, da morajo investicijska podjetja izpolnjevati stare kapitalske zahteve za kreditno in tržno tveganje (ali izpolniti EBR zahtevo, če je višja) ter dodatno tudi za operativno tveganje. Investicijska podjetja morajo imeti kapital enak ali višji od vsote kapitalskih zahtev za tveganje iz trgovanja, tveganje izpolnitve nasprotne stranke, tveganja

neusklajenosti sprejema in izročitve, valutno ter blagovno tveganje (European Commission, 2004b, 18. člen). Institucije, katerih dejavnost trgovanja ne predstavlja relevanten del celotne dejavnosti[99], lahko izračunavajo kapitalske zahteve za postavke iz tržne knjige v skladu s kapitalskimi zahtevami za kreditno tveganje, določenimi za kreditne institucije, in določenimi pravili za tveganje izpolnitve nasprotne stranke Direktive Evropske skupnosti 93/6 (European Commission, 2004b, 18. člen).

Podjetja, ki imajo omejeno dovoljenje za opravljanje investicijskih dejavnosti, in tista, ki izpolnjujejo določene pogoje (European Commission, 2004b, 20. člen), lahko za postavke izven tržne knjige izračunavajo kapitalske zahteve za kreditno tveganje v skladu s kapitalskimi zahtevami za kreditno tveganje za kreditne institucije (European Commission, 2004c, 75. člen), za postavke v tržni knjigi pa v skladu z določbami za tržno tveganje, upoštevajoč tudi EBR zahtevo. V tem primeru se za izračun kapitalske ustreznosti uporabijo tiste kapitalske zahteve, katerih rezultat je višji.

Zahteve, ki jih postavljajo pravila prvega stebra, morajo investicijska podjetja izpolnjevati na individualni in konsolidirani osnovi. Nacionalni nadzornik lahko ob izpolnjevanju določenih pogojev oprosti skupino investicijskih podjetij zahteve po konsolidiranem nadzoru (European Commission, 2004b, 22. člen), kadar gre za skupino investicijskih podjetij z omejenim dovoljenjem za opravljanje dejavnosti.

3.3.2.1 Kreditno tveganje

Kreditno tveganje[100] je mogoče ocenjevati in zanj izračunavati kapitalske zahteve v skladu s Standardiziranim pristopom ali pa pristopi, ki temeljijo na internih ocenah izpostavljenosti kreditnemu tveganju (*Internal Rating Based* – IRB pristopi). Vpliv, ki ga bo imela nova ureditev ocenjevanja in izračunavanja kapitalskih zahtev za kreditno tveganje na investicijska podjetja, bo odvisen od tega, kako pomemben je del dejavnosti, ki se ne nanaša na trgovanje.

3.3.2.1.1 Standardizirani pristop

Standardizirani pristop za izračun kapitalske zahteve za kreditno tveganje je bolj občutljiv na tveganja in predstavlja metodologijo, ki je primerna za institucije, ki ne želijo prevzeti bolj sofisticirane IRB metodologije (European Commission, 2003a, str. 22).

Pristop je v predlaganih pravilih direktive urejen enako kot po Baslu II, z določenimi izjemami. Izpostavljenosti, razdeljene v 16 razredov, se torej tehtajo z uporabo zunanjih

[99] Posli iz trgovanja ne presegajo 5% njihovega celotnega poslovanja, vrednost postavk v tržni knjigi ne presega 15 mio evrov ter vrednost postavk v tržni knjigi nikoli ne presega 6% njihovega celotnega poslovanja in vrednost postavk v tržni knjigi nikoli ne presega 20 mio evrov.
[100] Ureditev v Predlogu sprememb Direktive Evropske skupnosti 2000/12, 75. člen in 3. pod-odseka 3. odseka navedene direktive za kreditne institucije.

bonitetnih ocen ocenjevalnih agencij oziroma z ocenami izvoznih kreditnih agencij. Ocenjevalne agencije morajo priznati nadzorniki po pregledu izpolnjenih kriterijev za njihovo priznanje. Tehtanje z utežmi, ki jih pravila določajo, je mogoče šele, ko nacionalni nadzorniki določijo pravila, po katerih se zunanje ocene navezujejo na posamezni razred kreditne kvalitete izpostavljenosti.

Zunanje ocene ocenjevalnih agencij se upoštevajo v regulatorne namene izračuna kapitalskih zahtev le pod pogojem izpolnjevanja kriterijev, ki se nanašajo na primernost metodologije ocenjevanja posameznih terjatev. Postopek, v katerem nadzorniki ugotovijo ocenjevalno agencijo za primerno, bo moral biti javen in transparenten. Dovoljeno bo tudi priznanje ocenjevalne agencije v posamezni državi članici brez izvedbe sicer obligatornega postopka preizkusa primernosti agencije, v kolikor jo je kot primerno priznal nacionalni nadzornik druge države članice (European Commission, 2004c, 76. do 83. člen). Podobni standardi so določeni tudi za izvozne kreditne agencije, da bi se njihove ocene upoštevale za regulatorne namene.

Odstop od po Baslu II prevzete ureditve predstavljajo pravila, določena v korist izpostavljenosti do majhnih in srednje velikih podjetij (*small and medium sized entities* - SME). Kapitalske zahteve glede izpostavljenosti do takšnih subjektov morajo biti proporcionalne tveganjem, ki iz tega izvirajo. Zato je uvedena utež tveganja 75% za posojila prebivalstvu. V ta razred izpostavljenosti spadajo tudi SME, v kolikor gre za izpostavljenost do 1 mio evrov. Za izpostavljenosti do komitentov, ki nimajo zunanje bonitetne ocene, se uporabi utež 100%. Prav tako se izpostavljenosti do SME, zavarovane s stanovanjsko nepremičnino, tehtajo z utežjo 35%, mogoča pa je preferenčna obravnava (v skladu z nacionalno diskrecijo) tistih izpostavljenosti, ki so zavarovane s komercialno nepremičnino in tehtane z utežjo 50% (European Commission, 2003a, str. 30 do 32).

3.3.2.1.2 Pristopi, temelječi na internih modelih

Nadzorniki lahko posamezni instituciji izrecno dovolijo uporabo pristopov internih modelov za izračun kapitalskih zahtev za kreditno tveganje. Pristop, temelječ na internih ocenah (IRB pristop) je pomemben korak k temu, da regulatorni kapital odraža dejansko izpostavljenost institucije kreditnemu tveganju. Pristop je bolj občutljiv na tveganja, ker upošteva interno ocenjevanje parametrov tveganja (European Commission, 2003a, str. 25). IRB pristopi zahtevajo bolj razvite sisteme upravljanja in ocenjevanja izpostavljenosti kreditnim tveganjem, ki morajo izpolnjevati strožje pogoje, kot so določeni za Standardizirani pristop.

Pogoj za izdajo dovoljenja nadzornika za uporabo posameznega pristopa, temelječega na sistemu internih ocen, so izpolnjeni minimalni kriteriji. Institucije morajo imeti sistem ocenjevanja, ki vsebuje metode, postopke, kontrolo, podatkovne zbirke in sisteme informacijske tehnologije, ki podpirajo ocenjevanje kreditnega tveganja, navezovanje izpostavljenosti na ocene tveganj, kvantifikacijo verjetnosti neplačila in drugih parametrov

kreditnega tveganja za vsak tip izpostavljenosti. Poleg tega morajo biti interne ocene predmet interne kontrole, potreben je notranji revizijski nadzor in nadzor vodstva podjetja pri postopkih ocenjevanja in upravljanja s tveganji (European Commission, 2004c, Aneks 6).

IRB pristop morajo institucije (bodisi da ga uporabljajo na individualni bodisi na ravni skupine) implementirati za vse izpostavljenosti. Le z dovoljenjem nadzornika je, glede na posebne okoliščine, mogoča njihova delna uporaba (European Commission, 2004c, 84. do 87. člen).

Institucije bodo lahko same ocenjevale tveganost svoje dejavnosti z določanjem nekaterih (ali vseh) parametrov[101] kreditnega tveganja, ocenjevanja tveganosti svojih izpostavljenosti, pri čemer bodo morale imeti posebno službo za upravljanje s kreditnim tveganjem ter informacijsko podporo za sisteme ocenjevanja in upravljanja s tveganji. Med Osnovnim in Naprednim IRB pristopom je, enako kot pri Baslu II, glede določanja tveganosti posameznih izpostavljenosti osnovna razlika v tem, da institucije le pri Naprednem same ocenjujejo vse parametre kreditnega tveganja za namen izračuna tehtanih izpostavljenosti in kot rezultat kapitalske zahteve za kreditno tveganje, pri Osnovnem pa le verjetnost neplačila komitenta (European Commission, 2004c, Aneks 6).

Tudi tu je potrebno omeniti posebno obravnavo SME-jev. Pri Osnovnem pristopu so izpostavljenosti, ki sicer spadajo v razred izpostavljenosti do podjetij, deležne kapitalske olajšave v obliki nižjih uteži tveganj, v primerjavi z večjimi podjetji. Merilo razlikovanja je vezano na letni promet komitenta (zgornja meja je 50 mio evrov). Tako kot pri Standardiziranem lahko investicijska podjetja terjatve do SME, ki izpolnjujejo pogoje, določene za razred izpostavljenosti do prebivalstva, obravnavajo takšne izpostavljenosti v tem razredu. Poleg praga 1 mio evrov je kot pogoj določen tudi test uporabnika, ki pomeni zahtevo, da je investicijsko podjetje obravnavalo izpostavljenosti do SME enako kot druge izpostavljenosti do prebivalstva (European Commission, 2003a, str. 30 do 32).

3.3.2.2 Tržno tveganje

Tržna tveganja[102] so s sedanjimi pravili (Direktiva Evropske Skupnosti 93/6 o kapitalski ustreznosti kreditnih institucij in investicijskih podjetij) dobro krita in ne potrebujejo dodatnih sprememb. Kapitalske zahteve, ki se nanašajo na tveganje iz trgovanja, tveganje časovne neusklajenosti plačila in izročitve, tveganje izpolnitve nasprotne stranke ter valutno in blagovno tveganje, ostajajo v večji meri nespremenjene (European Commission, 2004b, 18. člen).

Pravila CAD III bodo podrobneje določila pojem tržne knjige, katere definicija bo usklajena z baselsko. Tržna knjiga vsebuje vse postavke finančnih instrumentov, ki jih institucija hrani za

[101] Parametri kreditnega tveganja so enaki kot pri IRB pristopu Basla II. Glej točko 3.1.1.2.
[102] Tveganja izgub v bilančnih in zunajbilančnih postavkah, ki so posledica spreminjanja tržnih cen.

namene trgovanja ali za zaščito drugih postavk v tržni knjigi, ki morajo biti proste vseh omejitev glede njihove prodaje ali zaščite. Postavke, ki se hranijo z namenom trgovanja, so tiste, ki se jih hrani za namen kratkoročne prodaje in/ali zaslužka na podlagi dejanskih ali pričakovanih kratkoročnih cenovnih sprememb ali sprememb obrestnih mer. Namen trgovanja morajo institucije primerno dokazati glede na oblikovano strategijo in postopke za upravljanje s postavkami tržne knjige ali portfelja. Institucije morajo prav tako oblikovati sistem in postopke upravljanja s tržno knjigo (European Commission, 2004b, 11. člen).

Kapitalska zahteva za splošna in posebna tveganja iz trgovanja se izračunava za lastniške in dolžniške vrednostne papirje v tržni knjigi. Tržna knjiga vsebuje tudi kreditne derivative, ki jih investicijska podjetja uporabljajo kot zaščito pred tveganji. Nova pravila določajo posebne kapitalske zahteve za postavke v tržni knjigi, ki so zavarovane s kreditnimi derivativi. Kreditni derivativi pomenijo kapitalsko olajšavo in niso zajeti v izračun kapitalske zahteve, če so izpolnjeni določeni pogoji. Zaščita s kreditnim derivativom mora biti enakovredna izpostavljenosti, ki jo krije, in mora biti zavarovana z identičnim instrumentom. Zapadlost zavarovanja in izpostavljenosti sta lahko različni (European Commission, 2004b, Aneks 5). Kreditni derivativi so torej predmet kapitalske olajšave za tržna tveganja, glede na obseg kritja, njihovo valuto, zapadlost in obveznosti, ki jih krijejo z zavarovanjem ter odnosom zavarovanja do izpostavljenosti.

Kapitalske zahteve za tveganja iz trgovanja, valutno in blagovno tveganje se bodo še naprej izračunavale tudi z uporabo internih modelov upravljanja investicijskih podjetij. Interni pristopi k ocenjevanju teh vrst tveganj se lahko uporabljajo pod pogojem izpolnjevanja minimalnih pogojev, podobnih tistim, ki so določena za IRB pristope za ocenjevanje kreditnih tveganj in izračunavanje kapitala, potrebnega za njihovo kritje (European Commission, 2004b, Aneks 5).

3.3.2.3 Operativno tveganje

Investicijska podjetja oziroma BPD iz držav članic EU morajo izpolnjevati stroge zahteve iz Direktive Evropske skupnosti 2004/39 o trgih finančnih instrumentov, ki se nanašajo na standarde upravljanja s tveganji, poleg tega pa bodo morala izpolnjevati tudi kapitalske zahteve za operativna tveganja, določenimi z novimi pravili CAD III. Zagotovitev enakovredne ureditve zahtev za kreditne institucije in te družbe je, s prilagoditvami glede na vsebino poslovanja in tveganja, katerim so izpostavljene, še vedno ključna z vidika delovanja in ciljev skupnega evropskega finančnega trga.

Minimalne zahteve za operativno tveganje se bodo lahko izračunavale po treh različnih pristopih, ki smo jih srečali že pri Baslu II, in sicer Enostavnem, Standardiziranem in Naprednem (*Advanced Measurement Approach* - AMA) pristopu[103]. Investicijska podjetja ne

[103] Način izračuna kapitalske zahteve je po določbah CAD III enak kot po pravilih Basla II. Glej točko 3.1.1.3.

bodo mogla uporabljati enostavnejših pristopov, ko bodo enkrat izpolnila pogoje in dobila dovoljenje za uporabo zahtevnejših, razen v skladu z dovoljenjem pristojnega nadzornika in za dober namen (European Commission, 2004c, 102. člen).

Kapitalske zahteve za kritje operativnih tveganj pomenijo za investicijska podjetja večje breme kot za banke in neevropske institucije. Nova evropska direktiva zato vsebuje alternativen pristop k izračunavanju kapitalskih zahtev za operativno tveganje. Ta omogoča investicijskim podjetjem z omejenim dovoljenjem za izvajanje dejavnosti [104] uporabo zahtevanih 25% realiziranih skupnih stroškov preteklega leta (EBR zahteva, poleg izpolnjevanja kapitalskih zahtev za kreditno in tržno tveganje). Za uporabo tega pristopa je potrebno dovoljenje nacionalnega nadzornika (European Commission, 2004b, 21. člen).

Pri Enostavnem pristopu investicijska podjetja izračunavajo minimalne kapitalske zahteve z uporabo indikatorja bruto letnega prihodka, naprednejša pristopa pa omogočata uporabo internih ocenjevalnih sistemov investicijskega podjetja. Pri vseh treh pristopih je minimalna zahteva izpolnjevanje osnovnih standardov upravljanja s tveganji. Standardiziran pristop je bolj občutljiv na tveganja, saj omogoča izračun kapitalskih zahtev glede na dejansko tveganost različnih poslovnih linij.

Pristop, po katerem lahko investicijska podjetja izračunavajo kapitalske zahteve po internih modelih (AMA pristop), omogoča oblikovanje lastnih ocen parametrov tveganja ter merjenje operativnega tveganja, glede na bolj zahtevne standarde upravljanja s tveganji. Pristojni nadzornik mora preveriti izpolnjevanje minimalnih zahtev, ki jih direktiva določa za uporabo posameznih pristopov, ter izdati dovoljenje za njihovo uporabo v regulatorne namene (European Commission, 2003a, str. 52 do 60).

Uporaba Enostavnega pristopa ne bo pogojena z izpolnjevanjem posebnih kvalitativnih kriterijev, vendar pa bodo (tako kot pri ostalih pristopih) podjetja morala izpolnjevati splošne kriterije upravljanja s tveganji. Za uporabo Standardiziranega in AMA pristopov bodo minimalni pogoj tudi izpolnjeni kriteriji, ki se nanašajo na (European Commission, 2004c, Aneks 10, Part 2 in 3):

- standarde glede sistemov ocenjevanja in merjenja operativnih tveganj,
- identifikacijo izpostavljenosti ter dokumentiranost operativnih tveganj, vključno s preteklimi izgubami,
- sistem poročanja o teh tveganjih vodstvu podjetja ter
- tesno povezanost sistema ocenjevanja s postopkom upravljanja z operativnimi tveganji.

Nova direktiva bo izjemoma, pod določenimi pogoji in v mejah diskrecijske presoje pristojnega nadzornika, dovoljevala tudi kombinirano uporabo posameznih pristopov, tako na

[104] Podjetja, ki imajo dovoljenje za opravljanje le določenih dejavnosti investicijskih podjetij, vključno s storitvami upravljanja s sredstvi komitentov, ter niso omejena s prepovedjo pridobivanja denarja ali instrumentov komitentov.

individualni ravni kot na ravni skupin investicijskih podjetij, vendar v mejah potreb po fleksibilnosti novih nadzornih pravil in hkratni preprečitvi možnosti regulatorne arbitraže in *cherry-pickinga* (European Commission, 2003a, str. 55).

Zavarovanje pred kreditnim tveganjem s tehnikami CRM se v predlagani direktivi priznava širše kot v sedanji ureditvi. Institucije se lahko zavarujejo tudi pred operativnim tveganjem, vendar se bo takšno zavarovanje priznavalo v smislu kapitalske olajšave le, če bo zanesljivo (zavarovanje hkrati povzroča pravno in kreditno tveganje) ter pravno izvršljivo. Kapitalska olajšava iz tega naslova bo lahko znašala največ 20% celotne kapitalske zahteve za operativno tveganje, pred upoštevanjem tehnik zavarovanja (European Commission, 2004c, Aneks 10, Part 3) .

3.3.3 Drugi steber: Regulatorni nadzor

Regulatorni nadzor bo sestavljen iz presoje kapitalske ustreznosti subjektov nadzora, nadzornikom daje nova pooblastila, hkrati pa tudi odgovornost. Glavni cilj Evropske Komisije je harmonizacija med načeli in zahtevami, na katere se bodo nadzorniki naslanjali pri izvajanju novih pravil v praksi različnih držav članic (Rubin, 2003a, str. 6). Ker se le-te med seboj v veliki meri razlikujejo, bo potrebno iskati zadostno mero ravnotežja med želeno stopnjo harmonizacije in zadostnim obsegom nacionalne diskrecije, ki dopušča prilagoditve tolmačenja sicer enakih pravil, glede na posebnosti ureditve posamezne države članice EU.

3.3.3.1 Postopek regulatornega nadzora

Vsekakor je glavni cilj poenotenje nadzorstvene prakse in izboljšanje bančne prakse upravljanja s tveganji na ravni EU. Kvalitativne zahteve, ki jih bodo investicijska podjetja morala upoštevati pri upravljanju s tveganji, so povzete po načelih, ki opredeljujejo vsebino drugega stebra Basla II.

Investicijska podjetja morajo imeti zdrave, učinkovite in popolne postopke za oceno in vzdrževanje kapitala, potrebnega za kritje tveganj, ki jih prevzemajo, pri čemer je pomembna njihova narava in raven (European Commission, 2004c, 123. člen). Zahteva je določena za obstoječa tveganja in tveganja, katerim bi bila lahko izpostavljena.

Nadzorniki bodo redno preverjali kapitalsko ustreznost podjetij glede na naravo, obseg in kompleksnost aktivnosti subjektov nadzora. Ocenjevali in preverjali bodo implementacijo zahtev direktive in ocenjevali tveganja, katerim so (oziroma bi lahko bila) podjetja izpostavljena (European Commission, 2004c, 124. člen). Tako bodo ugotovili, ali so postopki in mehanizmi, ki jih podjetje uporablja pri svojem poslovanju, ter kapital, zadostni za zagotovitev zdravega upravljanja in kritja tveganj, katerim se izpostavljajo.

Nadzorniki bodo poleg preverjanja izpolnjevanja zahtev iz pravil, ki se nanašajo na kreditno, tržno in operativno tveganje, preverjali in ocenjevali tudi postopke izvajanja stres testov (v primeru uporabe internih modelov za upravljanje tveganj in izračun kapitala, potrebnega za njihovo kritje), izpostavljenost in upravljanje likvidnostnega tveganja ter tveganja koncentracije, primernost postopkov za upravljanje s preostalim tveganji v zvezi s CRM tehnikami ter primernost postopkov sekuritizacije, vključno s tveganjem, ki iz njih izvira.

V postopku regulatornega nadzora bodo nadzorniki ocenjevali tudi postavke, občutljive na obrestno tveganje, ki niso vsebovane v tržni knjigi. Nova pravila ne predpisujejo posebne metodologije niti kapitalske zahteve za ocenjevanje obrestnega tveganja, ki ne izhaja iz dejavnosti trgovanja, saj bi prišlo do pretiranega bremena za institucije, katerih trgovalna dejavnost predstavlja glavni del njihovega delovanja (European Commission, 2001, str. 37 in 38). V kolikor bodo ugotovili 20% ali večje odstopanje od regulatornih zahtev zaradi nepričakovanih sprememb (predpisanih) obrestnih mer, bodo sprejeli potrebne ukrepe (European Commission, 2004c, 124. člen).

3.3.3.2 Ukrepanje nadzornika

Države članice EU bodo morale pooblastiti nadzornike za izrek ukrepov in sankcij za odpravo kršitev ali vzrokov kršitev. Nadzorniki morajo v primeru ugotovitve, da subjekt nadzora ne izpolnjuje nadzornih pravil, sprejeti vse potrebne ukrepe in sicer že v zgodnji fazi, da bi se preprečile nadaljnje kršitve in morebitna ogroženost finančnega položaja podjetja (European Commission, 2004c, 136. člen).

Glavni ukrep, ki se pojavlja v drugem stebru prihodnje evropske kapitalske regulative, je zahteva po prilagoditvi minimalnega količnika kapitalske ustreznosti glede na profil tveganosti in kvaliteto upravljanja posameznega investicijskega podjetja. Določanje zahtevanih minimalnih količnikov bo seveda predmet pogajanja z vodstvom vsakega posameznega subjekta nadzora, kateremu bo nadzorni organ moral dokazati, da je zahteva po višji kapitalski ustreznosti upravičena.

Ostali ukrepi, ki bodo nadzorniku na voljo, so (European Commission, 2004c, 136. člen, 1. odstavek):

- izboljšanje kontrolnega okolja,
- oblikovanje posebnih rezervacij ali posebna kapitalska obravnava določenih vrst naložb,
- prepoved ali omejitev opravljanja posameznih aktivnosti ali storitev,
- zmanjšanje izpostavljenosti tveganju, ki se mu investicijsko podjetje izpostavlja pri poslovanju.

Nadzorniki bodo investicijskim podjetjem naložili posebne kapitalske zahteve, ko se raven obstoječega regulatornega kapitala ne bo izkazala za ustrezno profilu tveganosti, pri čemer izboljšanje položaja na podlagi drugih ukrepov (vsaj v bližnji prihodnosti) ni verjetno (European Commission, 2004c, 136. člen, 2. odstavek).

3.3.3.3 Pogostnost opravljanja postopka nadzora

Nadzorniki bodo glede na pomembnost investicijskega podjetja v finančnem sistemu ter vrsto in kompleksnost njegovih poslov določili pogostnost, vrsto in obseg pregleda v posameznem podjetju. Izvajanje pregledov v zvezi s kapitalsko regulativo naj bi bilo vsaj enkrat letno (European Commission, 2004c, 124. člen).

3.3.3.4 Transparentnost opravljanja nadzora

Transparentnost delovanja nadzornikov je eksplicitno določena z namenom primerjave izvajanja nadzorov med posameznimi državami članicami. V novi evropski direktivi bo določena zahteva po objavi kriterijev in metodologije, ki jih bodo nadzorniki uporabljali pri oceni procesov, načina izvajanja nadzora in obsega diskrecije nadzornega organa ter regulatornih pravil in smernic, v skladu s katerimi nadzorniki opravljajo svoje naloge (European Commission, 2004c, 144. člen).

3.3.3.5 Mednarodno sodelovanje nacionalnih nadzornikov

V nekaterih državah je nadzor in njegov uspeh plod dolgoletne prakse, a vendar se je potrebno zavedati, da v nekaterih državah članicah zgodovina nadzora (na primer on-site nadzor) ne sega več kot desetletje nazaj (Rubin, 2003a, str. 1). Predlagana direktiva CAD III vsebuje vrsto pravil, s katerimi ureja mednarodno sodelovanje nadzornikov iz držav članic EU. Pravila se nanašajo na izmenjavo informacij in podatkov, potrebnih za učinkovito izvajanje nadzora nad posameznimi subjekti, ter pomoč pri izvajanju ukrepov, potrebnih za sankcioniranje nepravilnega delovanja subjektov nadzora (European Commission, 2004c, 125. do 132. člen ter 137. do 143. člen).

Tudi na evropski ravni se v okviru drugega stebra zopet postavlja vprašanje, ali so znanje in izkušnje nadzornikov zadostni za učinkovito izvajanje nadzora nad subjekti, na katere se nanaša nova kapitalska ureditev. Izrazila se bo tudi potreba po sodelovanju nacionalnih nadzornikov, kar bo pomenilo večjo konsistentnost implementacije novih pravil, preprečilo pa bo regulatorno arbitražo investicijskih podjetij držav članic. Regulatorni nadzor, ki se izvaja na konsolidirani osnovi, zahteva tako mednarodno sodelovanje posameznih nacionalnih nadzornikov kot tudi sodelovanje med nadzorniki različnih sektorjev nacionalnih finančnih trgov.

3.3.4 Tretji steber: Tržna disciplina

Cilj tretjega stebra je večja transparentnost poslovanja subjektov nadzora in posledično boljše razumevanje njihovega poslovanja, upravljanja s tveganji in stabilnosti finančnega položaja. Zahteve po razkrivanju določenih informacij in podatkov so usklajene s tistimi v Baslu II, saj je cilj Evropske Komisije tudi ohranitev konkurenčnosti evropskih podjetij s tistimi, ki niso regulirana s pravili CAD III. Nenazadnje, tretji steber prinaša novosti za evropska investicijska podjetja, ki ne objavljajo in razkrivajo informacij, pomembnih in zanimivih za tržne udeležence.

3.3.4.1 Pogostnost objave

Splošno se bodo razkritja objavljala enkrat letno, vendar pa lahko nadzorniki določijo tudi bolj pogosto objavljanje določenih podatkov, če je to primerno glede na naravo in obseg dejavnosti, intenzivnost mednarodnega poslovanja, poslovanje podjetja v različnih sektorjih finančnega trga in podobno (European Commission, 2004c, 147. člen). CAD III za evropske subjekte nadzora ne predpisuje pogostega seznanjanja tržnih udeležencev s profilom tveganosti reguliranih subjektov in njihovo kapitalsko ustreznostjo. Dano je le pooblastilo nadzornikom za določitev bolj pogostega poročanja. Primernejše bi bilo implementirati baselske zahteve z izjemo od pravila, torej da se lahko, glede na naravo, obseg, intenzivnost dejavnosti subjekta nadzora ter glede na pogostnost spreminjanja samih informacij[105], ki so predmet nadzora, določi manj pogosto razkrivanje posameznih informacij o poslovanju reguliranih subjektov. Evropski nacionalni nadzorniki bodo sicer zagotovo sami določili bolj pogosto objavo razkritij teh informacij, glede na presojo o potrebnosti njihovih objav, sama ureditev pa je »evropsko« prepuščena diskrecijski presoji nacionalnih organov.

3.3.4.2 Predmet razkritij

Tudi direktiva CAD III določa objavo informacij po pravilu relevantnosti za uporabnika informacije, znanem iz Basla II. O relevantnosti informacije za objavo odločajo nadzorniki na predlog subjekta nadzora.

Objaviti bo potrebno podatke o strukturi kapitala ter o pristopu, ki ga podjetje uporablja za oceno kapitalske ustreznosti za aktualne in prihodnje aktivnosti podjetja. Podjetja bodo razkrila način izračuna kapitalske ustreznosti, podatke o kapitalskih zahtevah za posamezne vrste tveganj in količnike solventnosti.

Vsako podjetje bo moralo razkriti namen in postopek upravljanja s tveganji, kar vključuje strategijo in postopke upravljanja, strukturo in organiziranost službe za upravljanje s tveganji,

[105] Narava dejavnosti investicijskih podjetij je takšna, da se finančni položaj lahko dnevno spreminja, zato bi bila baselska ureditev v tem primeru boljša.

obseg in naravo poročanja o tveganjih v podjetju ter sistem merjenja tveganj, hkrati pa tudi politiko zmanjševanja in zaščite pred tveganji ter način in postopek upravljanja z njimi (European Commission, 2004a, Annex XII, Part 2).

Določene zahteve po razkritju predstavljajo tudi del minimalnih zahtev, ki morajo biti izpolnjene za uporabo določenih instrumentov kot so CRM tehnike ter interni pristopi k merjenju operativnega in kreditnega tveganja.

Države članice EU pa morajo nadzorne organe pooblastiti, da bodo lahko v vsakem trenutku zahtevali razkritja določenih informacij glede tveganj, kapitala in kapitalske ustreznosti ter izpolnjevanja minimalnih zahtev za uporabo določenih instrumentov (European Commission, 2004c, 148. člen).

3.3.4.3 Zaupni podatki in konkurenčnost

Podjetja bodo oproščena objave podatkov, glede katerih so zavezana k zaupnosti, ter tistih, katerih objava bi lahko ogrozila njihov konkurenčni položaj. V teh primerih bo lahko nadzornik izjemoma dovolil splošno razkritje in objavo določenih informacij in podatkov (podatkov o tveganjih, kapitalu, kapitalski ustreznosti ter izpolnjenih minimalnih pogojih), vendar bo moral subjekt nadzora objaviti razloge za to, da nekateri podatki niso razkriti (European Commission, 2004c, 146. člen).

3.3.5 Komentar

Direktiva CAD III vsebuje enotno ureditev za kreditne institucije in za investicijska podjetja. Za banke pomenijo nova evropska pravila nadzora bolj ali manj EU prilagojeno različico Basla II, na implementacijo katerega se intenzivno pripravljajo vsi nacionalni nadzorniki. Za investicijska podjetja, ki so subjekti nadzora s pravili CAD III, slednja pomenijo velik vpliv zaradi (European Commission, 2001, str. 7):

- uvedbe kapitalske zahteve za operativno tveganje,
- nadzora na osnovi konsolidacije,
- nove definicije tržne knjige ter ureditve določenih področij tržnega tveganja,
- postopka regulatornega nadzora in
- novih pravil o razkritjih.

Po Direktivi Evropske skupnosti 2004/39 o trgih finančnih instrumentov se investicijska podjetja delijo po investicijskih dejavnostih, ki jih lahko opravljajo. Največje breme za te finančne institucije bo kapitalska zahteva za operativno tveganje, vendar bodo lahko nekatera podjetja za določitev svoje kapitalske ustreznosti tudi v prihodnje izračunavala EBR zahtevo. Ne pričakuje se, da bodo manjša investicijska podjetja (za katera je določen osnovni kapital

125 ali 50 tisoč evrov) uvedla naprednejše pristope za merjenje kapitalske zahteve za operativno tveganje. Pravila Prvega stebra nanje ne bodo imela večjega vpliva in posledično tudi ni mogoče pričakovati izboljšanj v praksi upravljanja s tveganji (European Commission, 2004d, str. 1 do 5). Pooblastila za zahtevo po slednjem imajo nacionalnimi nadzorniki v skladu s pravili Drugega stebra in le tako bodo investicijska podjetja v prihodnje prilagajala svoje izpostavljenosti v skladu z naprednejšimi tehnikami upravljanj s tveganji, katera prevzemajo pri svojem poslovanju.

Nova nadzorna pravila bodo imela nezanemarljiv vpliv na velika investicijska podjetja[106], za katere je analiza Evropske Komisije (European Commission, 2004e, str. 14) pokazala povečanje kapitalskih zahtev predvsem zaradi nove kapitalske zahteve za operativno tveganje, saj ne bodo mogla uveljavljati izjem za izračun kapitalskih zahtev (EBR zahteva). Večina ne bo voljna pristopiti k uporabi AMA pristopa, kar pomeni, da bodo ta podjetja izbirala med Enostavnim in Osnovnim pristopom ter izračunavala kapitalske zahteve bodisi po fiksnem odstotku bruto prihodka ali pa glede na za posamezno poslovno linijo določen odstotek faktorja ß bruto prihodka.

V zadnjih letih je opazen velik razvoj trgov vrednostnih papirjev (glede na število investicijskih skladov, borzno posredniških družb, investicijskih bank, razvoj finančnih instrumentov in tako dalje), tako da je pristop k nadzoru teh finančnih institucij po CAD III primeren. Čeprav investicijska podjetja ne uporabljajo naprednejših internih modelov k ocenjevanju različnih vrst tveganj in jih tudi v prihodnje ne bodo, je mogoče pričakovati, da se bo prepričanje vodstev tovrstnih akterjev evropskih finančnih temeljito spremenilo. Tovrsten cilj je mogoče zasledovati prav s pravili drugega stebra prihodnje evropske direktive. Tudi pravila tretjega stebra, ki bodo zahtevala različne vrste razkritij, so novost za investicijska podjetja v EU in bodo nedvomno pomenila veliko breme glede na stroške investiranja, dolgoročno pa bodo verjetno pozitivno vplivala na tržno disciplino tega sektorja finančnega trga v EU.

Akterjem sektorja vrednostnih papirjev evropskega finančnega trga se z novimi pravili nadzora nalaga veliko breme. Kljub temu, da je evropski pristop edinstven v smislu enotne obravnave kreditnih institucij in investicijskih podjetij, je potrebno imeti v mislih njegov cilj in sicer zagotovitev stabilnosti reguliranih finančnih institucij in zaščita investitorjev. Prihodnja direktiva predstavlja korak k dolgoročnemu razvoju naprednejšega upravljanja s tveganji, ki jih prevzemajo investicijska podjetja, obenem pa za to omogočajo koriščenje ugodnosti. Nacionalni nadzorni organi bodo pri tem igrali veliko vlogo. Glede na pooblastila bodo lahko pripomogli k razvoju tako nadzornih standardov kot tudi k sodelovanju reguliranih subjektov disciplinirnanem poslovanju.

[106] Predvsem investicijske banke, mednarodna investicijska podjetja in tista, ki so del večjih finančnih skupin, tako imenovana 730k podjetja, ki nimajo omejenega dovoljenja za izvajanje investicijske dejavnosti.

3.4 PRIMERJAVA NOVIH PRAVIL NADZORA NAD BANKAMI, ZAVAROVALNICAMI IN DRUGIMI FINANČNIMI INSTITUCIJAMI

Že sprejeta nova nadzorna pravila za banke Basel II imajo velik vpliv na razvoj nadzornih pravil nad drugimi finančnimi institucijami. Finančni nadzorniki in regulatorji področij finančnega nadzora se zavedajo potrebnosti tovrstne regulacije zaradi hitrega razvoja finančnih trgov, medsektorskega sodelovanja, razvijajočih se finančnih instrumentov ter s tem novih vrst tveganj in kompleksnosti poslovanja finančnih institucij. Dolgoletno razvijanje novih pravil nadzora Basel II ima za posledico kompleksen a razumljiv sistem nadzora bank. Nadzorna pravila, s katerimi se želi doseči preudaren nadzor, ki bi zajel vsa tveganja za dosego ciljev finančne stabilnosti, zaščite komitentov in hkrati preprečitve regulatorne arbitraže, hkrati pa ohranil konkurenčnost subjektov nadzora, prevzema tudi Evropska komisija, ki je implementirala Basel II v svoj pravni red za banke in akterje kapitalskega trga z direktivo CAD III, prevzema pa ga tudi na zavarovalniškem področju v okviru oblikovanja novih evropskih direktiv za zavarovalnice Solvency II.

Nova nadzorna pravila temeljijo na sistemu tri stebrnega nadzora.

Tabela 7 - Trije stebri novih nadzornih pravil

Vsebina	Nova pravila nadzora		
	Basel II	**Solvency II**	**CAD III**
Prvi steber	Minimalne kapitalske zahteve	Minimalne kapitalske zahteve, rezervacije in upravljanje s sredstvi	Minimalne kapitalske zahteve
Drugi steber	Regulatorni nadzor	Regulatorni nadzor	Regulatorni nadzor
Tretji steber	Tržna disciplina	Tržna disciplina	Tržna disciplina

Prvi steber je namenjen predpisovanju kapitalskih zahtev, ki jih morajo posamezne institucije in skupine finančnih institucij izpolnjevati na individualni in/ali konsolidirani ravni. Institucije se pri svojem poslovanju izpostavljajo različnim vrstam tveganj, značilnih za finančni sektor, v katerem delujejo, ter dejavnost, ki jo opravljajo. Ta tveganja zajemajo različne kapitalske zahteve, katerih vsota je temelj za zaščito institucije pred finančnimi težavami, hkrati pa tudi temelj za zaščito njihovih strank. V vseh primerih se bodo za regulatorne namene upoštevali tudi interni modeli bank, zavarovalnic in investicijskih podjetij za upravljanje s tveganji in izračun kapitalskih zahtev za njihovo kritje. Vsebina prvega stebra direktiv Solvency II še ni dovolj podrobna, vendar pa je razvidno, da je v vseh primerih v ospredju pristop Basla II, tako glede nove kapitalske zahteve za kritje operativnih tveganj, ki se jim institucije izpostavljajo, internih modelov za ocenjevanje vseh glavnih vrst tveganj in izračun kapitalskih zahtev, izpolnjenih dodatnih kriterijev za uporabo naprednejših pristopov upravljanja tveganj (pri Solvency II le za ciljno kapitalsko raven) in izračuna kapitala, potrebnega za kritje izpostavljenosti in tako dalje.

Tabela 8 - Primerjava vsebine prvih stebrov novih pravil nadzora

Vsebina Prvega stebra	Nova pravila nadzora		
	Basel II	**Solvency II**	**CAD III**
Kvantitativna pravila	✓	✓	✓
Kapitalske zahteve	kapital / tehtana tvegana aktiva	minimalna ciljna	kapital / tehtana tvegana aktiva
Vrste tveganj	kreditno tržno operativno	kreditno tržno operativno*	kreditno tržno operativno
Standardiziran pristop za izračun kapitalskih zahtev	✓	✓	✓
	tehtanje izpostavljenosti z utežmi (uteži 0%, 20%, 50%, 100%, 150%) po zunanjih ocenah ocenjevalnih agencij ali izvoznih agencij	formula (minimalna kapitalska zahteva) standardizirano ali interno ocenjevanje tveganj (ciljna kapitalska zahteva)	tehtanje izpostavljenosti z utežmi (uteži 0%, 20%, 50%, 100%, 150%) po zunanjih ocenah ocenjevalnih agencij ali izvoznih agencij
Pravila za navezovanje uteži na ocene izpostavljenosti	določena z Baslom II	-	določijo nacionalni nadzorni organi
Pogoji za primernost in postopek potrditve ocenjevalne agencije (izvozne agencije)	✓	verjetno	✓ (mednacionalno priznavanje primernih agencij)
Uporaba internih modelov upravljanja in ocenjevanja izpostavljenosti	✓	✓ (le za ciljno kapitalsko zahtevo)	✓
Dovoljenje nadzornega organa za uporabo internih modelov za izračun kapitalskih zahtev	✓ (izpolnjevanje vrste standardov)	✓ (izpolnjevanje vrste standardov)	✓ (izpolnjevanje vrste standardov)
Priznanje zavarovanja tveganja	✓ (izpolnjeni pogoji)	podobno zahtevam Basla II	✓ (izpolnjeni pogoji)
Kombinacija standardiziranih in internih pristopov	✓	podobno zahtevam Basla II	✓
Zavarovalno-tehnične rezervacije		✓	
Omejevanje naložb		✓	
Individualni in konsolidirani nadzor	✓	✓	✓

* - operativno tveganje bo sprva zajeto v drugem stebru, kasneje pa v prvem

Tveganja, ki jih pravila prvega stebra ne zajemajo, ocenjujejo pristojni nadzorniki, ki zanje hkrati predpisujejo zahteve po dodatnem kapitalu, če je le-ta potreben za njihovo kritje. Pravila drugih stebrov predpisujejo standarde upravljanja s tveganji, katerim se institucije izpostavljajo, vlogo uprave in vodstva institucij pri upravljanju s kapitalom in tveganji ter hitro in preventivno vlogo nadzornikov. Slednji preverjajo, ali so kapitalske zahteve, izračunane v skladu s standardnimi ali internimi modeli institucij, zadostne za kritje tveganj, katerim so ali bi lahko bile institucije izpostavljene. Poleg tega ocenjujejo kvaliteto upravljanja s tveganji v podjetjih in drugo. V primeru ugotovitve nepravilnosti ali neizpolnjevanja standardov, predpisanih z nadzornimi pravili, morajo primerno ukrepati, tudi z zahtevo po dokapitalizaciji, ki ni običajen marveč ukrep *ultima ratio*. Vsekakor je namen drugega stebra v primeru vseh novih nadzornih pravil okrepitev nadzora nad finančnimi institucijami, »orodje« za delovanje prvega in tretjega stebra ter uvajanje naprednejših modelov upravljanja s tveganji.

Tabela 9 - Primerjava vsebine drugih stebrov novih pravil nadzora

Vsebina Drugega stebra	**Nova pravila nadzora**		
	Basel II	**Solvency II**	**CAD III**
Kvalitativna pravila	✓	✓	✓
Preostala tveganja	✓	✓	✓
Zahteva poslovanja nad minimalno kapitalsko ustreznostjo	✓	✓	✓
Nadzornik lahko zviša količnik kapitalske ustreznosti	✓	✓	✓
Nadzor kapitalske ustreznosti glede na izpostavljenost vsem tveganjem	✓	✓	✓
Nadzor sistemov upravljanja s tveganji	✓	✓	✓
Nadzor sistemov ocenjevanja tveganj	✓	✓	✓
Nadzor notranje kontrole	✓	✓	✓
Namen izboljšanja kulture upravljanja	✓	✓	✓
Ocena izpolnjevanja različnih zahtev	✓	✓	✓
Zgodnje ukrepanje nadzornega organa	✓	✓	✓
Diskrecija nadzornega organa pri izbiri ukrepa nadzora	✓	verjetno	✓
Transparentnost regulatornega nadzora	✓	✓	✓

Nova pravila nadzora vsebujejo tudi standarde transparentnosti poslovanja institucij, razkritja pa so določena po določbah Basla II. Informacije, ki morajo biti v skladu s pravili tretjih stebrov novih nadzornih pravil na voljo nadzornim organom in javnosti, so določene s ciljem pravilnega ravnanja finančnih institucij, hkrati pa ne smejo biti določene na način, ki bi zmanjševal konkurenčnost reguliranih subjektov. Namen razkritij o profilih tveganja, načinih upravljanja s tveganji, politiki uprave, kapitalskih zahtevah in sestavi kapitala, rezervacijah in tako dalje, je zaščita komitentov z javnim nadzorom delovanja finančnih institucij, zagotovitev zavesti bank o potrebi po regulativi usklajenem delovanju in poslovanju ter aktivna udeležba tržnih udeležencev pri spremljanju finančnega položaja posameznih institucij. Solvency II bo zahteve po razkritjih, določene s pravili Basla II, okrnil. Evropska komisija tu nima razloga za pretirano obremenjevanje reguliranih institucij, saj v zvezi s tem ni mogoče segati po razlogu konkurenčnosti. Razlog za transparentnost je tržna disciplina, vendar mora edinstven pristop k nadzoru evropskih zavarovalnic, ne glede na željo po enakem nadzoru vseh institucij na evropskem finančnem trgu, upoštevati, da neevropske zavarovalnice (enako velja tudi za investicijska podjetja) niso regulirane s tovrstnimi nadzornimi pravili, in da se s tem zmanjšuje njihova svetovna konkurenčnost. Vodilo za razkritja bi moralo biti ne le pravilo o relevantnosti za uporabnika, temveč predvsem relevantnost informacij za trg (tržni delež) in vpliv na sistemsko tveganje relevantnega trga (veliko število finančnih skupin na trgu in nastajanje finančnih konglomeratov).

Tabela 10 - Primerjava vsebine tretjih stebrov novih pravil nadzora

Vsebina Tretjega stebra	Nova pravila nadzora		
	Basel II	**Solvency II**	**CAD III**
Predmet razkritij	struktura kapitala	podobno zahtevam Basla II	struktura kapitala
	kapitalska ustreznost		kapitalska ustreznost
	izpostavljenost tveganjem		Izpostavljenost tveganjem
Koncept relevantnosti za uporabnika	✓	verjetno	✓
Pogostnost razkritij	polletno/četrtletno*	podobno zahtevam Basla II	letno**
Zaupnost in konkurenčnost	✓	verjetno	✓
Ukrep nadzornika	zahteva po razkritju	podobno zahtevam Basla II	zahteva po razkritju
Razkritja pogoj za uporabo določenih instrumentov	✓	verjetno	✓

* - kapitalska ustreznost se razkriva četrtletno
** - možnost nadzornika določiti bolj pogosto poročanje glede na dejavnost subjekta

Nadzorna pravila obravnavanih institucij so si med seboj podobna – ne le strukturno temveč tudi vsebinsko, vendar gre za nadzor treh različnih sektorjev finančnega trga. Prevzemanje tako struktur kot tudi vsebinskih rešitev problematike učinkovitega nadzora nad finančnimi sektorji po Baslu II ne pomeni poenotenja pravil nadzora nad različnimi finančnimi

institucijami. Evropska Komisija pa je v svojih delovnih dokumentih večkrat poudarjala, da je baselska ureditev primerna tudi za nadzor evropskih institucij in da bo sprejeta na evropski ravni, vendar prilagojena posebnostim zavarovalniškega oziroma delu kapitalskega trga[107].

Slovenski nadzornik Banka Slovenije se temeljito in že več let pripravlja na implementacijo novih nadzornih pravil za banke (Basel II in CAD III). Pričakuje se, da bo do implementacije prišlo do konca leta 2006. Solvency II je še v fazi razvoja, vendar bo slovensko zavarovalništvo, kljub svoji razvitosti glede na preostale evropske države, soočeno s temeljitimi spremembami v standardih nadzora, ki jih bodo uvedle nove evropske direktive. Investicijska podjetja bodo s pravili direktive CAD III kratko malo prisiljena v razvoj naprednejšega, tveganjem prilagojenega poslovanja. Kljub temu je mogoče pričakovati prihodnje prilagoditve teh subjektov nadzora z optimizmom, pod pogojem da bo ravnanje nacionalnih nadzornikov vzpodbujajoče in da bodo tudi ti akterji imeli korist od takšnega razvoja.

[107] Različna vloga kapitala in rezervacij, izpostavljenost različnim tveganjem in podobno. Glej točko 2.4.4.

3.5 NOVA PRAVILA NADZORA IN SKUPEN NADZORNI ORGAN

Podobne ureditve nadzornih pravil pripeljejo do vprašanja integracije nadzornih organov. Namreč, organizacijska struktura nadzora je vprašanje, ki je povezano z učinkovitim izvajanjem nadzora. Želja po ustanovitvi nacionalnega skupnega nadzornega organa v Sloveniji obstaja že dalj časa. Na trgu se, kot že večkrat poudarjeno, pojavljajo vedno kompleksnejše finančne skupine, vedno večja je konvergenca med sektorji finančnih trgov in zato je izvajanje nadzora v smislu obstoja optimalne strukture nadzornega organa ključnega pomena za učinkovit nadzor. Nadzorna pravila se izvajajo na konsolidirani osnovi, saj individualno izpolnjevanje zahtev nadzornih pravil v primeru finančnih skupin ne zadošča. Ali to pomeni tudi potrebo po integraciji nadzornega organa (Lumpkin, 2002, str. 92)?

Na nadnacionalni ravni so bili ustanovljeni trije evropski organi – Committee of European Securities Regulators (CESR), Committee of European Insurance and Occupational Pensional Supervisors (CEIOPS) in Committee of European Banking Supervisors (CEBS), ki opravljajo naloge nadzora implementacije novih nadzornih pravil, svetovanja pri sprejemanju novih nadzornih pravil in sodelovanja z nacionalnimi nadzornimi organi na osnovi informacijskega sodelovanja in spremljanju vsakodnevne nadzorne prakse.

Skupen nadzorni organ na nadnacionalni ravni je kljub želeni harmonizaciji evropske zakonodaje na področjih nadzora finančnih institucij še vedno stvar prihodnosti. Harmonizacija nacionalnih ureditev držav članic EU z novimi nadzornimi pravili ustvarja pogoje za večje sodelovanje med evropskimi nadzorniki ter poenotenje nadzornih praks nacionalnih nadzornikov, kar je predpogoj za enoten evropski nadzor sektorjev finančnih trgov. Lannoo[108] trdi, da obstaja globlji vzrok za zastoj pri nastajanju skupne nadzorne institucije. Namreč, cilj EU je minimalna harmonizacija pravil, kar pušča državam članicam proste roke pri implementaciji le-teh in omogoča tekmovalnost med njimi. Ustanovitev skupne nadzorne institucije bi to onemogočila (Pipan, 2003, str. 15). Cilj novih nadzornih pravil ni le ohranitev konkurenčnosti med različnimi subjekti nadzora temveč predvsem ohranitev finančne stabilnosti nadzorovanih institucij in finančnega trga ter varovanje njihovih strank. Integracija nadzornih organov ne sme biti vzpostavljena le zaradi organizacijske jasnosti in tako lažjega dostopa subjektov nadzora do nadzornika ter posledično boljšega sodelovanja, temveč predvsem zaradi večje učinkovitosti nadzora. EU združuje države članice, ki imajo različne nacionalne ureditve nadzorov finančnih sektorjev, in vprašanje je, kakšno funkcijo bi moral nadnacionalni skupen nadzornik opravljati ter kakšna bi morala biti njegova sestava, da bi lahko celovito in učinkovito opravljal nadzor nad evropskimi subjekti nadzora.

[108] Lanoo Karel, Does Europe need a SEC?, 1999.

Slovenija je pod vplivom tujih trendov[109] začela s projektom ustanovitve skupne nadzorne ustanove, Agencije za finančni nadzor (AFNA), ki naj bi nastala s povezavo nadzornega dela BS, ATVP in AZN. Posebne komisije, ki aktivno sodelujejo pri tem projektu, se ukvarjajo predvsem z vprašanji, na katere opozarjajo (negativne) izkušnje tujih držav. Podatki o združevanju nadzornikov javnosti niso na voljo, vendar se pričakuje, da je mogoče pričakovati skupen nadzorni organ v letu, »ko bo Slovenija prevzela evro« (Finance, 2004, str. 18).

Za primer integracije nadzornih organov na nacionalni ravni lahko vzamemo Financial Services Agency (FSA), skupni nadzorni organ, ki je bil pred tremi leti ustanovljen v Veliki Britaniji. FSA je nacionalni nadzorni organ za vse finančne institucije, ki delujejo na britanskem finančnem trgu. FSA je razvila integriran nadzor, ki temelji na pristopu merjenja tveganj, značilnih za posamezno institucijo ter sodelovanju z industrijo (Lumpkin, 2002, str. 118). FSA je nastala z združitvijo devetih nadzornih agencij, specializiranih glede na institucije finančnega sektorja in glede na nadzorne naloge, ki jih opravljajo (Lumpkin, 2002, str. 104). Poleg poenotenja nadzora je z njegovo ustanovitvijo prišlo tudi do poenotenja preiskav, programov usposabljanja zaposlenih in odnosov z javnostjo, poenotenja podpornih služb, enotnega registra subjektov nadzora (Pipan, 2003, str. 36). Prva prednost integracije strukture nadzornih organov je torej delovanje ekonomije obsega.

Briault navaja kot razlog za ustanovitev skupnega nadzornega organa poleg delovanja ekonomije obsega tudi boljšo alokacijo denarnih sredstev in delitev pooblastil med posameznimi oddelki enotnega nadzornega organa (Briault, 1999, str. 21). Sredstva se lahko učinkoviteje razporejajo, če se določajo glede na tveganost posamezne vrste nadzorovanih finančnih institucij in glede na zaupanje njihovih komitentov. Razlog delitve pooblastil med nadzorniki pa omogoča, da se notranji konflikti laže rešujejo znotraj skupnega kot med ločenimi nadzornimi organi.

Poleg prednosti in slabosti integracije nacionalnih nadzornih organov je vprašanje tudi, kako bo skupen nadzorni organ izvajal nadzor. Nadzor se lahko izvaja po institucionalnem, funkcionalnem, operativnem ali mešanem pristopu. Nekatere države imajo nadzorni organ, ki je pristojen za opravljanje nadzornih nalog glede na vrsto finančne institucije oziroma glede na sektor finančnega trga (institucionalni pristop), v drugih se nadzor opravlja glede na vrsto finančnega proizvoda ali storitve, ne glede na to, katera finančna institucija ga/jo ponuja (funkcionalni pristop). Nadzor se lahko opravlja tudi glede na vrsto nadzornikovih nalog (operativni pristop), kar pomeni, da določena služba nadzornega organa opravlja on-site nadzor, druga podeljuje dovoljenja za opravljanje dejavnosti in tako dalje, ne glede na vrsto finančnih institucij (Lumpkin, 2002, str. 94 do 101). V večini držav se finančni nadzor

[109] Leta 2002 so imele vzpostavljen integriran nadzorni organ naslednje evropske države: Danska, Švedska, Norveška, Velika Britanija, Madžarska, Islandija. Združene države Amerike imajo zapleten sistem nadzornih organov, Japonska in druge azijsko-pacifiške države imajo prav tako neintegriran sistem nadzornih organov, temelječ na institucionalnem pristopu. V drugih državah Evrope prihaja do delne integracije nadzornikov bančnega sektorja in sektorja vrednostnih papirjev. Po Lumpkin, 2002, str. 109 do 124.

opravlja po institucionalnem pristopu, nekatere države pa so uvedle pristop, ki predstavlja kombinacijo operativnega in institucionalnega pristopa (Lumpkin, 2002, str. 105).

V Sloveniji opravljajo nadzor trije nadzorni organi, specializirani za posamezen sektor finančnega trga, po institucionalnem pristopu. Pooblaščeni so za opravljanje vseh nadzorniških nalog. V drugem poglavju diplomske naloge o ureditvi nadzora nad finančnimi institucijami v Sloveniji je omenjeno njihovo medsebojno sodelovanje[110], kar izboljšuje nadzor nad finančnimi skupinami. Za postopek integracije sedanjih nadzornikov v en skupen nadzorni organ, ki bo opravljal nalogo nadzora nad vsemi finančnimi institucijami na nacionalnem finančnem trgu, bi bila po mojem mnenju optimalna reorganizacija sedanjih nadzornikov v integriran nadzorni organ, z ohranitvijo izkušenih kadrov ter dosego ekonomije obsega.

[110] Glej točko 2.4.

4 ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi sem najprej predstavil veljavno ureditev nadzora v Sloveniji. Večkratno spreminjanje zakonodaje med pisanjem diplomske naloge govori o hitri implementaciji zakonodaje Evropske Unije ter o razvijajočih se nadzornih standardih. Slovenski nadzorni organi se pri izvajanju svojih nalog po težavnosti glede na velikost finančnega trga ne morejo primerjati z nadzorniki iz večjih in bolj razvitih evropskih držav, vendar pa je pomembno poudariti, da finančne institucije v Sloveniji delujejo bolj ali manj pravilno. To kaže tudi na njihovo pripravljenost delovati v stabilnem finančnem okolju in težnjo k ohranitvi svojega obstoja ter zaščiti svojih strank. Iz primerjave nadzornih pravil nad obravnavanimi tipi finančnih institucij je mogoče sklepati, da so nadzorna pravila in nadzor med seboj podobni, vendar prilagojeni vrsti dejavnosti, značilni za sektor finančnega trga.

Nova pravila nadzora, ki so predstavljena v tretjem poglavju diplomske naloge, uvajajo spremembe sedanjih standardov finančnega nadzora. Nadzorna pravila obsegajo vsa tveganja, katerim se finančne institucije izpostavljajo, ter uvajajo nove standarde upravljanja z njimi, naprednejše modele izračunavanja kapitalskih zahtev ter zahteve po razkritjih različnih podatkov, upoštevajo sposobnosti posamezne institucije za izpopolnjevanje nadzornih pravil a težijo k razvoju posameznih institutov in tako dalje. Vse to kaže na velik napredek v razvoju nadzornih pravil. Temelj, na katerem stoji kapitalski sporazum Basel II, prevzemajo tudi nadzorna pravila nad zavarovalnicami (Solvency II) in drugimi finančnimi institucijami (CAD III), v zavedanju da pristop, temelječ na jasnih in enostavnih nadzornih pravilih, ni več zadosten za izvajanje finančnega nadzora in dosego cilja finančne stabilnosti institucij in finančnega trga. Vsebina nadzornih pravil nad zavarovalnicami Solvency II še ni dovolj jasno opredeljena, vendar je jasno, da bo vodilo za to kapitalski sporazum Basel II.

Razvoju finančnih produktov, storitev in hkrati tudi finančnih institucij v smislu konsolidacije in konvergence, sledijo tudi nova nadzorna pravila. Temeljila bodo na konsolidirani osnovi in bodo s pravili prvega stebra določala kapitalske zahteve, v skladu s katerimi finančne institucije lahko izračunavajo kapital, potreben za njihovo varno in stabilno delovanje in poslovanje. Ta kapital bo kril vse glavne vrste tveganj, katerim se institucije izpostavljajo pri svojem poslovanju. Pravila drugega stebra se nanašajo na regulatorni nadzor. Po eni strani je potrebno vodstvom posameznih bank, zavarovalnic, investicijskih podjetij pokazati, da nove zahteve v zvezi z upravljanjem, merjenjem tveganj, notranjo kontrolo, poročanjem in tako dalje, pomenijo (poleg kapitalskih olajšav) predvsem dober garant za stabilnost finančne institucije, ki jo vodijo. Po drugi strani pa bodo nadzorniki imeli nalogo uvajanja vedno bolj razvitih sistemov, prilagojenih razmeram na finančnih trgih. Pravila tretjih stebrov novih nadzornih pravil bodo omogočila po eni strani tržno osveščenost o finančnem položaju reguliranih finančnih institucij, po drugi strani pa pripomogla k zavedanju, da je delovanje v skladu z novimi nadzornimi standardi ne le individualno ampak splošno sankcionirano.

Podobnost nadzornih standardov sektorjev finančnega trga nikakor ne vodi v integracijo samih nadzornih pravil. Namreč, posamezne finančne institucije se pri svojih aktivnostih soočajo z različnimi vrstami tveganj in temu primerno tudi izračunavajo kapital, potreben za njihovo kritje. Nadzorna pravila morajo biti *a priori* prilagojena lastnostim dejavnosti finančnega sektorja, katerega regulirajo, in temu primeren mora biti tudi regulatorni nadzor.

Prav tako ne zahteva integracije nadzornih organov *per se*. Vendar pa je vredno razmisliti, ali integracija nadzornikov zaradi vedno večjega števila finančnih konglomeratov, vedno kompleksnejših finančnih skupin in hitrega razvijanja finančnih trgov pomeni učinkovitejše izvajanje nadzora. Banka Slovenije, Agencija za trg vrednostnih papirjev in Agencija za zavarovalni nadzor danes medsebojno dobro sodelujejo pri izvajanju nadzora nad finančnimi institucijami. Ustanovitev skupnega slovenskega nadzornega organa pa je le še vprašanje časa. Jasna organizacijska struktura nacionalnega finančnega nadzora vsekakor ne sme biti razlog za integracijo nadzornikov. Merilo mora biti učinkovitost opravljanja nadzora, ki mora biti večja ali vsaj enaka prej ločenim nadzorom. V tem primeru bomo prepričani, da Slovenija ne teži k ustanovitvi skupnega nadzornega organa le zaradi svetovnih trendov ampak zaradi koristi, ki jih bo integracija prinesla.

5 POVZETEK

Finančne institucije danes prevzemajo nove vrste tveganj, pojavljajo se nove vrste finančnih proizvodov, povečuje se medsektorsko povezovanje med posameznimi akterji finančnega trga in drugo. Sedanja nadzorna pravila so tako z leti postala nezadostna za doseganje cilja učinkovitega in celovitega nadzora nad finančnimi institucijami. V zadnjih letih so se razvijala nova pravila nadzora, katerih namen je enak sedanjim, vendar so prilagojena spremembam na finančnih trgih. Njihov okvir je širši, a kljub temu ostajajo fleksibilna in tako odprta za prihajajoče spremembe.

V diplomski nalogi so najprej predstavljena **veljavna pravila nadzora** nad bankami, zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami **v Sloveniji**. Obravnavan je nadzorni organ, njegova pooblastila in nadzorne naloge, zatem pa vsebina finančnega nadzora obravnavanih finančnih institucij.

Tretje poglavje vsebuje predstavitev novih pravil nadzora nad bankami, zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami in sicer kapitalskega sporazuma **Basel II**, sistema nadzora **Solvency II** in nove evropske kapitalske direktive **CAD III**. Vsa predstavljena pravila nadzora temeljijo na treh stebrih, prilagojena pa so posebnostim sektorja finančnega trga, katerega nadzor regulirajo. **Prvi stebri** določajo pravila glede višine regulatornega kapitala, potrebnega za glavne vrste tveganj, ki jih finančne institucije prevzemajo, da bi se zagotovila predvsem finančna stabilnost subjektov nadzora. **Drugi stebri** obravnavajo postopek regulatornega nadzora, s katerim bodo nadzorni organi zagotavljali uporabo novih standardov nadzora ter spodbujali napredek pri finančnem poslovanju subjektov nadzora. **Pravila tretjih stebrov** novih pravil nadzora nad bankami, zavarovalnicami in drugimi finančnimi institucijami pa določajo nove zahteve po razkritjih različnih informacij o delovanju finančne institucije, s ciljem vzpostavitve tržne discipline na posameznih sektorjih finančnih trgov.

To poglavje obravnava tudi vprašanje **integracije nadzornih organov**, tudi glede na nova nadzorna pravila. V Sloveniji še vedno poteka projekt združevanja nadzornih organov posameznih finančnih institucij, zato je gotova prihodnja integracija, ni pa jasen njen rezultat.

6 ABSTRACT

Today, financial institutions are facing with the daily launch of new products, services and potential risks, as the result of mutual cooperation, convergence and management of risks and exposures which are becoming more complex. Therefore, current supervisory rules, regulating their operation on financial markets, have become insufficient for effective, efficient regulation and supervision of these entities. New regulation has been developed in the recent years. New supervisory rules aim at the same objective as the present regulation does, however they bring about more broad and flexible supervisory framework, adapted to the occurring changes.

Chapter 2 comprises of the **current regulation** of supervisory rules for banks, securities firms and insurance companies in **Slovenia**. The rules for financial supervision are presented for every type of institution discussed in this paper, and also provisions of national supervisory entities for the process of regulatory supervision.

Chapter 3 deals with new regulation of financial supervision, which is yet to be implemented: New Capital Accord **Basel II**, new supervisory system **Solvency II** and new European directive **CAD III**. With modifications for each sector of financial market, new supervisory rules are based in all future directives and the accord on three pillar approach. **First Pillar** sets rules for minimum capital requirements (calculation of capital, capital charges etc.) for all major types of risks, which financial institutions expose to, to achieve their financial stability. **Second Pillar** comprises of rules for supervisory process. It sets rules by which supervisory institutions will be able to do their work – access various components of institutions' financial position and demand adjustments needed for better risk management. The rules of the **Third Pillar** concentrate on disclosures of various financial information of institutions' operation, aiming at market discipline which would help supervisors at achieving the consciousness of institutions that they will not only be sanctioned with supervisory measures but also in respect of reputation and trust of market participants and their clients.

At the end of this chapter it also seemed significant to discuss the **integrations of supervisory agencies** in relation to the future regulative and supervisory regimes. As the project of Slovenian supervisory agencies integration is still being dealt with, we will have to find out how future integration will have affected the objectives of supervision and the effectiveness and efficiency of supervision of financial institutions in Slovenia.

7 LITERATURA IN VIRI

1. Agencija za zavarovalni nadzor: Letno poročilo. Ljubljana, 2004, 46 str.

2. Agencija za trg vrednostnih papirjev: Letno poročilo o delu Agencije za trg vrednostnih papirjev v letu 2002. Ljubljana, 2003, 36 str.

3. Agencija za trg vrednostnih papirjev: Letno poročilo o delu Agencije za trg vrednostnih papirjev v letu 2003. Ljubljana, 2004, 40 str.

4. Banka Slovenije: Poročilo Banke Slovenije o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 ter prvi polovici leta 2003. Ljubljana, Banka Slovenije, 2003a, 102 str.

5. Banka Slovenije: Pregled tretjega posvetovalnega dokumenta »Novi kapitalski sporazum« v delu, ki govori o operativnem tveganju s poudarkom na spremembah. Ljubljana, Banka Slovenije, 2003b, str. 120-132 in 199-205. [URL:http://www.bsi.si/html/basel2/05_publikacije/dokumenti/C/povzetki/Operational %20risk_consultative%20document_januar%202001.pdf], 20.4.2004.

6. Basel Committee on Banking Supervision: Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks (January 1996, updated to April 1998). Basel, 57 str. [URL:http://www.bis.org/], 12.4.2004.

7. Basel Committee on Banking Supervision, International Organization of Securities Commissions, International Association of Insurance Supervisors: Joint forum. Risk management practices and regulatory capital, Cross sectoral comparison. Basel, 2001, 120 str. [URL:http://www.bis.org/publ/joint04.htm], 21.7.2004.

8. Basel Committee on Banking Supervision: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework. Basel, 2004, 239 str. [URL:http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf], 21.7.2004.

9. Basel Committee on Banking Supervision: The New Basel Capital Accord: an explanatory note. Basel, 2001, 14 str. [URL:http://www.bsi.si/html/basel2/05_publikacije/dokumenti/A/Explanatory%20note.pdf], 12.4.2004.

10. Bonte Rudi: Supervisory lessons to be drawn from Asian crisis. BCBS Working papers. Basel, 1999, 59 str.

11. Borak Neven, ed.: Bančne direktive Evropske skupnosti. Ljubljana, Zveza ekonomistov Slovenije, 1996, 246 str.

12. Briault Clive: The Rationale For a Single National Financial Services Regulator. FSA Occasional Paper, 1999, 39 str.

13. Conference of European Insurance Supervisory Services: The financial conglomerates supervision: legislative developments, risk management tools and practical experiences. Ljubljana, Agencija za zavarovalni nadzor, 2003, 172 str.

14. Conference of Insurance Supervisory Services of the Member States of European Union: Prudential Supervision of Insurance Undertakings. Brussels, 2002, 112 str. [URL:http://europa.eu.int/], 15.6.2004.

15. Čas Miloš, Jamnik Simona: Borzno pravo. Ljubljana, GV Založba, 2000, 325 str.

16. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 2000, 181 str.

17. European Commission: Explanatory Document. Markt 1050/04, Proposal for Directives of the European Parliament and of the Council. Re-casting Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions and Council Directive 93/6/EEC of 15 March 1993 on the capital adequacy of investment firms and credit institutions. Brussels, 2004a, 153 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/com-2004-486/memo_en.pdf], 21.7.2004.

18. European Commission: Predlog sprememb Direktive Evropske skupnosti 93/6. Markt 1050/04, Proposal for Directives of the European Parliament and of the Council. Re-casting Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions and Council Directive 93/6/EEC of 15 March 1993 on the capital adequacy of investment firms and credit institutions. Brussels, 2004b, 103 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/com-2004-486/act2_en.pdf], 21.7.2004.

19. European Commission: Predlog sprememb Direktive Evropske skupnosti 2000/12. Markt 1050/04, Proposal for Directives of the European Parliament and of the Council. Re-casting Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions

and Council Directive 93/6/EEC of 15 March 1993 on the capital adequacy of investment firms and credit institutions. Brussels, 2004c, 173 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/com-2004-486/act1_en.pdf], 21.7.2004.

20. European Commission: Review of capital requirements for banks and investment firms, CP2, Explanatory document. Brussels, 2001, 69 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/capitaladequacy/2001-consultation_en.pdf], 12.4.2004.

21. European Commission: Review of capital requirements for banks and investment firms, CP3, Explanatory document. Brussels, 2003a, 67 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/cp3/200307-workingdoc/explanatory-doc_en.pdf], 12.4.2004.

22. European Commission: Review of the Capital Requirements for banks and investment firms, 2004 Quantitative Impact Study, Main Conclusions. Brussels, 2004d, 5 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/studies/2004-07-ifqis_en.pdf], 5.8.2004.

23. European Commission: Review of the Capital Requirements for banks and investment firms, Third Quantitative Impact Study, Methodological Annex. Brussels, 2003b, 29 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/qis3/2003-05-quis3-method_en.pdf], 3.8.2004.

24. European Commission: Review of the Capital Requirements for banks and investment firms, 2004 Quantitative Impact Study, Statistical Analysis Annex. Brussels, 2004e, 33 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/studies/2004-07-ifqis-annex_en.pdf], 5.8.2004.

25. European Commission, KMPG: Study into the methodologies to asses the overall financial position of an insurance undertaking from the perspective of prudential supervision. 2002, 249 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/regcapital/docs/studies/2004-04-basel-impact-study_en.pdf], 8.4.2004.

26. Harrington Scott E., Niehaus Gregory R.: Risk Management and Insurance. Boston: McGraw-Hill Book Company, 1999, 674 str.

27. Insurance Committee: Markt/2535/02. Brussels, 2002, 60 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2535/markt-2535-02_en.pdf], 19.5.2004.

28. Insurance Committee: Markt/2503/03. Brussels, 2003a, 14 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2503-03/markt-2503-03_en.pdf], 4.3.2004.

29. Insurance Committee: Markt/2509/03. Brussels, 2003b, 12 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2509-03/markt-2509-03_en.pdf], 19.5.2004.

30. Insurance Committee: Markt/2539/03. Brussels, 2003c, 44 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2539-03/markt-2539-03_en.pdf], 19.5.2004.

31. Insurance Committee: Markt/2543/03. Brussels, 2003d, 48 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2543-03/markt-2543-03_en.pdf], 19.4.2004.

32. Insurance Committee: Markt/2502/04. Brussels, 2004, 20 str. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2502-04/markt-2502-04_en.pdf], 19.5.2004.

33. International Association of Insurance Supervisors (IAIS): Principles on capital adequacy and solvency. Basel, 2002, 10 str. [URL:http://www.iaisweb.org/02solvency.pdf], 25.3.2004.

34. Janevska Lidija: Tehnike zmanjševanja kreditnega tveganja v Baslu II. Ljubljana, Banka Slovenije, 2002, 9 str. [URL:http://www.bsi.si/html/basel2/04_gradiva/dokumenti/CRM_tehnike.pdf], 4.3.2004.

35. Karacadag Cem, Taylor Michael W.: The new capital adequacy framework: Institutional constraints and incentive structures. IMF Working Papers. Washington, 2000, 93, 40 str.

36. Lumpkin A. Stephen, Supervision of Financial services in the OECD area. Financial Market Trends, No. 81, April 2002, str. 81-139.

37. Oliver, Wyman&Company, Andrew Kuritzkes, Til Schuermann, Scott Weiner: Study on the Risk Profile and Capital Adequacy of Financial Conglomerates. 2001, 41 str.

38. Oražem Aleš: Spremembe, ki jih prinaša Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU-1). Diplomsko delo. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 2003, 50 str.

39. Pavliha Marko: Zavarovalno pravo. Ljubljana, Gospodarski vestnik, 2000, 371 str.

40. Pipan Gregor: Primerjava ATVP (Agencija za trg vrednostnih papirjev) in SEC (Securities and Exchange Commissions). Diplomsko delo. Ljubljana, Ekonomska Fakulteta, 2003, 49 str.

41. Pravilnik o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov. Uradni list RS, št. 55/99, 87/00.

42. Rogelj Matjaž: BIS Standardi. Diplomska naloga. Ljubljana, Pravna Fakulteta, 2003, 281 str.

43. Rubin Saša: Basel II, tretjič. Ljubljana, Banka Slovenije, 2003a, 9 str. [URL: http://www.bsi.si/html/basel2/04_gradiva/dokumenti/Basel_II_tretjic.pdf], 4.3.2004.

44. Rubin Saša: EU odgovor na Basel II. Ljubljana, Banka Slovenije, 2003b, 7str. [URL:http://www.bsi.si/html/basel2/04_gradiva/dokumenti/EU%20odgovor%20na%20Basel%20II.pdf], 4.3.2004.

45. Sklep o izračunu izpostavljenosti borzno posredniške družbe. Uradni list RS, št. 6/00.

46. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic. Uradni list RS, št. 24/02, 85/02, 22/03, 36/04, 68/04.

47. Sklep o načinu izračuna količnikov likvidnosti sredstev in najmanjšem obsegu likvidnosti, ki ga mora zagotavljati zavarovalnica. Uradni list RS, št. 118/00.

48. Sklep o najmanjšem obsegu in načinu izračuna posebnih rezervacij borzno posredniške družbe. Uradni list RS, št. 6/00, 17/00.

49. Sklep o podrobnejših pravilih za izračun minimalnega kapitala zavarovalnic. Uradni list RS, št. 3/01, 68/01, 69/02.

50. Sklep o podrobnejših pravilih o obvladovanju tveganj družbe za upravljanje. Uradni list RS, št. 80/03.

51. Sklep o podrobnejših pravilih in minimalnih standardih za izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij. Uradni list RS, št. 3/01, 69/01.

52. Sklep o podrobnejši vsebini pravil upravljanja vzajemnega sklada. Uradni list RS, št. 80/2003.

53. Sklep o spremembah in dopolnitvah sklepa o podrobnejših pravilih o obvladovanju tveganj družbe za upravljanje. Uradni list RS, št. 133/03.

54. Sklep o vrstah in lastnostih kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter pravilih za razpršitev in omejitev naložb kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter načinu in rokih poročanja. Uradni List RS, 122/00, 109/02.

55. Sklep o vrsti in obsegu dodatnih likvidnih sredstev investicijskega sklada. Uradni list RS, št. 80/2003.

56. Spletne strani Banke Slovenije. [URL: http://www.bsi.si/]

57. Spletne strani Agencije za trg vrednostnih papirjev. [URL:http://www.a-tvp.si/]

58. Spletne strani Agencije za zavarovalni nadzor. [URL:http://www.a-zn.si/]

59. Sušnik Saša: Prihodnost mednarodne regulative kapitalske ustreznosti bank. Magistrsko delo. Ljubljana, Ekonomska Fakulteta, 2001, 92 str.

60. Wason Stuart: Insurer Solvency Assessment, Towards a global framework. FSA, Feb. 12, 2004, 14 str.

61. Weiss Monika: »Če bo šlo vse tako, kot bi radi, bo drugi steber še letos.« Intervju z Dušanom Mramorjem, ministrom za finance. Finance, št. 125 (30.6.2003), Priloga Slovensko bančništvo. Ljubljana, 2003, str. 17 in 18.

62. Zakon o bančništvu (ZBan). Uradni list RS, št. 7/99, 59/01, 55/03, 42/2004.

63. Zakon o Banki Slovenije (ZBS). Uradni list RS, št. 58/2002, 85/2002.

64. Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU-1). Uradni list RS, št. 110/02, 42/04.

65. Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU). Uradni list RS, št. 6/94, 25/97, 32/97, 10/98, 26/99.

66. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1). Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 124/00, 109/01, 108/02, 135/03.

67. Zakon o zavarovalništvu (ZZavar). Uradni list RS, št. 13/00, 91/00, 21/02, 50/04.

68. Zakon o trgu vrednostnih papirjev (ZTVP-1), Uradni list RS, št. 56/1999, 86/04.

69. Zobavnik Igor: Nadzor nad zavarovalnicami. Zbornik referatov – Republika Slovenija. Ljubljana, 2003, str. 438 do 455.

70. Zupančič Andrej: Zavarovalna in pozavarovalna dejavnost: Splošne značilnosti in posebnosti v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana, Ekonomska Fakulteta, 2000, 120 str.